

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

**Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimas
Marijampolės savivaldybėje**

Baigiamasis magistro studijų projektas

Reda Juočienė

Projekto autorė

Doc. dr. Algis Junevičius

Vadovas

Kaunas, 2022

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimas Marijampolės savivaldybėje

Baigiamasis magistro studijų projektas

Viešasis administravimas (6211LX040)

Reda Juočienė

Projekto autorė

Doc. dr. Algis Junevičius

Vadovas

Doc. dr. Rimantas Rauleckas

Recenzentas

Kaunas, 2022

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Reda Juočienė

Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimas Marijampolės savivaldybėje

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Reda Juočienė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Juočienė, Reda. Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimas Marijampolės savivaldybėje. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovas doc. dr. Algis Junevičius; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypties grupė): 03S (L07).

Reikšminiai žodžiai: kūno kultūra, sportas, sporto plėtra, sporto politika, sporto sistema.

Kaunas, 2022. 82 p.

Santrauka

Sporto politikoje pripažįstama, kad visos sporto formos prisideda prie asmens socialinės ir sveikatos naudos. Skatinimas dalyvauti sportinėje veikloje turi įtakos visiems kitiems lygmenims. Sporto politika dažnai suprantama ir kaip sporto plėtra. Sporto politikos įgyvendinimas priklauso nuo programų veiksmingumo tokiuose sektoriuose kaip fizinis aktyvumas ir sportas mokyklose, rekreacinių veiklų skatinimas ir fiziškai aktyvaus gyvenimo būdo propagavimas visiems gyventojams. Todėl labai svarbu tinkamas sporto valdymas ir stebėseną. Pastaraisiais metais Lietuvoje tobulinama sporto sistema, tačiau pastebima nemažai probleminių sričių. Iššūkiu tampa sporto infrastruktūros prasta būklė ir sporto objektų trūkumas. Netinkamas finansavimo paskirstymas, neskaidrumas, komplikuoti dokumentų rengimo procedūra nacionalinėje valstybėje suponuoja nemažai problemų sporto srityje. Taip pat trūksta kvalifikuotų specialistų. Valstybė turėtų sporto politiką formuoti ir įgyvendinti taip, kad sportas taptų kultūra, kuri skatintų piliečių aktyvius gyvenimo įpročius. Taip pat ugdytų visuomenės gerovę, remtų mėgėjišką sportą. Talentingų vaikų ir jaunuolių paieška turi tapti esmine prielaida ugdant aukšto meistriškumo sportininkus. Sporto politika moksliniu požiūriu nėra plačiai nagrinėjama tema nacionaliniu, ypač savivaldos lygmeniu. Autorės profesinė veikla tiesiogiai susijusi su sporto sritimi ir sporto politikos įgyvendinimo tematika jai yra ypač aktuali. Tai lėmė autorės pasirinkimą nagrinėti Marijampolės savivaldybės sporto politikos įgyvendinimą Baigiamajame magistro projekte tyrimo problema formuluojama klausimu - kaip užtikrinti tikslingą kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje? Tyrimo objektas - kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimas. Projekto tikslas - išanalizuoti kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje ir identifikuoti praktines problemas. Šio projekto tikslui pasiekti iškelti 3 uždaviniai: 1) identifikuoti kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimo teorinius pagrindus; 2) išanalizuoti kūno kultūros ir sporto politiką reglamentuojančius teisinius dokumentus ir institucinę struktūrą; 3) iširti kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje. Projektui parengti atlikta mokslinės literatūros, teisės aktų ir strateginių dokumentų analizė bei tekstinė duomenų analizė. Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimo Marijampolės savivaldybėje analizei atlikti taikytas interviu kokybinio tyrimo metodas. Magistro baigiamąjį projektą sudaro: įvadas, trys skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros ir informacinių šaltinių sąrašas, priedai. Pirmajame skyriuje pateikiama viešosios politikos samprata ir nustatomi viešosios politikos ciklo etapai, nagrinėjamos kūno kultūros ir sporto sampratos, analizuojami sportininkų rengimo modeliai įvairiose šalyse, pristatoma sporto sistemos ir sporto politikos sandara. Antrame skyriuje identifikuoti Europos Sąjungos ir Lietuvos strateginiai ir teisiniai dokumentai reglamentuojantys sporto politiką ir jos įgyvendinimą bei pateikiama institucinė struktūra, kuri įgyvendina sporto politiką. Trečiajame skyriuje pateikiama tyrimo metodika, nustatomas sporto politikos įgyvendinimas Marijampolės savivaldybėje ir analizuojami atlikto tyrimo rezultatai. Kokybinis tyrimas atskleidė, kad sportas ir jo įgyvendinimas nėra pripažintas, kaip esminis valstybės prioritetas, kaip atskira ūkio šaka šalyje. Pagrindinėmis silpnybėmis, kurios trukdo

įgyvendinti sporto politiką Lietuvoje laikomas sporto specialistų trūkumas, netinkamas sporto sistemos finansavimo modelis ir institucinė struktūra. Savivaldos lygmenyje išryškėja žmogiškųjų išteklių stoka ir kompetencijos trūkumas bei nepakankami finansiniai ištekliai, tarpinstitucinio bendradarbiavimo stoka, sporto objektų trūkumas. Siekiant, kad sporto politikos įgyvendinimas būtų vykdomas kryptingai būtina persvarstyti teisės aktų pakeitimus, susijusius su sportininkų dvigubos karjeros ir sporto finansavimo modeliu. Vietos savivaldos lygmeniu vertėtų skatinti tarpinstitucinį sporto įstaigų bendradarbiavimą įsteigiant darbo grupę. Grupės veikla turėtų būti orientuota į sporto sistemos stebėseną Marijampolės savivaldybėje. Taip pat skatinti viešo ir privataus sektorių partnerystę siekiant sporto objektų modernizavimo ir daugiafunkcės arenos projekto įgyvendinimo. Savivaldybei tikslinga analizuoti kitų savivaldybių patirtį diegiant neformaliojo ugdymo krepšelio sistemą siekiant klubinės sporto sistemos Marijampolėje.

Juočienė, Reda. Implementation of Physical Culture and Sports Policy in Marijampolė Municipality. Master's Final Degree Project / supervisor assoc. prof. dr. Algis Junevičius; Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): 03S (L07).

Keywords: physical culture, sport, sports development, sports policy, sports system.

Kaunas, 2022. 82 p.

Summary

Sports policy recognizes that all forms of sports contribute to the social and health benefits of individuals. Encouraging participation in sport affects all other levels. Sports policy is also often understood as sports development. Sports policy depends on the effectiveness of programs in sectors such as physical activity and sport in schools, the promotion of recreational activities and the promotion of a physically active lifestyle for the whole population. Therefore, proper management and monitoring of sports is very important. In recent years, Lithuania has been improving its sports system, but there are a number of problem areas. The poor state of sports infrastructure and the lack of sports facilities are becoming a challenge. The inadequate distribution of funding, lack of transparency and the complicated procedure for drawing up documents in the nation state create a number of problems in the field of sports. There is also a shortage of qualified professionals. The State should design and implement sports policy in such a way that sport becomes a culture that encourages active habits of life. It should also promote the well-being of society and support amateur sport. The search for talented children and young people must become an essential prerequisite for the development of high-performance athletes. Sports policy is not a widely researched topic at national level, especially at local government level. The author's professional activity is directly related to the field of sport and the topic of sports policy implementation is of particular interest to her. This has led to the author's choice to focus on the Implementation of Sports Policy in Marijampolė Municipality. The research problem in the final master's project is formulated by the question - how to ensure the purposeful Implementation of Physical Culture and Sports Policy in Marijampolė Municipality? The object of the research is the Implementation of Physical Culture and Sports Policy. The aim of the project is to analyze the Implementation of Physical Culture and Sports Policy in Marijampolė Municipality and to identify practical problems. To achieve this goal, the project has 3 objectives: 1) to identify the theoretical foundations of the Implementation of Physical Culture and Sports Policy; 2) to analyze the legal documents and the institutional structure regulating the policy of physical culture and sports; 3) to investigate the Implementation of Physical Culture and Sports Policy in Marijampolė Municipality. For the preparation of the project the analysis of scientific literature, legal acts and strategic documents and textual analysis of data were carried out. Qualitative research method of interviews was used to analyze the Implementation of Physical Culture and Sports Policy in Marijampolė Municipality. The final project consists of: introduction, three chapters, conclusions, recommendations, list of literature and reference sources, appendices. The first chapter introduces the concept of public policy and defines the stages of the public policy cycle, examines the concepts of physical education and sport, analyses the models of athlete training in different countries, and presents the structure of the sports system and sports policy. Chapter 2 identifies the strategic and legal documents of the European Union and Lithuania that regulate sports policy and its implementation and presents the institutional structure that implements sports policy. The third chapter presents the methodology of the research, identifies the Implementation of Sports Policy in

Marijampolė Municipality and analyses the results of the research. The qualitative research revealed that sport and its implementation is not recognized as a key priority of the state, as a separate branch of economy in the country. The main weaknesses that hinder the implementation of sports policy in Lithuania are the lack of sports professionals, inadequate funding model and institutional structure of the sports system. At the level of local government, the lack of human resources and expertise, as well as inadequate financial resources, lack of inter-institutional cooperation and lack of sports facilities are highlighted. To implement sport policy in a targeted manner, it is necessary to review the legislative changes related to the dual career of athletes and the sports funding model. At local government level, it would be worth promoting inter-institutional cooperation between sports bodies by setting up a working group. The activities of the group should be focused on monitoring the sports system in Marijampolė municipality. It should also promote public-private partnerships for the modernization of sports facilities and the implementation of the multi-purpose arena project. It is appropriate for the municipality to analyze the experience of other municipalities in introducing the non-formal education basket system to achieve a club sports system in Marijampolė.

Turinys

Lentelių sąrašas	9
Paveikslų sąrašas	10
Santrumpų ir terminų sąrašas	11
Įvadas.....	12
1. Teorinių kūno kultūros ir sporto politikos pagrindų identifikavimas	14
1.1. Viešosios politikos samprata ir politinis ciklas	14
1.2. Kūno kultūros ir sporto sistema bei jos įgyvendinimas.....	20
1.3. Viešojo ir privataus sektorių partnerystė sporto sistemoje.....	28
2. Kūno kultūros ir sporto politikos teisinis reglamentavimas ir institucinė struktūra	34
2.1. Sporto sektoriaus valdymo ypatumai Europos Sąjungoje	34
2.2. Lietuvos sporto politikos teisinio reglamentavimo analizė	37
2.3. Kūno kultūros ir sporto politikos institucinės struktūros identifikavimas.....	41
3. Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimo Marijampolės savivaldybėje tyrimas	49
3.1. Tyrimo metodika	49
3.2. Tyrimo rezultatų analizė.....	52
3.2.1. Kūno kultūros ir sporto politikos situacijos Marijampolės savivaldybėje identifikavimas	52
3.2.2. Iš dalies struktūruoto interviu su ekspertais apie kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje analizė.....	56
3.2.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas.....	67
Išvados	72
Rekomendacijos.....	74
Literatūros sąrašas	75
Informacijos šaltinių sąrašas	78
Priedai.....	83

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Viešosios politikos sąvokos apibrėžimai (sudaryta autoriaus, remiantis Denhardt, 2001; Parsons, 2001; Raipa, 2007)	15
2 lentelė. Europos Sąjungos, JAV ir Kinijos, sportininkų rengimo sistemos (sudaryta remiantis Lazauskas ir Ūsas, 2016)	27
3 lentelė Lietuvos kūno kultūrą ir sporto politiką formuojantys subjektai bei jų kompetencija (sudaryta autoriaus, remiantis Lietuvos Respublikos sporto įstatymo pakeitimo įstatymu, 2018, 2020)	45
4 lentelė . Pusiaus struktūruoto interviu klausimyno su ekspertais sandara (sudaryta autoriaus, 2022)	51
5 lentelė. Ekspertų požiūris į sporto politikos įgyvendinimo kryptingumą Lietuvoje (sudaryta autoriaus, 2022)	57
6 lentelė. Ekspertų požiūris į sportininkų daromą įtaką formuojant ir įgyvendinant sporto politiką (sudaryta autoriaus, 2022)	58
7 lentelė. Informantų nuomonė apie turinčių negalią ir socialiai remtinų asmenų integraciją į visuomenę per sportą (sudaryta autoriaus, 2022)	59
8 lentelė. Ekspertų požiūris į sporto politikos įgyvendinimo teisinį reglamentavimą (sudaryta autoriaus, 2022)	60
9 lentelė. Ekspertų požiūris į kūno kultūros ir sporto politikos finansavimą ir Sporto rėmimo fondą (sudaryta autoriaus, 2022)	61
10 lentelė. Ekspertų nuomonė apie viešo ir privataus sektorių partnerystę (sudaryta autoriaus, 2022)	63
11 lentelė. Ekspertų požiūris į tarpinstitucinį bendradarbiavimą savivaldybėje (sudarytas autoriaus, 2021)	64
12 lentelė. Ekspertų požiūris į kūno kultūros ir sporto politikos priemonių įgyvendinimą savivaldybėje (sudaryta autoriaus, 2022)	65

Paveikslų sąrašas

1 pav. Viešosios politikos proceso stadijos (sudaryta autoriaus, remiantis Wu ir kt., 2017).....	17
2 pav. Nacionalinių sporto politikos sistemų ryšys (sudaryta remiantis Henry ir Ko, 2013)	19
3 pav. Europos sporto koalicijos (sudaryta, remiantis Parrish, 2003; Salmikangas, 2022)	20
4 pav. Sporto sistemos sandara (sudaryta remiantis Kirk, 2014; Kirk ir Gorely, 2000; Newland ir Kellett, 2012).....	22
5 pav. Sporto politika ir pagrindinės jos dalys (sudaryta autoriaus, remiantis Mikalauskas ir kt., 2021)	24
6 pav. Europos Sąjungos sporto modelis (sudaryta remiantis Lazauskas ir Ūsas, 2016)	25
7 pav. Sporto modelio ryšys tarp fizinio aktyvumo ir elito sporto (sudaryta remiantis Salmikangas, 2022).....	26
8 pav. Europos sporto finansavimo modelis (sudaryta remiantis Salmikangas, 2022).....	27
9 pav. VPSP privalumai viešajam sektoriui (sudaryta remiantis Sharma ir Bindal, 2014; Wang ir kt., 2018).....	29
10 pav. VPSP privalumai privataus sektoriaus partneriams (sudaryta remiantis Verhoest ir kt., 2015, Wang ir kt. 2018; Gobikas ir Čingienė, 2021)	29
11 pav. Viešojo ir privataus sektorių partnerystės trūkumai (sudaryta remiantis Rybnicek ir kt., 2020; Sharma ir Bindal 2014; Wang ir kt., 2018)	30
12 pav. Europos Sąjungos sporto prioritetai (sudaryta autoriaus, remiantis Europos Parlamentas, 2022).....	42
13 pav. Kokybinio tyrimo proceso schema (sudaryta autoriaus, 2022).....	50
14 pav. Sporto sektoriaus finansavimas Marijampolės savivaldybėje 2019-2022 m. (sudaryta autoriaus, remiantis Marijampolės savivaldybės biudžeto vykdymų ataskaitų rinkiniais, 2022)	54
15 pav. Marijampolės sporto centro finansavimas 2019-2022 m. (sudaryta autoriaus, remiantis Marijampolės savivaldybės biudžeto vykdymų ataskaitų rinkiniais, 2022).....	55

Santrumpų ir terminų sąrašas

Santrumpos:

VPSP - viešojo ir privataus sektorių partnerystė

NVO – nevyriausybinė organizacija

SESV - sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo

ES FAG – Europos Sąjungos fizinio aktyvumo gairės

PSO – Pasaulinė sveikatos organizacija

RDSFA - rekomendacija „Dėl sveikatinamojo fizinio aktyvumo“

SFA - sveikatinamasis fizinis aktyvumas

TOK – Tarptautinis olimpinis komitetas

NPP - Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014–2020 metų Nacionalinė pažangos programa

VKITA - valstybės kontrolės išankstinio tyrimo ataskaita

ETT – Europos Teisingumo Teismas

ŠMSM – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

LSSPVA – Lietuvos savivaldybių sporto padalinių vadovų asociacija

LSSMIVA – Lietuvos savivaldybių sporto mokymo įstaigų vadovų asociacija

Terminai:

Kūno kultūra - svarbi asmens ir visuomenės bendrosios kultūros dalis – žmogaus fizinė ir dvasinė raida (pratybos) ir jos rezultatas (fizinė ir psichinė darna, grožis, fizinis pajėgumas ir aktyvumas, sveikata) (Kūno kultūros ir sporto įstatymas, 2008).

Sportas - visos asmens fizinės veiklos formos, kuriomis siekiama ugdyti ir tobulinti fizines ir psichines jo savybes bei įgūdžius ar stiprinti sveikatą (Sporto įstatymas, 2018).

Sporto plėtra – priemonės, kuriomis siekiama populiarinti sveiką gyvenimo būdą bei visuomenės aktyvumą, sudaryti vienodas sąlygas kiekvienam įsitraukti į sportinę veiklą ir būti jos dalimi (Valstybinė sporto plėtros strategija, 2011).

Sporto politika – Vyriausybės formuojama politika, kuri sudaro sąlygas visų socialinių grupių ir amžiaus gyventojų fiziniam aktyvumui skatinti, sveikatai stiprinti ir išsaugoti, laisvalaikio užimtumui ir gyvenimo kokybei gerinti, talentingų sportininkų paieškai ir jų meistriškumo nuosekliam ugdymui (Valstybinė sporto plėtros strategija, 2011).

Sporto sistema – veiklos nuo fizinio aktyvumo iki aukšto meistriškumo sporto (Kirk, 2014).

Įvadas

Temos aktualumas. Sporto politika ir sportiniai rezultatai vaidina svarbų vaidmenį tiek šalies populiarinimo, tiek tarptautinio prestižo prasme. Pasiekimai sporte didina ne tik šalies žinomumą, bet ir žmonių susidomėjimą. Sportininkų pergalės skatina jaunos žmones sportuoti, o tai didina fizinį aktyvumą. Todėl sportas turi būti suprantamas ir vertinamas, kaip viešosios politikos dalis. Sporto politikoje pripažįstama, kad visos sporto formos prisideda prie asmens socialinės ir sveikatos naudos. Skatinimas dalyvauti sportinėje veikloje turi įtakos visiems kitiems lygmenims. Sporto politika dažnai suprantama ir kaip sporto plėtra. Sporto įgyvendinimas priklauso nuo programų veiksmingumo tokiuose sektoriuose kaip fizinis aktyvumas ir sportas mokyklose, rekreacinių veiklų skatinimas ir fiziškai aktyvaus gyvenimo būdo propagavimas visiems gyventojams. Todėl labai svarbu tinkamas sporto valdymas ir stebėseną. Tai padeda valstybinėms institucijoms ir nevyriausybinėms organizacijoms suvokti teigiamą sporto poveikį. Svarbu nustatyti sporto sistemos dalyvių poreikius ir sudaryti sąlygas kontroliuoti efektyvų lėšų panaudojimą ir valstybės strateginių tikslų įgyvendinimą.

Fizinį aktyvumą ir aukšto meistriškumo sportą užtikrinanti sistema yra viena iš XVIII Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos (2021) prioritetinių sričių. Pastaraisiais metais Lietuvoje tobulinama sporto sistema, tačiau pastebima nemažai trūkumų. Iššūkiu tampa sporto infrastruktūros prasta būklė ir sporto objektų trūkumas. Šalyje sporto infrastruktūra išplėtotą netolygiai visuose regionuose. Sporto daugiafunkciai centrai yra nutolę vienas nuo kito nepagrįstai mažu atstumu. Naujų sporto arenų statyba stringa arba tęsiasi dešimtmetį ar net ilgiau. Todėl išryškėja netinkamas finansavimo paskirstymas, neskaidrumas, komplikuoti dokumentų rengimo procedūra. Taip pat trūksta kvalifikuotų specialistų. Nacionalinė valstybė turėtų sporto politiką formuoti ir įgyvendinti taip, kad sportas taptų kultūra, kuri skatintų piliečių aktyvius gyvenimo įpročius. Taip pat ugdytų visuomenės gerovę, remtų mėgėjišką sportą. Talentingų vaikų ir jaunuolių paieška turi tapti esmine prielaida ugdant aukšto meistriškumo sportininkus. Lietuva jau yra parengusi Sporto įstatymo pakeitimo projektą, siekiant teigiamų pokyčių šalies sporto politikoje.

Temos naujumas. Sporto tematiką nagrinėja tiek užsienio, tiek Lietuvos autoriai. Kristiansen'as ir Houlihan'as (2017), Sherry'is, Schulenkorf'as ir Chalip'as (2015), Houlihan'as ir Zheng'as (2013) analizavo sporto sistemą. Ta pačia sritimi domėjosi ir tokie lietuvių autoriai kaip Gedvilaitė (2011), Čingienė ir Laskienė (2014), Mikalauskas, Šimkus ir Brusokas (2021). ES sporto sportininkų rengimo modelis pateikiamas Baltojoje knygoje dėl sporto (2007), kuri analizavo Lazauskas ir Ūsas (2016), Scheerder'is (2011) ir Salmikangas (2022). Lazauskas ir Ūsas (2016) taip pat nagrinėjo JAV, Kinijos sporto modelius. Viešojo ir privataus sektorių partnerystės privalumus ir trūkumus sporto sistemai išskyrė Pauliukevičiūtė (2014), Kalinovienė (2012), Kvieskienė G. ir Kvieska V. (2015) bei tokie užsienio mokslininkai kaip Sharma ir Bindal'as (2014), Wang'as ir kt. (2018), Rybnicek'as (2020). Tačiau mokslinių tyrimų nacionaliniu, ypač savivaldos lygmeniu, nėra daug. Autorės profesinė veikla tiesiogiai susijusi su sporto sritimi ir sporto politikos įgyvendinimo tematika jai yra ypač aktuali. Tai lėmė autorės pasirinkimą nagrinėti Marijampolės savivaldybės sporto politikos įgyvendinimą.

Tyrimo problema. Kaip užtikrinti tikslingą kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje?

Tyrimo objektas. Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimas.

Projekto tikslas. Išanalizuoti kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje ir identifikuoti praktines problemas.

Projekto uždaviniai:

1. identifikuoti kūno kultūros ir sporto politikos teorinius pagrindus;
2. išanalizuoti kūno kultūros ir sporto politiką reglamentuojančius teisinius dokumentus ir institucinę struktūrą;
3. ištirti kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje.

Tyrimo metodai. Baigiamajame magistro projekte taikyti tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, teisės aktų ir strateginių dokumentų analizė, iš dalies struktūruotas interviu, tekstinė duomenų analizė. Taikant mokslinės literatūros analizės metodą analizuota viešosios politikos samprata ir politinis ciklas, aptartos kūno kultūros, sporto, fizinio aktyvumo ir aukšto meistriškumo sąvokos. Taip pat analizuoti sportininkų rengimo modeliai, sporto sistemos ir sporto politikos sandara. Teisinių dokumentų analizė padėjo nustatyti Europos Sąjungos ir Lietuvos sporto politiką ir jos įgyvendinimą reglamentuojančius dokumentus. Remiantis iš dalies struktūruotu interviu, ištirtas kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimas Marijampolės savivaldybėje ir nustatyta praktinė priemonių įgyvendinimo svarba.

Projekto struktūra. Magistro baigiamąjį projektą sudaro: įvadas, trys skyriai, išvados ir rekomendacijos. Įvade apibrėžiamas temos aktualumas ir naujumas, įvardijamas projekto tikslas ir uždaviniai. *Pirmajame skyriuje* nagrinėjama viešosios politikos samprata ir nustatomi viešosios politikos ciklo etapai, pateikiamos kūno kultūros ir sporto sampratos, analizuojami sportininkų rengimo modeliai įvairiose šalyse, pristatoma sporto sistemos ir sporto politikos sandara. *Antrajame skyriuje* identifikuoti Europos Sąjungos ir Lietuvos strateginiai ir teisiniai dokumentai reglamentuojantys sporto politiką ir jos įgyvendinimą bei pateikiama institucinė sistema, kuri įgyvendina sporto politiką. *Trečiajame skyriuje* pateikiama tyrimo metodika, nustatomas sporto politikos įgyvendinimas Marijampolės savivaldybėje ir analizuojami atlikto tyrimo rezultatai.

Projektą sudaro. 84 puslapiai (su priedais), 12 lentelių, 15 paveikslų, 2 priedai. Panaudota 57 mokslinės literatūros šaltiniai ir 67 informacijos šaltiniai.

1. Teorinių kūno kultūros ir sporto politikos pagrindų identifikavimas

Skyriuje pateikiama viešosios politikos samprata, įvardijami dalyviai, apibūdinami pagrindiniai viešosios politikos proceso etapai. Analizuojami viešosios politikos įgyvendinimo modeliai, sporto koalicijos Europoje. Didelis dėmesys skiriamas sporto sistemai ir jos įgyvendinimui pristatomas sporto politikos modelis Europoje. Apibrėžiamos kūno kultūros, fizinio aktyvumo ir sporto sąvokos. Nagrinėjama sporto sistemos sandara ir sportininkų rengimo modeliai įvairiose šalyse. Taip pat atskleidžiama viešojo ir privataus sektorių partnerystės nauda sporto sistemai.

1.1. Viešosios politikos samprata ir politinis ciklas

Prieš pradėdant gilintis į viešosios politikos terminą, svarbu apibrėžti viešumo ir politikos sąvokas. Viešumas, kaip sąvoka, aprėpia žmogiškosios veiklos dalį, kuriai reikia visuomenės ar politikos įsikišimo, reguliavimo. Viešumas traktuojamas kaip visuomeniškumas (Parsons, 2001). Viešumą arba viešąjį interesą galima apibūdinti, kaip įvairius žmonių įgeidžius savo bendruomenei, tikslus, kurių vieningai siekiama. Dažnai viešasis interesas konfliktuoja su privačiu viešu interesu. Asmenys geidžia geresnių mokyklų, sveikatos paslaugų. Praktiškai niekada nebūna sutarimo dėl viešojo intereso. Nuomonės išsiskiria, nes jų yra daug ir įvairių. Visa politika yra kaip kova dėl skirtingo suvokimo apie viešąjį interesą (Stone, 2004).

Politikos terminas kilęs iš senosios graikų kalbos žodžio polis – miestas, valstybė. Aristoteliiui priskiriamas politikos terminas, kaip mokslo ir meno valdyti valstybę, apibūdinimas (Rakucevičius, 2003). Anglų kalboje sąvoka „politika“ apibrėžiama, kaip du skirtingi terminai: „potitics“ ir „policy“. Parsons'as (2001) terminą „politika“ (policy) anglų kalboje apibūdina, kaip tam tikrus politinius siekius, planus, bet netapatina su administravimu. Sąvoką „politics“ sieja su šališkumu ir korupcija. Politiką galima aiškinti ir labai paprastai: viskas, kas susiję su asmeniu yra politika. Pavyzdžiui santykiai šeimoje ar su kitais asmenimis. Visuomenė dažnai politiką supranta tik valdžios ir valstybės lygmenyje. Galima teigti, kad politika yra veikla, kuri reguliuoja visuomenės gyvenimą, o valdžios naudojimas yra įrankis politikai valdyti (Pražauskas ir Unikaitė, 2007). Parsons'as (2001) tvirtina, kad politika turėtų būti suvokiama platesniame kontekste, todėl ir terminą „politika“ apibrėžti sudėtinga. Egzistuoja socialinė, ekonominė, vidaus, užsienio politika ir t.t. Atsižvelgiant į tai Rakucevičius (2003) išskiria tris pagrindinius aspektus, apibūdinančius politiką:

- valstybės reikalų tvarkymo teorija ir praktika;
- socialinių grupių ir atskirų žmonių veikla orientuota į savo interesų tenkinimą pasinaudojant valstybine valdžia;
- visuomenės veikla, apibrėžianti valstybės uždavinius ir organizuojant jų realizavimą.

Politika yra siejama tik su viešosiomis sritimis, ne su privačiomis. Prieš pradėdant oficialiai vartoti viešosios politikos terminą, jos plėtojimas buvo susijęs su švietimo funkcija. Buvo manoma, kad pasaulis pilnas paslapčių ir problemų, kurias galima išspręsti pasinaudojus žiniomis ir protu. Viešosios politikos terminas atsirado XX a. septintojo dešimtmečio pabaigoje, kai daugelis šalių pripažino viešosios politikos paskirtį. O ji suprantama, kaip valdžios noras ir gebėjimas reguliuoti ir patenkinti visuomenės poreikius, interesus ir lūkesčius (Raipa, 2015). Birkland'as (2015) pateikia šiuolaikiškesnį politikos aiškinimą, tai procesas, kurio metu visuomenė pradeda suprasti savo

problemas, kaip reikia organizuoti, reguliuoti, t. y. supranta kaip reikia „save“ valdyti. Atsižvelgiant į tai, galima pateikti tokius viešosios politikos sąvokų apibrėžimus.

1 lentelė. Viešosios politikos sąvokos apibrėžimai (sudaryta autoriaus, remiantis Denhardt, 2001; Parsons, 2001; Raipa, 2007)

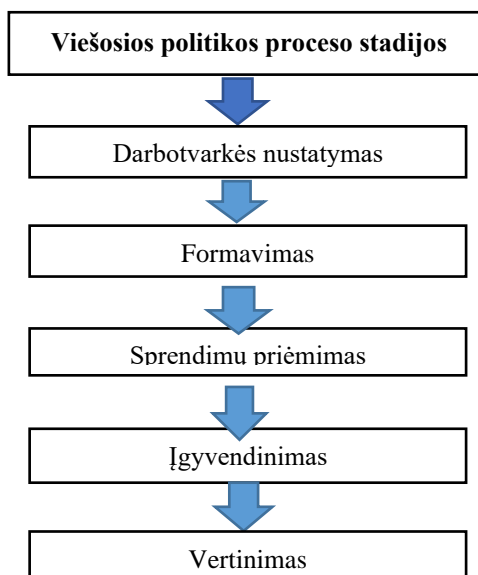
Sudaryta, remiantis	Autorius	Viešoji politika
Denhardt (2001, p. 166), Rakucevičius (2003, p. 156)	Dye (1976)	Valdžios pasirinkimas ką daryti arba ko nedaryti.
	Easton (1965)	Vertybių skirstymas visuomenei.
	Rakucevičius (2003)	Viešųjų reikalų tvarkymo procesas, kuris pasireiškia valdžios ir valdymo pavidalu.
Sudaryta, remiantis Raipa (2007, p. 20)	Raipa (2007)	Atsakas į piliečių reikalavimus, susijusius su kokia nors piliečių ar valdžios atstovų veikla.
	Anderson (1994)	Valdžios institucijų praktiškai atliekami veiksmai, bet ne veiksmų planas.
	Stone (2004)	Racionalių veiksmų visuma, siekiant tam tikrų tikslų.
Sudaryta, remiantis Parsons, (2001, p. 14)	Dewey (1927)	Visuomenė ir jos problemos.
	Nagel (1990)	Apima įvairias disciplinas ir reikalauja „plataus“ požiūrio.
	Heidenheimer (1990)	Kaip, kodėl ir kam valdžia naudoja veiklumo ir neveiklumo strategijas.

Iš lentelėje pateiktų viešosios politikos apibūdinimų galima daryti išvadą, kad viešoji politika, tai tam tikri valdžios sprendimai, atsižvelgiant į piliečių interesus. Denhardt'as (2001), remdamasis Day'is (1976) ir Easton'o (1965) darbais, atskleidžia tokius viešosios politikos tikslus, kaip paaiškinti politikos priežastis arba padarinius. Viešoji politika koncentruota į socialines ir ekonomines priežastis, taip pat į padarinius – kaip konkreti politika išspręš problemą. Autorius užsimena apie viešosios politikos veikėjus, asmenis, kurie skirsto vertybes visuomenei, atsižvelgdami į visuomenės reikalavimus ir poreikius. Tuo tarpu Rakucevičius viešąją politiką apibūdina, kaip „valstybės valdžios institucijų veiksmus, kuriais priimami nacionalinių arba kolektyvinių problemų sprendimai, užtikrinantys jų įgyvendinimą“ (2003, p. 156). Viešųjų reikalų procesas pasireiškia valdžios ir valdymo pavidalu. Kaip ir Denhardt'as (2001), Rakucevičius (2003) viešąją politiką gretina su tam tikrų problemų sprendimu. Raipa (2007) viešąją politiką apibūdina, kaip įvairių institucijų tikslingą elgseną politinėms problemoms spręsti. Ją rengia ir vykdo valdžios institucijos ir asmenys, kurie dirba tose institucijose ir yra atsakingi už tam tikrą veiklą. Parsons'as (2001), remdamasis kitų autorių įžvalgomis, taip pat išskiria visuomenę ir jos problemas. Kaip šios problemos atsiranda ir yra įtraukiamos į politikos darbotvarkę.

Iš autorių apibrėžimų apie viešąją politiką, galima daryti išvadą, kad viešoji politika sprendžia problemas, kurios aktualios visoms suinteresuotoms šalims. Atsižvelgiant į tai svarbu įvardinti viešosios politikos dalyvius ir jų funkcijas. Akivaizdu, kad čia dalyvauja ne tik valdžios institucijos. Viso pasaulio demokratinėse visuomenėse piliečių dalyvavimas priimant politinius sprendimus populiarėja, ypač vietos lygmeniu. Visuomenės dalyvavimas laikomas ypač svarbiu aspektu šiuolaikinėje demokratijoje ir yra labai svarbus aktyviam pilietiškumui. Teigiama, kad tai suteikia daug privalumų, įskaitant priemones panaikinti didėjančią demokratijos trūkumą, ugdyti piliečių ir bendruomenės gebėjimus, ir skatinti atsakingus bei veiksmingus politinius sprendimus (Woodford ir Preston, 2013).

Werner'is (2015) viešosios politikos formuotojais įvardija vyriausybės veikėjus, kurie yra išrinkti piliečių. Politikos formuotojai orientuoti į viešosios politikos kūrimą, veiklos gerinimą, tačiau susiduria su informacijos gausa ir jos apdorojimu. Vyriausybės veikėjai turėtų labiau įsiklausyti į piliečių interesus, nes tai daro tiesioginę įtaką politikos veikėjų karjerai ir populiarumui. Ferretti's, Pluchinotta's ir Tsoukiàs'as (2019) teigia, kad politikos formuotojams tenka užduotis kurti naujoviškus sprendimus vis sudėtingesnėms politikos problemoms spręsti, o tai ypač svarbu viešosios politikos formavimo kontekste. Autoriai, teigia, kad viešosios politikos kūrimo procese dalyvauja vyriausybė, bendruomenė ir organizacijos, kurios sprendžia kylančias ir vyraujančias problemas. Panašiai samprotauja ir McConnell'as ir Hart'as (2019) teigdami, kad viešosios politikos dalyviai yra vyriausybė, organizacijos ir piliečiai. Wu'is, Ramesh'as, Howlett'as, ir Fritzen'as (2017) teigia, kad politiką kuria ne tik tie, kurie turi oficialią valdžią, bet ir tie, kurie labiausiai suinteresuoti probleminiu klausimu. Autoriai aiškiai išskiria politikos dalyvius. Pagrindinis vaidmuo priskiriamas vyriausybės subjektams, kurie iš tikrųjų kuria, sprendžia ir įgyvendina viešąją politiką. Tačiau demokratinės vyriausybės dažnai nusprendžia dalytis šia valdžia su visuomenės veikėjais. Vyriausybės veikėjai yra išrinkti pareigūnai ir paskirti administratoriai. Svarbu paminėti, kad tikslus vyriausybės veikėjų vaidmuo priklauso nuo problemos masto. Antroji kategorija, kuri dalyvauja viešosios politikos formavime, pagal Wu'is ir kt. (2017) yra visuomenės veikėjai: piliečiai, įvairios bendruomenės, įmonės, organizacijos. Tarptautiniai veikėjai sudaro trečią politikos bendruomenės kategoriją. Kai kurie autoriai išskiria vidinius ir išorinius vyriausybės veikėjus, kaip viešosios politikos formuotojus (Furman ir Šerikova, 2007). Prie vidinių priskiriami tokie subjektai kaip administracija, prezidentas. Tuo tarpu išorinius subjektus sudaro žiniasklaida, politinės partijos ir viešoji nuomonė. Dye'is politikos dalyvių neskaido į kategorijas. Autorius išskiria veikėjus, kurie dalyvauja nustatant problemas, veikėjus formuojančius politiką ir dalyvaujančius įgyvendinant politiką (Denhard, 2001). Visose mokslininkų įžvalgose pastebimas bendrumas įvardijant viešosios politikos dalyvius, tai vyriausybė ir visuomenės veikėjai. Vyriausybė įvardijama, kaip pagrindinė grandis formuojant viešąją politiką, kuri turi atsižvelgti į piliečių, bendruomenių, organizacijų interesus ir aktualias vyraujančias problemas.

Išsiaiškinus viešosios politikos sąvoką, nustatčius politikos dalyvius, verta įsiglinti, kaip viešoji politika formuojama. Politikos ciklo stadijos vertinamos gana kritiškai. Kaip teigia Furman ir Šerikova (2007), formuojant politiką retai akcentuojamas politikos turinys, priežastys ir pasekmės. Dye'is (2017) pabrėžia, kad politiniai sprendimai retai primami pagal pirmame paveiksle pavaizduotą schemą. Skirtingi etapai viešojoje politikoje vykdomi vienu metu. Tačiau toks modelis padeda pažinti politikos procesą, kuris susideda iš atskirų proceso dalių arba stadijų. Literatūroje randama 6-8 politinio ciklo stadijos. Wu'is ir kt. (2017) išskiria 5 pagrindines ir pačias svarbiausias stadijas: darbotvarkės nustatymas, formulavimas, sprendimų priėmimas, įgyvendinimas ir vertinimas.

1 pav. Viešosios politikos proceso stadijos (sudaryta autoriaus, remiantis Wu ir kt., 2017)

Viešosios politikos darbotvarkės stadija apibrėžiama skirtingai. Kingdon'as (cit. iš Furman ir Šerikova, 2007) tai įvardija kaip valdžios veiksmus, kurie remiasi viešųjų problemų sąrašu, suformuotu visuomenės. Pirmojoje viešosios politikos proceso stadijoje vyriausybė nustato darbotvarkę, kitaip tariant, nustatomos aktualios, svarbios problemos įtraukiamos į darbotvarkę ir tampa politinėmis problemomis, kurias vyriausybė įsipareigoja išspręsti. Furman'as ir Šerikova (2007) mano, kad darbotvarkės formavimas yra pradinis ir vienas iš svarbiausių politikos proceso etapų, nes visuomenės problema yra perkeliama į politikos darbotvarkę.

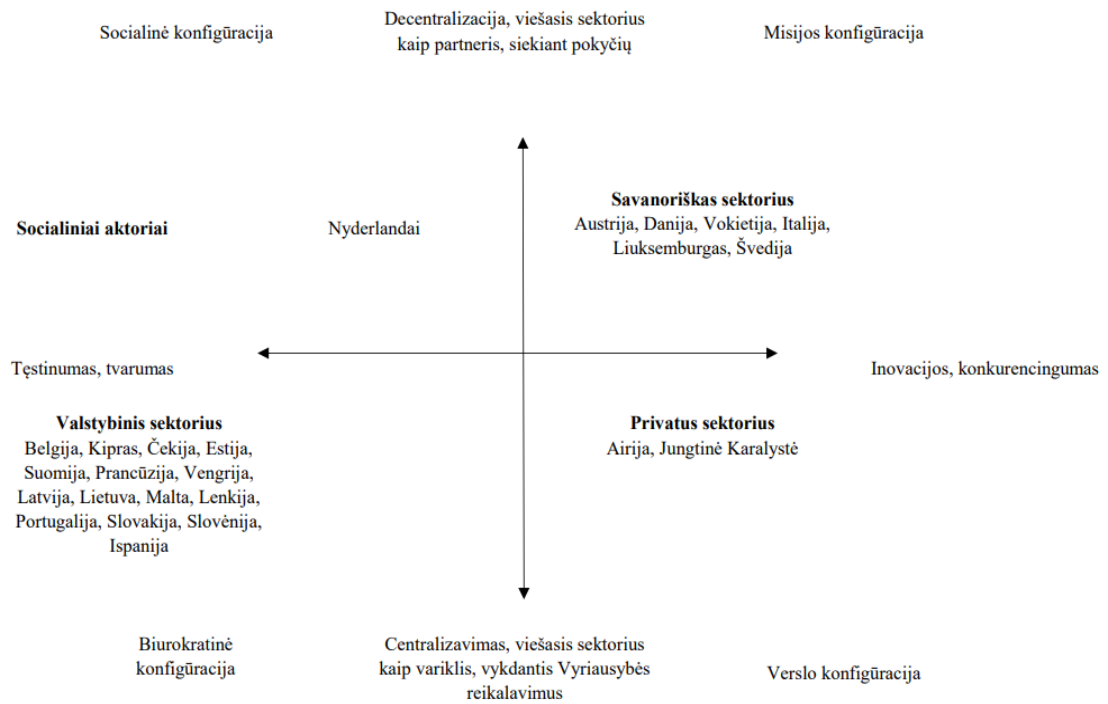
Politikos formavimo stadija apima anksčiau aptartų politikos dalyvių vaidmenį šiame ciklo etape. McCombs'as ir Shaw'as (cit. iš Furman ir Šerikova, 2007) didelį dėmesį skiria žiniasklaidai, nes kuo didesnis žiniasklaidos dėmesys tam tikrai sričiai, tuo aktualesnė ta sritis tampa visuomenėje. Politikos formavimas apima vyriausybės veiklą, kuri skirta problemoms išspręsti. Dažnai vyriausybė šiame etape turi ribotą laiką alternatyvoms pasirinkti, todėl ir sprendimo būdai gali būti skuboti ir neretai klaidingi Wu'is ir kt. (2017). Sprendimų priėmimo procesas vyksta viso politikos ciklo metu. Vyriausybė nustato kaip įgyvendins politiką, tačiau konsultuojasi su kitomis suinteresuotomis šalimis: pilietinės visuomenės ir vyriausybės atstovais. Tai svarbi politikos sėkmės dalis (Wu'is ir kt., 2017). Raipa (2007) sprendimų priėmimo procesą apibūdina, kaip atsakymus į tarpusavyje susijusius klausimus, nusakančius problemą, būsimas sprendimų kryptis. Turint atsakymus, galima pereiti prie kitos politikos formavimo fazės. Įgyvendinimo stadijoje politika įgauna formą ir poveikį. Šiame etape pagrindinis vaidmuo skiriamas Vyriausybei. Ji yra viešosios politikos darbotvarkės formavimo proceso dalyvis valstybės mastu ir atsako už politikos įgyvendinimą šalyje (Furman'as ir Šerikova, 2007). Denhardt'as (2001) kritiškai vertina politikos proceso stadijų dichotomiją. Ypač gilinasi į politikos įgyvendinimo ir formavimo ciklą priklausomybę. Autorius mano, kad daugelio problemų galima išvengti, jei formuojant politiką būtų daugiau dėmesio skirta jos įgyvendinimui.

Svarbu akcentuoti, kad viešosios politikos įgyvendinimo procese yra taikomi politikos įgyvendinimo teoriniai modeliai: iš viršaus į apačią, iš apačios į viršų ir hibridinis. Literatūroje dar galima rasti ir kitaip apibūdinamą pirmąjį modelį, tai racionalus hierarchinis. Modelio esmė, kad sprendimus priima aukščiausio lygio politikai, o įgyvendina - žemesnio, siekiant įgyvendinti programoje išskeltus tikslus (Birkland, 2015). Parsons'as (2001) tvirtina, kad įgyvendinimo veiksmingumą lemia komandinis

darbas ir sugebėjimas kontroliuoti bei koordinuoti išteklius ir žmones. Tokio modelio sėkmės pagrindas yra identifikuoti įgyvendinimo veiksmus. Autorius kartu pripažįsta, kad šiame procese vykdytojai, ne tik vykdo jiems paskirtas užduotis, bet ir patys dalyvauja jas formuojant. Todėl antrasis politikos įgyvendinimo modelis iš apačios į viršų kritikuoja pirmąjį. Birkland'as (2015) pastebi žemesniame lygmenyje esančių politikos formuotojų sugebėjimus stebėti ir vertinti politikos įgyvendinimą. Parsons'as (2001) taip pat pabrėžia ne tik aukščiausio lygio politikų, bet ir kitų organizacijų vaidmenį šiame įgyvendinimo modelyje. Politikos efektyvumas priklauso nuo to, kaip panaudojamos žemesniame lygmenyje esančių asmenų patirtis ir žinios. Birkland'as (2015) pritaria, kad metodo naudingumas išvelgiamas dėl vietinės valdžios įtraukimo, nes ji yra arčiau problemos ir gali ją geriau įvertinti nei aukščiausio lygmens valdžia. Trečiasis modelis apjungia iš viršaus į apačią ir iš apačios į viršų viešosios politikos įgyvendinimo modelius ir vadinamas hibridiniu. Parsons'as (2001) pastebi pirmųjų modelių spragą - supaprastintą požiūrį į įgyvendinimo kompleksiskumą. Hibridinis modelis vertinamas kaip pats efektyviausias. Politikos įgyvendinimas nuolat besivystantis, todėl jam vykstant politika ne tik vykdoma, bet turi būti performuojama. Birkland'as (2015) pažymi, kad šis metodas remiasi idėja, jog aukščiausi politikos formuotojai pasirenka politikos priemones, bet atsižvelgia į žemesnio lygio įgyvendintojų poreikius.

Politikos vertinimas – paskutinis politikos ciklo etapas, kuriuo matuojama ar viešoji politika pasiekė užsibrėžtų tikslų, jeigu taip nėra, ieškoma priežasčių kodėl tikslai nebuvo pasiekti, ką būtų galima padaryti, kad planai būtų įgyvendinti (Wu ir kt. 2007). Vertinimo procedūra turi kelias funkcijas: objektyvios informacijos suteikimas, kritiškas požiūris į vertybes, pagalba kitoms politikos analizės procedūroms (Raipa, 2007). Vertinimą dažnai atlieka mokslinių tyrimų centrai, interesų grupės ir žiniasklaida, kurie turi galimybę tiesiogiai susipažinti su informacija (Dye, 2017).

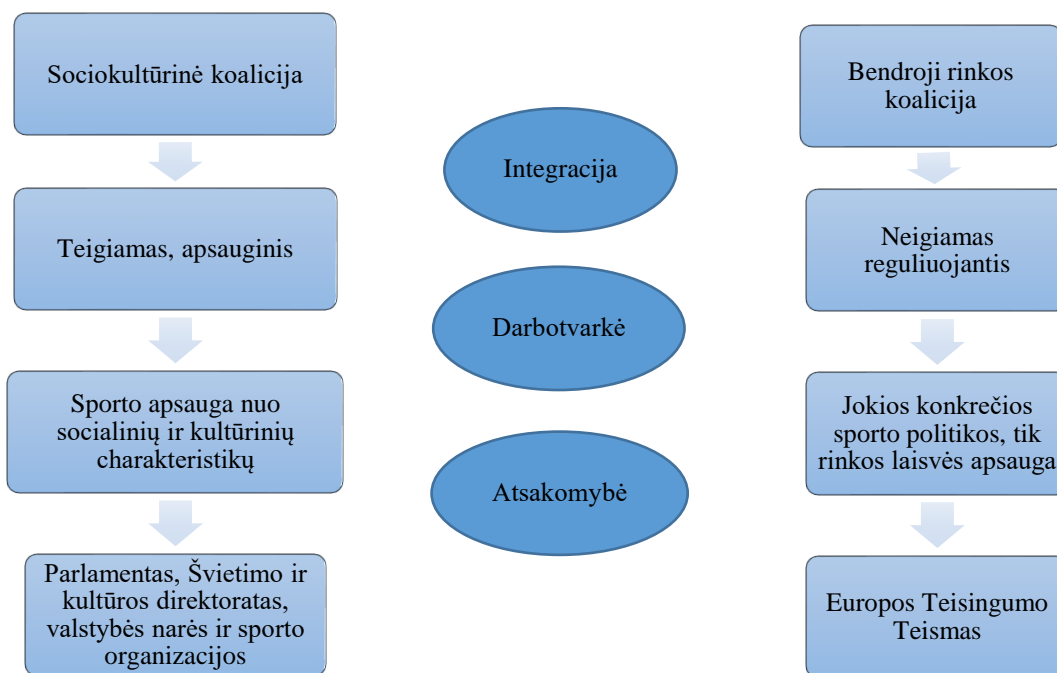
Kaip teigia Mikalauskas, Šimkus ir Brusokas (2021, p. 13): „sporto politika rutuliojosi iš socialinės ar viešosios politikos“. Todėl galima teigti, kad sporto politika yra viešosios politikos dalis ir yra kuriama viešojoje erdvėje. Bergsgard'as, Houlihan'as, Mangset'as, Nødland'as ir Rommetvedt'as (2009) mano, kad sporto politika suvokiama ir kaip sporto plėtra, kurios metu sporto populiarinimas yra platesnė vyriausybės darbotvarkės dalis. Todėl sportas gali būti panaudojamas kaip priemonė nusikalstamumui mažinti, asocialaus elgesio stabdymui ir pan. Specifinis sporto pobūdis leidžia tapti svarbiu ekonomikos elementu kuriant darbo vietas. Mikalauskas ir kt. pastebi, kad kaip ir viešosios politikos, taip ir sporto politikos įgyvendinimo procesas turėtų vykti iš viršaus į apačią ir iš apačios į viršų. Toks procesas grindžiamas tuo, kad šiuolaikinė sporto politika turi apimti įvairius valstybės lygmenis, nes tai yra kelių grandžių procesas. Nacionalinė sporto politika priklauso nuo valstybės požiūrio į sportą. Henry'is ir Ko (2013) išdėsto keturias Europos politikos sistemų tipologijas, kuriomis galima remtis siekiant sporto politikos pokyčių (žr. pav. 2). Šios tipologijos buvo suformuotos VOCASPORT projekto metu.

2 pav. Nacionalinių sporto politikos sistemų ryšys (sudaryta remiantis Henry ir Ko, 2013)

Biurokratinė konfigūracija pasižymi aktyviu valstybės dalyvavimu sporto politikoje. Tokia sporto sistema vyrauja ir Lietuvoje, kaip ir daugelyje Europos valstybių. Šiai konfigūracijai būdinga valdžios institucijų įtaka reguliuojant sporto sistemą, kuri remiasi teisiniu pagrindu – sporto įstatymu. Savanoriškas sportas, socialiniai partneriai čia neegzistuoja, o vartotojai, sporto šakų federacijos, privatus sektorius turi mažai įtakos įgyvendinant sporto politiką šalyje (Mikalauskas ir kt. 2021). Verslo konfigūracija vyrauja Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Šioje sporto sistemoje išryškėja aiškus socialinis ir ekonominis sporto poreikis, o valstybės vaidmuo yra dalinis. Vyrauja rinkos dėsniai, kurie sureguliuoja pasiūlą ir paklausą. Savanoriškas ir visuomeninis sportas turi prisitaikyti prie rinkos reikalavimų ir atitikti privataus sektoriaus tendencijas (Henry ir Ko, 2013). Misijos konfigūracija pasižymi aktyvia savanoriška veikla. Valstybė prisiima atsakomybę už sporto politikos sureguliovimą. Socialinių partnerių aktyvumas šiuo atveju yra žemas, o privatus sektorius veikia šalia sistemos. Tokia sporto politika vyrauja Švedijoje, Danijoje Vokietijoje, Italijoje, Austrijoje, Liuksemburge. Socialinės konfigūracijos atveju, skirtingai nei misijos, akcentuojamas pilietinės visuomenės vaidmuo sporto politikos valdyme. Tokia konfigūracija yra tik vienoje valstybėje – Nyderlanduose. Čia pasireiškia glaudus ryšys tarp visų partnerių: profesinių sąjungų, viešojo ir privataus sektorių, visuomeninės veiklos. Visi turi užtikrinti sporto politikos efektyvų valdymą siekiant bendro gėrio, kurį kuria sportas (Mikalauskas ir kt., 2021). Visi keturi tipai rodo skirtingą sporto politikos valdymą. Biurokratinis tipas pasižymi taisyklėmis, valstybine įtaka ir atskaitomybe. Verslo konfigūracija yra priešingybė biurokratinei, nes orientuota į rezultatus. Misijos konfigūracija koncentruota į visuomeninį sporto sektorių, o ne į rezultatus. Socialinė konfigūracija yra Europos Komisijos numatytas modelis, kuriuo skatinamas socialinis aspektas sporto sektoriuje, kad būtų suinteresuotos visos šalys.

Mokslininkai teigia, kad Europoje vyrauja dvi pagrindinės konceptualiai priešingos nuomonės dėl sporto. Viena jų sportą pripažįsta kaip ekonominę veiklą, kita - kaip sociokultūrinę (Parrish, 2003).

3 pav. Europos sporto koalicijos (sudaryta, remiantis Parrish, 2003; Salmikangas, 2022)

Sociokultūrinė koalicija politikoje siekia politinių tikslų sporte, o valdančios grupės siekia sporto pripažinimo taikant ES teisę. Bendroji rinkos koalicija įgyvendina reguliuojamąją sporto politiką, domisi sportu ir veikia atitinkamai laikantis Europos Sąjungos teisių. Sociokultūrinė koalicija sportą vertina kaip socialinę ir kultūrinę išraišką, tačiau mažiau dėmesio skiria sporto ekonominiam aspektui. Bendroji rinkos koalicija orientuota į sportą, kaip ekonominį reiškinį. Šios dvi koalicijos turi būti suderintos tarpusavyje instituciškai, tai reiškia, kad kiekviena koalicija gali siekti savo sportinių tikslų nepažeidžiant ir nekenkiant viena kitos pagrindiniams įsitikinimams (Parrish, 2003). Akivaizdu, kad vieningos sporto politikos Europoje nėra, nes tai priklauso nuo nacionalinės valstybės požiūrio į sporto politiką, vietinės kultūros, tradicijų, ekonominės padėties (Henry ir Ko, 2013).

Apibendrinant, galima teigti, kad išanalizavus viešosios politikos sąvokas išryškėja valdžios įtaka priimant sprendimus. Terminai parodė, kad valdžia turi atsižvelgti į visuomenės interesus, problemas. Demokratinėse valstybėse politikos dalyviais įvardijami ne tik valdžios atstovai, bet ir visuomenės veikėjai: bendruomenės, piliečiai, organizacijos, mokslininkai, žurnalistai. Formuojant politikos ciklą, pagrindinė atsakomybė tenka Vyriausybės išrinktiems atstovams, tačiau nereikėtų pamiršti, kad pagrindinės problemos, kurias reikia spręsti, kyla iš visuomenės veikėjų. Mokslininkai gana kritiškai vertina politikos ciklo stadijas, teigdami, kad politikos proceso neįmanoma suskaidyti dalimis, tai vientisas, nuolatinis ir nenutrūkstamas procesas. Niekur nėra paaiškinimo kaip viena ciklo fazė pereina prie kitos. Tačiau išskirti politikos proceso formavimo etapai padeda suprasti kaip formuojama politika. Pripažįstama, kad sporto politika yra viešosios politikos dalis, kuri vertinama ir kaip sporto plėtra.

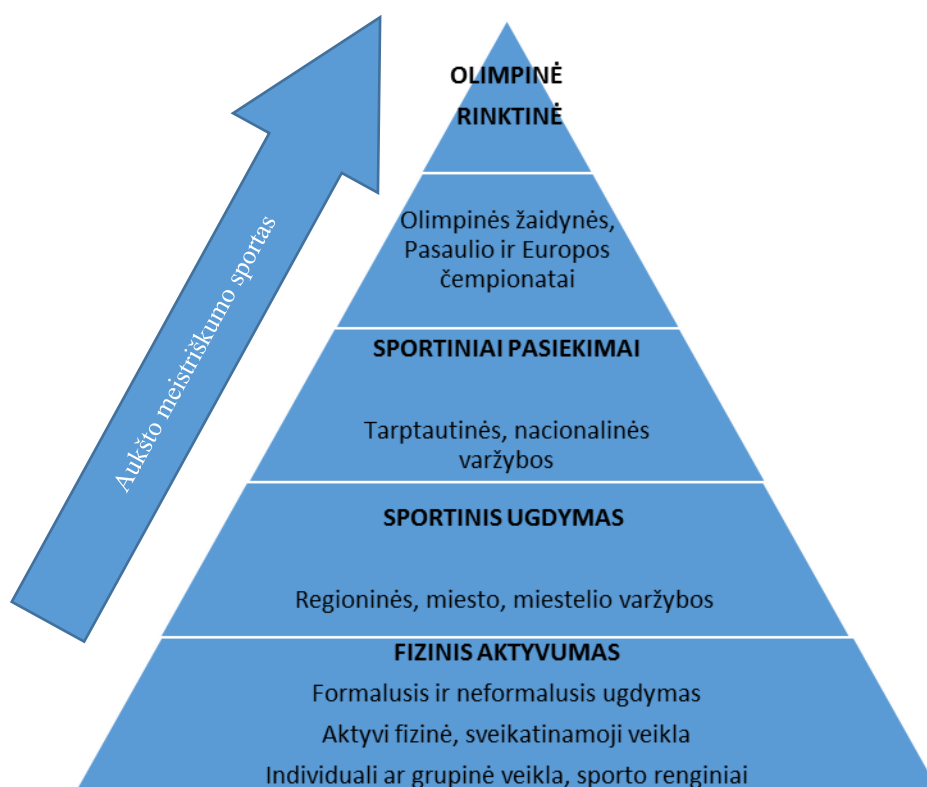
1.2. Kūno kultūros ir sporto sistema bei jos įgyvendinimas

Kūno kultūra ir sportas yra svarbus socialinis reiškinys, vertybė daugeliui piliečių kiekvienoje šalyje. Sąvokos sportas ir kūno kultūra turi skirtingą reikšmę. Kūno kultūrą galima apibūdinti kaip gyvenimo būdą, sveiką gyvenseną, taip pat kaip ugdymosi rezultatą ir higienos kultūrą. Bobrova (2012) mano, kad kūno kultūra, tam tikra prasme, yra visuomenės bendra kultūros dalis. Propaguojant fizinį

aktyvumą gerėja ne tik asmens fizinė ir dvasinė sveikata, bet ir formuojamos tam tikros vertybinės nuostatos. Todėl galima teigti, kad kūno kultūra kartu su sportu apima visus pagrindinius žmogaus gyvavimo diapazonus: fizinius, emocinius, intelektinius, socialinius ir dvasinius. Vilkas (2016) pritaria, kad aktyvus gyvenimo būdas formuoja vertybes ir įsitikinimus, taip pat ugdo asmenis dvasiškai, fiziškai, mažina socialinę atskirtį, skatina pasitikėjimą savimi. Dadelo (2013, p. 60) kūno kultūrą apibūdina panašiai, tai „specifinė veikla, susijusi su sveikatos stiprinimu, aktyviu poilsiu, rekreacija, fizinių ypatybių ugdymu, fizinio tobulumo siekimu fizinio aktyvumo priemonėmis, kurių tikslas yra efektyvus asmenybės gabumų ir gebėjimų realizavimas, atsižvelgiant į asmeninius motyvus bei visuomenės poreikius“. Autorius išskiria kūno kultūros paskirtį, kuri pasireiškia kaip prevencinė priemonė nuo ligų ir traumų. Juozaitis (2013) kūno kultūrą suvokia kitoniškai, kaip statinį ir jo sąrangą. Kitaip tariant, žmogaus kūnas ir jo sandara. Autorius pastebi, kad kūno kultūra yra arčiau individualios žmogaus energijos šaltinio, todėl laikoma bendra žmogaus kultūros dalimi. Galima teigti, kad kūno kultūros sąvoka yra tapatinama su fizinio aktyvumo terminu ir aiškiai nurodo aukšto meistriškumo sporto atskyrimą. Literatūroje fizinio aktyvumo apibrėžimų yra įvairių. Bergsgard'as ir kt. (2009) daro prielaidą, kad fizinis aktyvumas apima fizinių užsiėmimų diapazoną, kurie neįtraukiami į sporto apibrėžimą. Kiti autoriai teigia, kad fizinis aktyvumas aiškinamas, kaip veikla, teikianti naudos sveikatai. Veikla gali būti įvairi: tenisas, futbolas, jodinėjimas, greitas ėjimas, svarmenų kilnojimas, joga ir t.t. Pabrėžiama, kad visiškai nesvarbu ar tai daroma profesionaliai ar mėgėjiškai. Fizinis aktyvumas yra ne tik gera priemonė pagerinti sveikatą, bet ir asmenų gerovę, jų psichologinę būseną. Nacionaliniu lygmeniu fizinio aktyvumo skatinimas yra veiksminga priemonė visuomenės sveikatai gerinti ir ligų prevencijai, be to sutaupoma nemažai sveikatos priežiūros išlaidų (Būdvytytė ir Toleikienė, 2015). Fiziškai aktyvus žmogus pasižymi kūrybingumu visose kitose veiklose, yra jaunatviškas ir produktyvus. Fizinis aktyvumas daro teigiamą įtaką visuomenės sveikatingumui, tai reikšmingas sveikatos, gyvenimo kokybės, gerovės veiksnys. Kūno kultūra, fizinis aktyvumas, sportiniai žaidimai, treniruotės, mankšta stiprina ir grūdina žmogaus organizmą, gerina nuotaiką, savijautą ir gyvenimo kokybę (Strukčinskienė B., Strazdienė, Norkienė ir Strukčinskaitė V., 2015).

Sportas dažnai klaidingai vartojamas kaip fizinio aktyvumo sinonimas, tačiau tai dvi atskiros sąvokos. Mokslinėje literatūroje pasitaiko tokių sporto apibrėžčių, kaip visos fizinio ugdymo formos, kuriomis atsitiktiniu arba planuotu dalyvavimu norima išreikšti ir tobulinti fizinių pasirengimą, psichinę ir socialinę gerovę, siekti rezultatų konkuruojant (Bergsgard ir kt., 2009). Čingienė ir Gobikas (2019) sportą apibūdina, kaip socialinį ir kultūrinį reiškinį, apimančią tam tikras veiklos formas, kurias įgyvendina sporto organizacijos. Vilkas (2016) mano, kad sportas – veikla apimanti daugybę įvairių šakų sportininkų ir įvairių profesijų specialistų. Bobrova (2012) sporto reiškinyje išvelgia žmogaus gebėjimų ir asmeninių savybių ugdymą. Sportuojant išryškėja žmogaus rezervinės galimybės, kurios gali būti panaudojamos kitose gyvenimo srityse. Sportinė veikla padeda kovoti su asmeninėmis silpnybėmis ir ugdyti valią. Teigiamas sportinės veiklos poveikis tampa asmeninio pasitenkinimo ir socialinio pripažinimo šaltiniu. Sportuojantis žmogus gyvena pagal tam tikras higienos taisykles, individualius principus, o tai formuoja asmenybę. Genys (2012), gretina sportą su menu, ekonomika, kultūra, politika, tik sportas turi specifinę žaidimų aikštelę. Jos dalyviais autorius įvardina sportininkus, trenerius, verslininkus, sirgalius, žurnalistus, turinčius skirtingus interesus ir kovojančius dėl skirtingų laimėjimų. Vieni siekia pelno, kiti garbės ar pripažinimo. Čingienė ir Gobikas (2019) teigia, kad sporto dalyvis yra sporto sistemos ašis. Autoriai išskiria aktyvius ir pasyvius dalyvius. Aktyvus dalyvis - užsiima sau patinkančia sportine veikla ir siekia iš to tam tikros naudos, o pasyvus - sporto šakos gerbėjas arba paprastas žiūrovas. Gedvilaitė (2012) mano, kad

sportas yra svarbi vertybė ir socialinis reiškinys. Kalbant apie sporto dalyvius, autorė teigia, kad sportą stebintiems ar jame dalyvaujantiems asmenims tai yra pati svarbiausia laisvalaikio leidimo forma. Sportas daro įtaką mūsų kasdieniniam gyvenimui, nes ugdo tokias vertybes, kaip atsakingumas, solidarumas, tolerancija, komandinė dvasia, pagarba kitiems ir kartu skatina aktyvų pilietiškumą. Išsiaiškinus fizinio aktyvumo ir sporto sąvokas, tikslinga išanalizuoti sporto sistemos sandarą. Kirk'as (2014) sporto sistemą apibūdina kaip veiklas nuo fizinio aktyvumo iki aukšto meistriškumo sporto pasiekimų. Sporto sistemos sandara remiantis tarptautine praktika atvaizduojama sporto piramidės principu (žr. pav. 4). Piramidės apačioje yra vaikų ir suaugusių fizinį aktyvumą skatinančios veiklos, formalusis ir neformalusis ugdymas, aktyvi fizinė, sveikatinamoji, individuali ar grupinė veikla. Sporto renginiai sudaro piramidės pagrindą, nes tik per masiškumą įmanoma pasiekti meistriškumą. Kirk'as (2014) į sporto sudėtį patenkančią fizinę veiklą aiškina, kaip bet kokį kūno judėjimą, kurį sukelia skeleto raumenys, kai energijos sąnaudos viršija ramybės lygį. Galima teigti, kad tai nebūtinai sportavimas, tai gali būti fizinis darbas, bet koks judėjimas ar vaikščiojimas, kai asmens kūnas nėra ramybės būsenoje. Kitos piramidės dalys – aukšto meistriškumo sportas, kuris orientuotas į pasiekimus aukščiausio lygio tarptautinėse varžybose. Newland'as ir Kellett'as (2012) elito sportą apibrėžia kaip visų formų fizinę veiklą, kurios pagalba atsitiktinai ar organizuotai siekiama išreikšti arba gerinti fizinį pasirengimą. Aukšto meistriškumo sportas yra psichinė gerovė, socialinių santykių kūrimas arba aukštų sportinių rezultatų, konkuruojant visais lygiais, siekimas. Sporto sistemoje dalyvauja valstybės, savivaldybių, viešosios ir privačios institucijos ir įstaigos. Nacionaliniame kontekste pagrindinis sporto sistemos formavimo vaidmuo tenka valstybei. Ji kuria sporto darbotvarkę ir atsako už jos įgyvendinimą.

4 pav. Sporto sistemos sandara (sudaryta remiantis Kirk, 2014; Kirk ir Gorely, 2000; Newland ir Kellett, 2012)

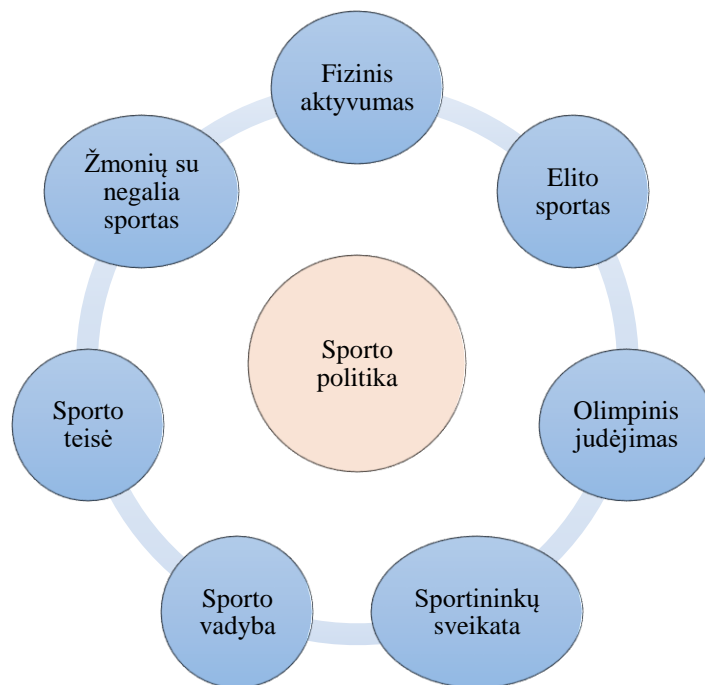
Sporto sistemos sandara atvaizduota hierarchiniu principu, todėl galima teigti, kad norint pasiekti aukštų rezultatų sporte, reikia pradėti nuo fizinio aktyvumo skatinimo. Kristiansen'as ir Houlihan'as (2017) pritaria, kad fizinio aktyvumo skatinimas turi būti tramplynas į elito sportą. Gedvilaitė (2012)

mano, kad vystant sporto sistemą svarbiau geros strategijos parengimas. Strateginės sritys turėtų apimti: finansavimo, žmogiškųjų išteklių klausimus, infrastruktūros gerinimą, taip pat mėgėjiško ir profesionalaus sporto propagavimą. Nemažiau svarbu vystyti komunikaciją su bendradarbiaujančiomis šalimis, taip pat skatinti savanorystę. Čingienė ir Laskienė (2014) tvirtina, jog sporto sistemos plėtojimas turėtų vykti taikant nacionalinius fizinio aktyvumo skatinimo planus. Valstybės turėtų pradėti skatinti sveikus visuomenės gyvenimo įpročius ir skatinti suvokti fizinio aktyvumo naudą asmens sveikatai. Kai kuriose ES valstybėse narėse yra parengtos nacionalinės fizinio aktyvumo gairės, kuriomis remiasi privačios ir valstybinės organizacijos. Sherry'is, Schulenkorf'as ir Chalip'as (2015) pritaria sporto sistemos plėtrai per fizinį aktyvumą, tačiau teigia, kad toks metodas padeda gerinti tam tikrų visuomenės rizikos grupių socializaciją. Tai gana netradicinis požiūris, kuris yra mažiau populiarus. Kitaip tariant, socialinio bendravimo galimybė per fizinį aktyvumą yra labiau patraukli, nei individuali sveikata ar grožis, kurio siekiama sportuojant. Kaip kontrastas šiam teiginiui yra Pasaulinės sveikatos organizacijos (2011) pateikta statistika, kad fizinis pasyvumas yra ketvirtas pagrindinis mirties rizikos veiksnys visame pasaulyje ir yra atsakingas už 6 % mirčių. Mokslškai įrodytas didelis teigiamas fizinio aktyvumo poveikis sveikatai, kuris sumažina daugelio lėtinių ligų riziką, įskaitant širdies ir kraujagyslių ligas, antsvorį ir nutukimą. Kalbant apie fizinio aktyvumą naudą, vis dar daugelis europiečių yra neaktyvūs arba nepakankamai aktyvūs, todėl labai svarbu skatinti fizinį aktyvumą, kuris yra sporto sistemos piramidės pamatas. Mikalauskas ir kt. (2021) teigia, kad fizinis aktyvumas yra įrankis kurti socialinę struktūrą, kurioje būtų aktyviai sportuojama. Fizinis aktyvumas, dar kitaip suprantamas kaip „sportas visiems“, gali padėti formuoti gyventojų fizinio aktyvumo kultūrą. Sportas turi tapti tam tikra kultūra, įpročiu, o sporto ir kultūros sąveika ypač svarbi formuojant ir plėtojant sporto politiką. Per „sportą visiems“ vykdoma sporto plėtra švietimo ir mokymo įstaigose, formuojami sporto įpročiai visam gyvenimui bei turtinama fizinio aktyvumo kultūra. Autoriai pritaria, kad per fizinio aktyvumo skatinimą bus pasiekti solidūs sportiniai rezultatai šalyje.

Analizuojant kodėl turėtų būti skatinamas aukštas sportinis meistriškumas, galima teigti, kad elito sportas yra svarbi viešosios politikos sritis. Aukšti sportiniai rezultatai suteikia valstybei išskirtinumo ir populiarumo. Tačiau Houlihan'as ir Zheng'as (2013) mano, kad tai antraplanė reikšmė. Autoriai pastebi, kad visose šalyse sporto sistemos plėtojimas skiriasi, tačiau vieningai sutariama, kad sėkmingam elito sporto vystymui reikia tam tikrų apčiuopiamų išteklių. Pačiais svarbiausiais laikomi: finansavimas iš valstybės, sporto mokslo plėtra, aukštos kvalifikacijos treneriai ir infrastruktūra. Sportininkai turėtų būti remiami po karjeros. Antraplaniais ištekliais laikomi: elito sporto išskirtinumas vyriausybei, visuomenės palaikymas. Mikalauskas ir kt. (2021) mano, kad vykdant nuoseklų mokslinį darbą sporto srityje galima atrasti vaikus ir jaunuolius, rodančius aukštesnius rezultatus ir juos ugdyti aukščiausiu lygiu. Gabių sportininkų identifikavimas jauname amžiuje didintų elitinių sportininkų skaičių. Aukšto meistriškumo sportininkų rengimo politika turėtų būti formuojama taip, kad nuolat vykdytų sporto talentų tyrimus ir parengtų visos šalies sporto vystymo ir potencialo žemėlapi. Taip pat reikalinga elito sportininkų rengimo programa bei skatinimas už pasiektus rezultatus. Plėtojant aukšto meistriškumo sportą ir fizinį aktyvumą labai svarbi infrastruktūra.

Nagrinėjant įvairių pasaulio šalių sporto plėtros strategijas, Pasaulinė sveikatos organizacija (2011) nustatė, kad norint užtikrinti tinkamą sporto sistemos funkcionavimą reikalingos atitinkamo lygio sporto bazės. Sporto infrastruktūra šalyje turi būti išplėtotą taip, kad asmenys turėtų galimybę užsiimti sportu netoli savo namų. Svarbu natūrali aplinka, kaip dviračių, pėsčiųjų takai, slidinėjimo trasos.

Sporto paskirties patalpos turėtų būti pritaikytos neįgaliesiems, skiriamas dėmesys miesto gatvių apšvietimui, saugumui. Taip pat svarbu varžybų, čempionatų vykdymo erdvės, kad būtų vystomas elitinis sportas. Mikalauskas ir kt. (2021) išplečia sporto politikos sandarą, kuri apima ne tik fizinį aktyvumą ir elitinį sportą (žr. pav. 5). Autoriai sporto sistemą papildė sporto vadyba, teise, žmonių su negalia sportu, sportininkų sveikata ir įtraukia tarptautines organizacijas bei Olimpinių judėjimą.

5 pav. Sporto politika ir pagrindinės jos dalys (sudaryta autoriaus, remiantis Mikalauskas ir kt., 2021)

Nacionalinė sporto politika paremta oficialia ir sisteminga sporto plėtros sistema šalyje. Politiką reikia vertinti kaip procesą, o ne kaip galutinį rezultatą. Atsižvelgiant į sporto plėtrą, kuri yra kintantis procesas, siekiama vadovautis sporto politika. Tai padeda užtikrinti tinkamus sprendimus ir reaguoti į kintančią socialinę, ekonominę, politinę ir technologinę realybę. Platus sporto politikos turinio suvokimas leidžia geriau suprasti šios politikos įvairiapusiškumą ir struktūrą. Sporto vadyba svarbus sporto politikos elementas, nes sistemingai vykdant mokslinius tyrimus atrandami metodai, kurie padėtų moksliskai ir racionaliai valdyti ir vykdyti sportinę veiklą. Svarbus sporto vadybos tikslas - rengti ir įgyvendinti veiksmų planus, paverčiant bendraisiais sporto vadybos principais. Sporto vadyba turėtų funkcionuoti taip, kad vystytų su sportu susijusių institucijų ir organizacijų bendradarbiavimą. Taptų įrankiu kurti sporto klubus, pritrauktų rėmėjus ir vykdytų ekonominę plėtrą. Taip pat efektyviai bendradarbiautų su žiniasklaida (Mikalauskas ir kt., 2021). Autoriai pastebi, kad sporto teisė svarbi dėl sportininkų teisių apsaugos ir smurto bei patyčių prevencijos. Plėtojant žmonių su negalia sportą akcentuojamas sporto objektų pritaikomumas, aktyvios veiklos organizavimas socialiai remtiniems žmonėms švietimo įstaigose. Taip pat neįgalių žmonių rehabilitacija sportuojant. Dar vienas svarbus sporto politikos elementas – sportininkų sveikata. Sportas atlieka svarbų vaidmenį stiprinant sportuojančiųjų sveikatą. Tačiau sportinė veikla, atliekama be būtinų sveikatos priežiūros priemonių, gali pakenkti sveikatai. Todėl būtina užtikrinti saugų sportininkų dalyvavimą sporte. Svarbu aktyviai vykdyti sportinių traumų prevenciją ir efektyvinti būtiną traumų gydymo priemones. Labai aktualu subalansuota sportininkų mityba ir kova su dopingu. Paskutinė sporto politikos sudedamoji dalis – Olimpinių judėjimas ir tarptautinės sporto organizacijos. Olimpinių žaidynės, pasaulio čempionatai ir kiti tarptautiniai sporto renginiai turi socialinę, kultūrinę, aplinkos,

ekonominę ir politinę reikšmę. Kiekvienos šalies siekiama - kandiduoti į Olimpines ir paralimpines žaidynes. Tai įmanoma pasiekti, jeigu organizuojami tarptautiniai sporto renginiai. Šalyje turėtų būti kuriamos struktūros, kurios padėtų sportininkams siekti aukščiausių rezultatų ir sėkmės Olimpinėse žaidynėse, tarptautiniuose sporto renginiuose. Ypač svarbu savanoriškos veiklos sistemos kūrimas sporte.

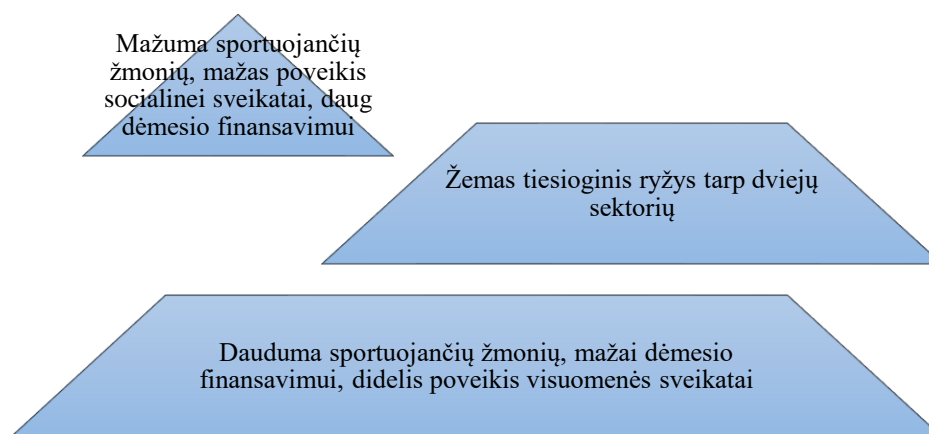
Kita svarbi sporto politikos tyrinėtojų sritis yra sportininkų rengimo modeliai ar sistemos. Sportininkų rengimas Europos Sąjungoje remiamasi hierarchiniu principu, dar kitaip vadinamu Europos Sąjungos sporto modeliu (žr. pav. 6). Lazauskas ir Ūsas (2016) šį modelį aiškina, kaip nuoseklų sportinių rezultatų siekimą, kuris vystomas nuo sporto klubų veiklos iki nacionalinio ar tarptautinio lygmens. Klubai ir mėgėjų sporto federacijos sudaro šios piramidės pamatą ir yra atsakingos už fizinio aktyvumą plėtojimą, naujų sportininkų kartų ugdymą ir propaguoja moterų sportą. Kitaip tariant populiarina masinį sportą vietos lygmeniu. Šis lygmuo pasižymi savanorystės vystymu sporte. Laipteliu aukščiau yra regioninės sporto federacijos, kurių veikla apsiriboja organizuojant sporto čempionatus ir koordinuoja sporto veiklą regioniniu lygmeniu. Dažnai klubai yra šių federacijų nariai. Sekančiame lygyje yra nacionalinės federacijos, kurių šalyje įkurta po vieną kiekvienai sporto šakai. Paprastai regioninės federacijos yra nacionalinės federacijos narės. Šios federacijos atstovauja savo filialą Europos ar tarptautinėse federacijose. Taip pat organizuoja nacionalinius čempionatus ir veikia kaip reguliavimo institucijos. Kai kuriose šalyse federacijos atlieka svarbų vaidmenį reglamentuojant nacionalinius teisės aktus. Piramidės viršūnėje - Europos federacijos. Jų veikla grindžiama analogiškai nacionalinėms federacijoms. Įprastai, šių federacijų veiklos pagrindas yra prižiūrėti kaip nacionalinės federacijos laikosi nustatytų taisyklių, paskirti sankcijas (Lazauskas ir Ūsas, 2016).

6 pav. Europos Sąjungos sporto modelis (sudaryta remiantis Lazauskas ir Ūsas, 2016)

Tačiau Scheerder'is ir kt. (2011) kritikuoja Europos sporto modelį. Autoriai teigia, kad jaučiama didelė atskirtis tarp masinio sporto ir klubinės sistemos. Tai priklauso nuo šalies vidaus sporto politikos, nes ne visi žmonės užsiima sportu ir siekia sportinių rezultatų, tad atsiranda poreikis atkreipti dėmesį į kitas sportines perspektyvas. Autoriai siūlo „Bažnyčios modelį“, kuris susideda iš

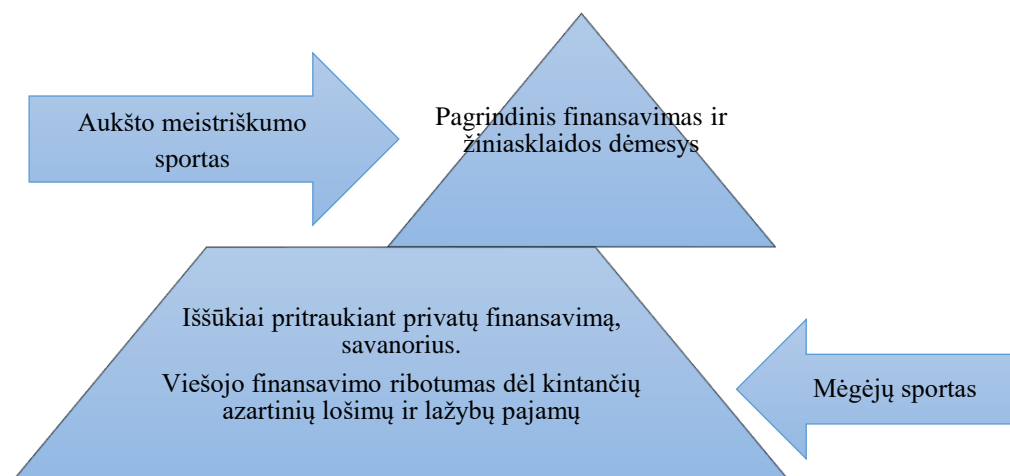
dvių dalių: rekreacinio ir varžybinio sporto. Varžybinis sportas pasižymi konkurenciniu aspektu. Sportas orientuotas į rezultato siekimą ir sistemingą pasiruošimą išaugina elitinį sportą, o tai būdinga tik tam tikrai visuomenės daliai. Rekreacinis sportas aprėpia fizinį aktyvumą, sveiką gyvenseną, socializaciją, tačiau nesiekia profesionalumo. Salmikangas (2022) pritaria, kad Europos sporto modelis neatitinka realybės (žr. pav. 7). Analizuojant Europos sporto modelio ryšį tarp fizinio aktyvumo ir aukšto meistriškumo sporto, piramidės dalys skyla. Apatinė piramidės dalis aprėpia mėgėjišką sportą, kuriuo užsiima didžioji dalis žmonių, o piramidės viršūnėje esantis elito sportas orientuotas į mažumą. Modelyje pažymima, kad masinis sportas ir elito sportas turi labai menką tarpusavio ryšį. Šiuo metu sporto politikos gyvenime pastebima kitokia realybė, kur santykis tarp dvių pusių yra labai ryškus svarstant sporto socialines ir finansavimo problemas. (Salmikangas, 2022).

7 pav. Sporto modelio ryšys tarp fizinio aktyvumo ir elito sporto (sudaryta remiantis Salmikangas, 2022)

Hierarchine struktūra paremtas ne tik Europos sporto modelis, bet ir varžybų organizavimas. Klubas, dalyvaujantis regioninio lygio varžybose gali pretenduoti į nacionalinio ar net tarptautinio lygio čempionatus, kaip ir iškristi iš jų. Tai pagrindinis bruožas, skiriantis Europos sporto modelį nuo kitų. Teigiama modelio pusė, kad Europos sąjungos šalys vieningai sutaria dėl didelio meistriškumo sportininkų skatinimo suteikiant jiems dvigubos karjeros galimybes. Tai leidžia tuo pačiu metu užsiimti profesionaliu sportu ir studijuoti. Tačiau šis modelis sulaukia nemažai kritikos. Europos Sąjungos sporto politikos trūkumai apima kelis aspektus – šalių narių skirtingą kultūrą ir tradicijas, skirtingą ekonominę padėtį, sporto politikos ir prioritetinių sporto šakų skirtumus.

Analizuojant Europos Sąjungos sporto politikos finansavimą, galima teigti, kad daugumoje Europos valstybių sportas finansuojamas valstybės biudžeto dotacijomis. Taip pat lėšomis, gautomis iš televizijos ir radijo transliacijų bei pardavus bilietus į sporto renginius. Sporto finansavimo biudžetas formuojamas iš reklamos pajamų, rėmėjų lėšų ir aukų. Pajamos gautos už sporto statinių statybą ar naudojimą taip pat už sporto prekių gamybą yra įtraukiamos į sporto finansavimo šaltinius. Dar vienos lėšos, sudarančios sporto finansavimą yra sporto loterijos ir totalizatoriai (Mikalauskas ir kt., 2021). Valstybinis sporto finansavimas yra nukreiptas į aukštą sportinį meistriškumą. Remiamas ir populiarusis sportas: futbolas, krepšinis, nes šios sporto šakos susilaukia žiniasklaidos dėmesio. Sporto infrastruktūra modernizuojama nepriklausomai nuo strategiškai svarbių sporto šakų. Daugiau dėmesio skiriama rajonuose esančių sporto bazių atnaujinimui, skatinamas sveikatingumas ir neįgaliųjų sportas. Dėl pastatų renovacijos, sporto klubų finansavimo, investicijų į gerą sporto organizacijų valdymą nukenčia nacionalinės sporto institucijos (Salmikangas, 2022). Europos Sąjungos finansavimo modelyje (žr. pav. 8) išvelgiama spragų.

8 pav. Europos sporto finansavimo modelis (sudaryta remiantis Salmikangas, 2022)

Finansavimas nukreiptas į aukšto meistriskumo sportą, esantį piramidės viršūnėje. Todėl ribojami finansiniai ištekliai mėgėjų sportui, nes susiduriama su iššūkiais pritraukiant privatų finansavimą, savanorius. Finansavimas ribojamas ir dėl sukaupto biudžeto iš azartinių lošimų ir lažybų pajamų. Kadangi biudžeto dydis kinta, todėl sportui skirtas procentas tiesiogiai priklauso nuo surinktų pajamų už azartinius lošimus. Iš piramidinių struktūrų, kurios vaizduoja ryšį tarp fizinio aktyvumo ir elito sporto, galima spręsti, kad reikia stiprinti stabilumą ir glaudumą tarp piramidžių apatinės ir viršutinės sistemų.

Kalbant apie sportininkų rengimo principus, jie negali būti vienodi dėl skirtingo gyventojų skaičiaus Europos Sąjungos šalyse (Lazauskas ir Ūsas, 2016). Antroje lentelėje pateikiami JAV ir Kinijos sportininkų rengimo sistemos pagrindiniai bruožai. Jie palyginami su jau aptartu Europos Sąjungos sporto modeliu, kuris pasižymi masinio sporto vystymu. Tai esminis skirtumas nuo Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) sporto modelio, kur visa sistema orientuota į verslą ir profesionalesnį požiūrį.

2 lentelė. Europos Sąjungos, JAV ir Kinijos, sportininkų rengimo sistemos (sudaryta remiantis Lazauskas ir Ūsas, 2016)

	JAV	Kinija	Europa
Išskirtinumas	4 didžiosios profesionalių žaidimų lygos.	Orientuota į Olimpines žaidynes.	Hierarchinis varžybų organizavimas.
Rengimo sistema	Nuosekli nuo mokyklos iki universiteto ir iki profesionalaus sporto.	Sporto mokyklos ir hierarchinė sistema, paremta natūralia atranka.	Piramidinė sistema, kuri remiasi talentų paieška.
Dominuojančios sporto šakos	Krepšinis, amerikietiškas futbolas, beisbolas, ledo ritulys.	Stalo tenisas, gimnastika, dailusis čiuožimas.	Futbolas, krepšinis, tenisas.

Labiausiai išvystyta sportininkų rengimo sistema yra JAV. Valstybės sėkmė olimpinėse žaidynėse priklauso nuo sporto ir finansavimo sistemų taikomų atitinkamoms sporto šakoms. Valstijose sportas organizuojamas nacionalinių federacijų sistema, o Europoje vyrauja hierarchinis principas. Lyginant sportininkų rengimo sistemas įvairiose šalyse, išryškėja jų skirtumai. Europoje populiariausia sporto šaka laikomas futbolas, o sportininkai rengiami remiantis talentų atranka bei paieška. Kinijoje taikomas natūralios atrankos principas dėl didelio gyventojų skaičiaus. JAV nuo pat mokyklos vyksta

nuosekli sportininkų rengimo programa. Valstijas garsina keturios didžiausios žaidimų lygos pasaulyje (Lazauskas ir Ūsas, 2016).

Aptartos fizinio aktyvumo, kūno kultūros ir sporto sąvokos parodė, kad fizinis aktyvumas yra sporto sudedamoji dalis. Fizinis aktyvumas laikoma veikla, kuri stiprina žmogaus sveikatą, o sportas papildomai įgauna vertybės ir socialinio reiškinio formą. Sporto sistemą sudaro fizinis aktyvumas ir aukšto meistriškumo sportas. Prioritetu laikomas fizinis aktyvumas, kurio pagrindu siekiama aukšto meistriškumo naudojant piramidinį principą. Įvairiose pasaulio šalyse vyrauja skirtingos sportininkų rengimo sistemos. Vienu modeliu vadovautis neįmanoma dėl šalių kultūrinių, socialinių, demografinių ir ekonominių skirtumų.

1.3. Viešojo ir privataus sektorių partnerystė sporto sistemoje

Viešojo ir privataus sektorių partnerystės (toliau - VPSP) sąvoka yra vertimas iš anglų kalbos žodžių junginio Public – Private Partnership. Sąvoka „viešojo ir privati partnerystė“ Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Jungtinėje Karalystėje pradėta vartoti 1980 m., kai dėl miestų plėtros buvo pradėta bendradarbiauti su privačiu sektoriumi. VPSP naudojama ne tik infrastruktūrai plėtoti dėl biudžetinių apribojimų, bet ir teikiant viešąsias paslaugas. Pastebima, kad VPSP taikoma dėl viešojo sektoriaus riboto finansavimo, privataus sektoriaus racionalių sprendimų ir veiklos efektyvumo. Taip pat dėl lankstaus reagavimo į technologinius ir aplinkos pokyčius. Svarbu suvokti VPSP priežastis, kurios siejasi su politiniais, socialiniais ir ekonominiais pokyčiais (Pauliukevičiūtė, 2014). Kalinovienė (2012) mano, kad VPSP tampa svarbi, siekiant valstybės ir šiuolaikinės visuomenės plėtros. Norint suteikti vartotojams didesnę pasitenkinimą teikiamomis paslaugomis naudojamas privatus sektorius, kurio tikslas – pelno siekimas. Viešas sektorius bendradarbiaudamas su privačiu sektoriumi gauna galimybę kryptingiau užtikrinti viešąją gerovę. Tokia partnerystė vis dažniau taikoma ne tik ekonominiams ir politiniams ryšiams stiprinti, bet siekti socialinių bei kultūrinių pokyčių. Autorė šią partnerystę apibūdina, „kaip viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą, įgyvendinant socialinės ir ekonominės infrastruktūros projektus ar teikiant viešąsias paslaugas“ (Kalinovienė, 2012, p.74). Bendradarbiavimas tampa esmine sąlyga, siekiant aukštesnės gyvenimo kokybės ir valstybės socialinės raidos.

Kvieskienė G. ir Kvieska V. (2015) (cit. iš Kvieskienė 2016, p. 80) pastebi viešojo ir privataus sektorių partnerystės socialinę ekonominę naudą ir bendradarbiavimą. Kalbant apie Lietuvą, autoriai mano, kad dėl įvairių organizacijų tarpusavio nepasitikėjimo, korupcijos apraiškų, netikslingai naudojamų lėšų ekonomikos įrankių galimybės šalyje išnaudojamos prastai. Pasak autorių, VPSP tai ilgalaike sutartimi pagrįstas viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas, kurio tikslas yra plėtoti viešajam sektoriui deleguotas paslaugas ir gerinti šių paslaugų teikimui būtiną infrastruktūrą. Kvieskienė (2016, p. 80) analizuodama VPSP akcentuoja, „kad viešojo, privataus ir NVO sektorių partnerystė apibūdina įteisintus susitarimus tarp valstybinio ir privataus sektoriaus, plėtojant viešąją infrastruktūrą, atsižvelgiant į realius bendruomenės poreikius ar teikiant kitas su tuo susijusias paslaugas“. Autorė aiškina, kad VPSP yra bendradarbiavimu pagrįsti santykiai tarp viešojo ir privataus sektorių, kuriais viešasis sektorius perduoda jam deleguotą funkciją privačiam subjektui, o pastarasis remia šią veiklą už tai gaudamas nustatytą atlygį.

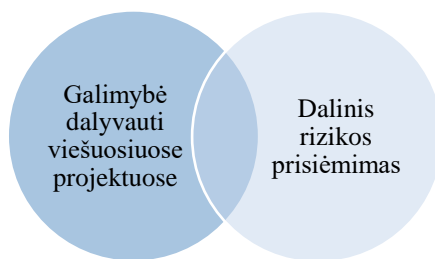
Užsienio mokslininkai viešo ir privataus sektorių partnerystę aiškina panašiai. Sharma ir Bindal'as (2014) teigia, kad pagrindinis partnerystės bruožas – susitarimas tarp viešojo ir privataus subjektų siekiant plėtoti infrastruktūrą ir viešąsias paslaugas. Wang'as, Xiongb'as, Wuc'as ir Zhu'as (2018)

pritaria, kad VPSP pasižymi instituciniais susitarimais tarp viešojo ir privataus sektorių. Partnerystė naudojama siekiant išplėsti viešąsias paslaugas, tokias kaip transportas, vanduo, aplinkos apsauga, visuomenės sveikata ir t.t. Remiantis mokslininkų išvalgomis, pastebėta, kad VPSP atneša naudos abiem šalims. Paveiksle pavaizduoti VPSP privalumai viešo sektoriaus partneriams.

9 pav. VPSP privalumai viešajam sektoriui (sudaryta remiantis Sharma ir Bindal, 2014; Wang ir kt., 2018)

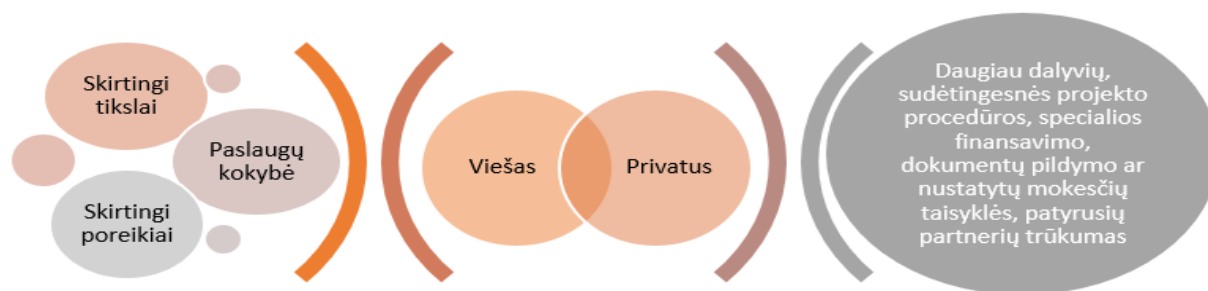
Sudarius viešojo ir privataus sektorių partnerystę, akcentuojama nauda viešojo sektoriaus subjektams: papildomas finansavimas, pagerėjęs veiklos efektyvumas, vadybinė patirtis, sumažėję sąnaudos. Viena iš pagrindinių priežasčių šiai partnerystei yra ta, kad viešasis sektorius neišgali teikti viešųjų paslaugų dėl riboto finansavimo, todėl bendradarbiaujama su privačiu sektoriumi. Pastarasis pasižymi gerais vadybiniais sugebėjimais, todėl gerina viešojo sektoriaus veiklos efektyvumą, mažina projektų sąnaudas. Partnerystė naudinga ir privačiam sektoriui (žr. pav. 10).

10 pav. VPSP privalumai privataus sektoriaus partneriams (sudaryta remiantis Verhoest ir kt., 2015, Wang ir kt. 2018; Gobikas ir Čingienė, 2021)

Daugelis Vyriausybių visame pasaulyje tampa vis labiau priklausomi nuo privačių veikėjų, įgyvendinant viešąją politiką. Viešojo ir privataus sektorių sąjunga gali lengviau susidoroti su sudėtinga politika, projektais, viešųjų paslaugų teikimo problematika. Taip yra todėl, kad partnerystės pagrindu pasidalijama rizika ir siekiama bendros projektų plėtros (Wang ir kt., 2018). Privatus sektorius, sudarydamas partnerystę su viešuoju sektoriumi, turi galimybę dalyvauti viešuosiuose projektuose ir prisidėti prie viešos gėrybės kūrimo. Viešomis gėrybėmis laikomos prekės ar paslaugos, kuriomis gali naudotis didelė dalis vartotojų, dažniausiai neatlygintinai (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2022). Prie tokių paslaugų priskiriamas ir sportas. Apibendrinant viešojo ir privataus sektorių partnerystės privalumus galima teigti, kad sėkmę lemia tvirta institucinė aplinka, politinis ir institucinis kontekstas, o pagrindinis veiksnys - institucinė parama (Verhoest, Petersen, Scherrer ir Soeipto, 2015). Gobikas ir Čingienė (2021) teigia, kad viešojo ir privataus sektorių sinergija padeda susidoroti su šiuolaikiniais iššūkiais ir kurti naujas galimybes. Bendradarbiavimo pagrindu

pasidalijama ištekliais, rizika, atsakomybe ir nauda. Tačiau, viešojo ir privataus sektorių partnerystė sukuria ne tik teigiamus aspektus, bet turi ir trūkumų, kurie pavaizduoti paveiksle.

11 pav. Viešojo ir privataus sektorių partnerystės trūkumai (sudaryta remiantis Rybnicek ir kt., 2020; Sharma ir Bindal 2014; Wang ir kt., 2018)

Mokslinės literatūros analizė parodė, kad privataus ir viešo sektoriaus subjektai linkę siekti ir yra orientuoti į savas problemas, tikslus ir vidinius klausimus. Dėl interesų skirtumo tampa sunku siekti bendrų tikslų (Wang ir kt., 2018). Paslaugų kokybė, skirtingi poreikiai suponuoja nemažai nesklandumų. Rybnicek’as, Plakolm’as ir Baumgartner’is (2020) akcentuoja, kad partnerystėje dalyvauja nemažai suinteresuotų šalių, todėl susitarti tampa sudėtinga. Dažnai viešojo ir privataus sektorių partnerystėje grįstų projektų procedūros yra sudėtingos: specifinės finansavimo sąlygos, griežtos mokesčių ir dokumentų pildymo taisyklės, darbuotojų kompetencijos trūkumas. Wang’as ir kt. (2018) pastebi, kad tokių projektų rizika yra nepamatuojama, sunku numatyti grėsmes. Todėl procesas reikalauja sistemingos stebėsenos, valdymo ir kontrolės. Sharma ir Bindal’as (2014) įvardija iššūkius, tenkančius tokiai partnerystei: informacijos, pasitikėjimo trūkumai tarp viešojo ir privataus sektorių, viešojo sektoriaus įgūdžių stoka lyginant su privačiuoju. Išskiriamos pagrindinės problemos, kurias reikia nedelsiant spręsti, norint, kad VPSP sklandžiai vystytųsi:

- paprastesnis sutarčių sudarymo procesas tarp viešo ir privataus sektorių;
- nepasitikėjimas tarp visuomenės ir privataus sektoriaus;
- informacijos prieinamumo gerinimas ir privataus sektoriaus paslaugų patikimumas.

Rybnicek’as ir kt. (2020) taip pat pastebi sudėtingą sutarčių sudarymo procesą. Tokios sutartys apima ilgą laikotarpį, todėl apibrėžti sąlygas ir numatyti visas rizikas sudėtinga. Autoriai atkreipia dėmesį į derybų trukmę ir sudėtingumą. Natūralu, kad derybos dėl sutarties sąlygų būna ilgos, nes projektai ilgalaikiai. Rybnicek’as ir kt. (2020) siūlo vieną iš būdų supaprastinti sutarčių sudarymo procesui – atnaujinti sutartis kas metus ir suplanuoti derybų procesą. Dažnai projektai lemia didesnes išlaidas dėl netinkamai suplanuotų sąmatų. Tai susiję su žmoniškųjų išteklių trūkumu ir jų kompetencija. Apibendrinus, galima teigti, kad VPSP iššūkiais tampa sudėtingos sutarties sudarymo sąlygos, skirtingi partnerių tikslai, atsakomybės vengimas, nepakankami ištekliai, valdymo modeliai ir išorinės aplinkos daroma įtaka.

Viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė tapo populiaria priemone, skirta infrastruktūrai ir viešosioms paslaugoms teikti visame pasaulyje (Wang ir kt., 2018). Fizinis aktyvumas ir sportas priskiriamas viešosioms paslaugoms, todėl VPSP įgauna svarbią reikšmę sporto kontekste, tačiau mokslinių tyrimų šioje srityje yra mažai. Kristiansen’as ir Houlihan’as (2017) pritaria viešojo ir privataus sektoriaus bendrystei. Autoriai gilindamiesi į vaikų ir jaunimo sportinį ugdymą, teigia, kad

nesvarbu ar sporto mokyklos yra finansuojamos valstybės ar privačios, jos turi susitelkti į talentingų sportininkų ugdymą. Tiek popamokinė veikla, vertinama kaip fizinis aktyvumas, tiek specialios sporto mokyklos, turinčios atitinkamą mokymo programą, turi bendradarbiauti dėl bendro tikslo.

Gobikas ir Čingienė (2021) analizuoja Lietuvos sporto situaciją. Sporto programas Lietuvoje vykdo privačios ir valstybinės sporto mokyklos, taip pat privatūs sporto klubai ir įvairios nevyriausybinės organizacijos. Pastebima, kad pastaruju metu daugėja sporto paslaugas teikiančių privačių subjektų. Todėl VPSP sporto sektoriuje, ypač jaunimo sporto programoje, galėtų būti vertinama kaip logiškas žingsnis siekiant gerojo valdymo. Sporto pasaulyje privatus sektorius naudojami sporto objektais, o viešasis sektorius – sporto objektų savininkas. Savivaldybėms pavesta atlikti įvairias funkcijas, susijusias su sporto programomis: nuo masinio sporto ugdymo iki elitinio lygio sportininkų paruošimo ir nuo sporto objektų statybos ir priežiūros siekiant populiarinti fizinį aktyvumą gyventojų tarpe. Akivaizdu, kad savivaldybės nėra pakankamai pajėgios, kad galėtų tinkamai vykdyti sporto funkciją. Todėl sporto paslaugų teikimas pritraukiant partnerius gali būti vertinamas kaip esminė sąlyga sporto plėtrai. Privatūs sporto paslaugų teikėjai sukuria konkurencingas sąlygas sporto rinkoje. Jų stiprioji pusė - administravimo, planavimo ir treniravimo ir (ar) mokymo paslaugų teikimas. Galima teigti, kad VPSP – įrankis sporto plėtrai ir kaip sporto tvarumas apskritai.

Nors viešojo ir privataus sektorių partnerystės tyrimų sporto srityje trūksta, galima pateikti keletą tiek sėkmingų, tiek nesėkmingų pavyzdžių. Šiaurės Belgijoje, Flandrijoje, vykdytą projektą, paremtą VPSP tyrinėjo Hurk'as ir Verhoest'as (2015). Projektas buvo skirtas sporto infrastruktūros plėtrai, kuris buvo dalinai įgyvendintas dėl kilusių tam tikrų sunkumų. Flandrija ilgai kovojo su sporto infrastruktūros trūkumu, kol 2000 metų pradžioje, taikant politinę iniciatyvą, buvo pradėta viešo ir privataus sektorių partnerystė. Projektui buvo skirta net 225 milijonai eurų. Autoriai pastebi, kad Flandrijos valdžios VPSP modelis ypač sudėtingas, nes infrastruktūros projekto vykdymas buvo patikėtas vienam privačiam partneriui, kuris finansavo, projektavo, statė ir prižiūrėjo infrastruktūrą ribotą laikotarpį. Ižvelgta ir daugiau neigiamų aspektų, kurie lėmė projekto nesėkmę, tai sunkus ir ilgas derybų procesas, sutarčių sudarymas. Taip pat centrinės valdžios nesusikalbėjimas su vietos valdžia, sudėtingi viešųjų pirkimų konkursai. Tai rodo, kad Flandrijos vyriausybės taikoma VPSP valdymo forma buvo netinkama ir lėmė trukdžius, kurie neleido pasiekti projekte numatytų tikslų.

Dar vienas pavyzdys, kurį analizavo Legga, Jones'as ir White'as (2018) – Jungtinių Amerikos Valstijų VPSP jaunimo sporto sistemoje. Tokia partnerystė tapo reikšmingu ir išskirtiniu aspektu organizuojant JAV jaunimo sporto sistemą. Įprastai, jaunimo sporto programos Amerikoje buvo priskiriamos viešam sektoriui, kuriam patikėta infrastruktūros valdymo ir sporto organizavimo funkcija. Šalyje sukurtos griežtos dokumentų tvarkymo taisyklės garantavo skaidrų finansų panaudojimą, tačiau dėl vyraujančios biurokratijos buvo sugaištama daug laiko. Nuolatinis nepasitenkinimas ir nusivylimas vienašališkais valdžios sprendimais, biudžeto mažinimas ir išteklių apribojimai sudarė sąlygas sudaryti partnerystę su privačiu sektoriumi organizuojant jaunimo sportą. VPSP yra kritikuojama už sistemos formavimą neatsižvelgiant į sporto vertybes. VPSP tariama nauda, kad formuojant sporto sistemą akcentuojamos viešosios vertybės, nes naudojant partnerystę JAV jaunimo sporto paslaugų kokybė ir efektyvumas gerėja. Tačiau autoriai teigia, kad tai nėra pakankamai išvystyta. Pastebima, kad viešo ir privataus sektoriaus partnerystė daro įtaką jaunųjų sportininkų konkurencingumui ir komercijai jaunųjų sportininkų tarpe, tai prieštarauja visuomenės vertybėms.

Kanados pavyzdys - apie viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimą, orientuotą į bendruomenių jaunimo sporto vystymo programas. Parent'as ir Harvey'is (2017) nustatė, kad vystant sportą bendruomenėse susiduriama su tokiais iššūkiais, kaip nepasiturinčių šeimų įtraukimas į sportą, infrastruktūra, žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumas. Privataus ir viešo sektorių partnerystė buvo sėkmingas sprendimas siekiant vystyti bendruomeniškumu paremtas Kanados jaunimo sporto programas. Projektas laikomas sėkmingu dėl mokyklų įsitraukimo ir dėl teigiamo poveikio programos dalyviams: pasikeitė jaunimo įpročiai (sveika gyvensena, teigiami elgesio pokyčiai), padidėjo jaunimo pasitikėjimas savimi, pagerėjo socialiniai įgūdžiai. Pastebėta, kad mokyklose, pertraukų metu ir klasėje, sumažėjo smurto protrūkių. Projektas sukėlė pasididžiavimo jausmą bendruomenėse, sumažino įtampą, išplėtojo komandinį darbą. Padidėjo jaunimo, besinaudojančio sporto paslaugomis, skaičius. Tai įgalino gauti didesnę finansavimą ir sukurti didesnę paslaugų spektrą. MacIntosh'as, Arellano'as ir Forneris'as (2016) teigia, kad VPSP vystant sportą Kanadoje pagerino bendruomenių įvaizdį ir leido suprasti su kokiomis problemomis bendruomenės susiduria iš tikrųjų. Būtina pastebėti, kad viešam ir privačiam sektoriui tai buvo neįkainojama reklama, kurios pagalba padidintas organizacijų matomumas ir žinomumas. Tai sudarė sąlygas siekti didesnio finansavimo ir politinės paramos, skatino bendravimą su įvairiomis kitomis organizacijomis. Galiausiai ugdė tėvų pasitikėjimą bendruomene, o tai skatino visos šeimos fizinį aktyvumą.

Kalbant apie Lietuvos situaciją sporto sektoriuje, Gobikas (2021) teigia, kad Lietuvoje jaunimo sporto sistema vystoma per sporto mokymo centrus ir klubus. 2020 metų statistiniais duomenimis šalyje veikė 83 sporto mokymo centrai, juose sportuojančiųjų skaičius siekė 46821. Iš viso Lietuvoje yra 1554 įstaigos, organizacijos ir įmonės, kurios teikia sporto paslaugą, jose sportuoja 124794 asmenys (Lietuvos sporto centro statistiniai duomenys, 2020). Viešasis sektorius Lietuvoje yra sporto objektų savininkas, o bendradarbiavimas su privačiu sektoriumi vystomas dėl vadybinių įgūdžių. VPSP dažniausia sudaroma dėl kelių priežasčių: biudžeto mažinimo ir efektyvesnio sporto statinių panaudojimo. Gobikas (2021) atliko tyrimą apie Lietuvos viešo ir privataus sektorių partnerystę jaunimo sporto srityje. Nustatyta, kad VPSP vystoma įvairiose sporto šakose, bendradarbiaujama siekiant didesnio sportinio meistriškumo rengimo lygio ir organizuojant renginius. VPS partnerystė taikoma dėl mažesnių išteklių, galimybės pritaikyti specifines žinias ir įgūdžius, siekiant didesnio sporto šakos populiarumo. Prie trūkumų galima priskirti nesutampančius interesantų tikslus, nepakankamą finansavimą ir sporto objektų trūkumą. Reikėtų tobulinti teisinį reglamentavimą ir tikslų suderinamumą. Naudojant viešo ir privataus sektorių partnerystę Lietuvoje, galima įvardinti kelis sėkmės ir nesėkmės atvejus sporto sistemoje. Sėkmingais pasiekimais galima laikyti neformalaus vaikų švietimo krepšelio sistemos įvedimą ir sporto renginių organizavimą. Neveiksmingo bendradarbiavimo atvejai pasireiškia neekonomišku sporto statinių naudojimui, privačių partnerių profesionalumo stygiu ir nelanksčiu teisiniu reguliavimu. Savivaldybėse sportas plėtojamas keliomis kryptimis – elito sporas ir fizinis aktyvumas. VPSP šalyje tobulintina, nes partnerystės skatinimas nėra prioritetas, sporto veikla savivaldybėse yra plėtojama taikant projektus ir programas. Finansavimas yra skiriamas bendrai visoms sporto paslaugas teikiančioms organizacijoms. VPSP trūksta praktikos, partnerystės procesas turėtų būti stebimas ir kontroliuojamas, Vyriausybė turėtų skatinti aktyvesnę bendradarbiavimą ateityje.

Apibendrinant sporto politikos įgyvendinimo teorinių pagrindų analizę galima teigti, kad sporto politikos realizavimo procesas pasižymi kompleksiskumu. Kiekvienas proceso etapas yra svarbus ir priklauso nuo juridškai įpareigotų politikos dalyvių, kurie atsakingi už sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą. Galima teigti, kad formuojant viešąją politiką išryškėja valdžios įtaka priimant

sprendimus. Nors politika negali būti griežtai organizuojama suskaidant ją dalimis, tačiau tai padeda suprasti politikos formavimo procesą. Nagrinėjant sporto politikos sistemų ryšį nustatyta, kad labiausiai pasaulyje paplitusi biurokratinė konfigūracija, kuri pasižymi aktyviu valstybės dalyvavimu sporto politikoje. Remiantis mokslininkų išvalgomis apibrėžtos kūno kultūros, fizinio aktyvumo ir sporto sąvokos. Fizinis aktyvumas ir sportas sudaro sporto sistemą, kuri formuojama piramidiniu principu nuo fizinio aktyvumo iki aukšto meistriskumo sporto. Tarp šių dviejų elementų būtina įterpti sporto vadybą, teisę, žmonių su negalia sportą, sportininkų sveikatą ir olimpinį judėjimą. Šios dalys papildo ir praplečia sporto politiką. Būtina pastebėti, kad sporto finansavimas labiau sutelktas į aukšto meistriskumo sportą. Tačiau didžioji dalis asmenų užsiima fiziniu aktyvumu, o elito sportas orientuotas į mažumą. Europos sportininkų rengimo ir varžybų organizavimo sistemos kaip ir sporto sistema, formuojamos hierarchiniu principu. Tačiau vieningo modelio nėra, nes skiriasi šalių kultūra, ekonominė, demografinė padėtis. Mokslininkų tyrimai parodė, kad viešojo ir privataus sektorių partnerystė turi svarbią reikšmę vystant sporto sistemą. Nors VPSP taikoma gana seniai, tyrimų sporto srityje trūksta. Remiantis autorių pastebėjimais galima teigti, kad partnerystė padeda organizuoti sportą finansiniais ir infrastruktūros aspektais, tačiau reikia supaprastinti dokumentų rengimą, sutelkti dėmesį į planavimą. Dažnai dalyvių gausa apsunkina derybų procesą. Galima teigti, kad atlikta mokslinės literatūros analizė leido nustatyti, jog sporto politikos įgyvendinimo procesas yra tobulintinas ir norint išsiaiškinti tobulintinas sritis reikšminga išanalizuoti sporto valdymo sistemą tiek Lietuvoje, tiek Europos sąjungos kontekste.

2. Kūno kultūros ir sporto politikos teisinis reglamentavimas ir institucinė struktūra

Skyriuje analizuojamas teisinis sporto srities reglamentavimas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. Dėmesys skiriamas tiek strateginiams, tiek norminiams dokumentams, kurie yra aktualūs sporto srityje. Taip pat identifikuojamos sporto politiką formuojančios institucijos ir jų vaidmuo sporto politikos įgyvendinime.

2.1. Sporto sektoriaus valdymo ypatumai Europos Sąjungoje

Europos Sąjungos (toliau - ES) kontekste sporto sąvoka pirmą kartą buvo paminėta *Amsterdamo sutartyje*, kuri buvo priimta 1997 m. Ši sutartis iš dalies pakeitė ES sutartis, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir atskirus teisės aktus. Sutarties priede esančioje 29 deklaracijoje pabrėžiama socialinė sporto svarba, ypač vienijant žmones. Taip pat atkreipiamas dėmesys į mėgėjų sporto vystymą (Amsterdamo sutartis, 1997). Remiantis Amsterdamo sutarties 29 deklaracija ir siekiant išlaikyti sporto socialinę funkciją, 1999 m. Europos Vadovų Tarybos iniciatyva buvo parengta *Helsinkio ataskaita*. Pripažinta, kad sportas vienija Europos Sąjungos piliečius, nepaisant amžiaus ir socialinės padėties. Pranešime akcentuojama sporto ekonominė, švietėjiška, socialinė ir kultūrinė svarba. Parengtos rekomendacijos, susijusios su sporto etika ir principais, kurie apima dopingo vartojimą, komercinę sporto pusę, kovą su jaunų sportininkų „prekyba“, sirgalių elgesį stadionuose. ES gerbia sporto vertybes ir siekia jų plėtros, tačiau skiriamas nepakankamas dėmesys tarpsektoriniam bendradarbiavimui, o tai kelia pavojų kuriant vieningą sporto sistemą (Helsinkio ataskaita, 1999).

Helsinkio ataskaita turėjo įtakos 2000 metais priimtai *Nicos deklaracijai*, kurioje kalbama apie sporto reikšmę visuomenei. Deklaracijos iniciatorius buvo Europos Parlamento pirmininkas M. Nicole'as Fontaine'as. Dokumento VI skirsnyje rašoma, kad sportas Europos Sąjungoje turi būti vystomas visais lygmenimis, vadovaujantis sąžininga konkurencija, kreipiamas dėmesys į nepilnamečių asmenų interesus. Didelė atsakomybė formuojant sportą numatoma sporto šakų federacijoms. Jos atsakingos už sporto vystymą nuo mėgėjiško iki profesionalaus sporto tiek vyrams, tiek moterims ir jaunimui, taip pat už finansinę paramą mėgėjų sportui. Deklaracijoje pabrėžiama, kad sporto politikos įgyvendinimas turi atsispindėti bendrojoje politikoje, nes sporto nauda visuomenei ir jos socialiniai raidai yra labai didelė. Pagrindiniu sporto formavimo objektu tampa sporto federacijos, o už sportą atsakinga pati šalis ir sporto institucijos, kurios yra pavaldžios aukščiausiajai valdžiai. Ši deklaracija nagrinėja mėgėjišką sportą ir sportą visiems, sporto federacijų veiklas, sporto ugdymo politiką, jaunų sportininkų ir moterų apsaugą. Deklaracijoje akcentuojama, kad institucijos ir valstybės narės atsakingai nagrinėtų savo politiką laikantis sutarčių, įsipareigojimų ir bendrųjų principų, bei ES teisinių aktų (Nicos deklaracija, 2000).

2007 m. gruodžio 13 d. Europos Sąjungos valstybių narių vadovai Lisabonoje pasirašė sutartį, kuri vadinama reformų sutartimi, kadangi iš dalies pakeitė ES sutartį ir Europos bendrijų steigimo sutartį. Iki šios sutarties įsigaliojimo už sporto politiką buvo atsakingos nacionalinės valstybės. Įsigaliojus šiai sutarčiai ES sulaukė daug pasikeitimų, ypač institucinių, kurie supaprastino sprendimų priėmimą, praplėtė kai kurių institucijų galias. Po sutarties ratifikavimo buvo apibrėžta konkreti kompetencija Europos Sąjungai sporto srityje. Valstybės narės pradėjo bendradarbiauti ir diskutuoti oficialiuose susitikimuose, veiksmų koordinavimas taip pat tapo oficialus. Europos Komisija informavo apie planus parengti ir priimti naują komunikatą, kuriame įvardijami Komisijos siūlomi veiksmų planai ir prioritetinės sritys sporto plėtrai. Taip pat buvo pristatytas ketinimas priimti išlaidų programą sporto

sričiai. *Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo* (toliau – SESV) sportas minimas 6 ir 165 straipsniuose. Šeštuoju straipsniu Europos Sąjungai priskiriama kompetencija remti valstybių narių veiklą sporto srityje, o 165 straipsniu sukonkretinama sporto politika Sąjungoje. Pastarasis straipsnis numato veiksmų plano, skatinančio ir remiančio sportą Europoje, sudarymą. Taip pat leidžia ES priimti rekomendacijas ir skatinamąsias priemones. Pagal šį straipsnį ES negali priimti direktyvų ar reglamentų. Toliau sutartyje pristatomi sporto politikos tikslai: skatinti sąžiningumą ir atvirumą sporto varžybose, sporto organizacijų bendradarbiavimą, saugoti sportininkų, ypač jaunu, fizinį ir moralinį integralumą (*Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo*, ES oficialus leidinys, 2012). Pagrindiniai dokumentai, nustatantys fizinio aktyvumo ir sporto reguliavimą Europos Sąjungoje yra:

- Europos Komisijos Baltoji knyga dėl sporto;
- Europos Sąjungos Fizinio aktyvumo gairės;
- Europos Tarybos rekomendacija dėl sveikatinamojo fizinio aktyvumo skatinimo įvairiuose sektoriuose;
- Parlamento ir Tarybos reglamentas, kuriuo sukuriama Sąjungos švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programa „Erasmus+“;
- Europos Sąjungos darbo planas sporto srityje.

Pati svarbiausia Europos Komisijos (toliau – EK) iniciatyva, buvo 2007 m. Europos Parlamento priimta *Baltoji knyga dėl sporto*. Pripažįstama, kad sporto sektorius Europoje susiduria su nemažai socialinių ir ekonominių uždavinių, kuriems spręsti nebuvo priimtas nė vienas ES lygmens dokumentas. Todėl rengiant šią knygą, EK organizavo daugybę konsultacijų, kurios buvo skirtos sporto sektoriaus suinteresuotoms šalims. Išsiaiškinta, kad puoselėjami dideli lūkesčiai, susiję su sportu ES. Europos Komisijos sporto srities iniciatyvą pagrindinės grindžiančios priežastys buvo trys: visuomeninis sporto vaidmuo, ekonominis sporto aspektas, sporto organizavimas (*Baltoji knyga dėl sporto*, 2007). Šioje knygoje buvo pateikti konkretūs pasiūlymai dėl galimos sporto politikos ateityje. Pagrindinis dokumente keliamas tikslas – „nustatyti strategines sporto vaidmens Europoje gaires, skatinti diskusijas dėl konkrečių problemų, didinti sporto matomumą ES politikos formavimo procese ir informuoti visuomenę apie konkrečius šio sektoriaus poreikius ir ypatumus“ (*Baltoji knyga dėl sporto*, 2007, p. 2). Šiuo dokumentu aprėpiama nemažai sričių, susijusių su sportu: sporto, sveikatos, fizinio aktyvumo visuomeninio vaidmens stiprinimas, savanoriškos veiklos skatinimas, sporto ekonominės krypties stiprinimas. Taip pat laisvas žaidėjų judėjimas, kova su dopingu, korupcija, pinigų plovimas bei žiniasklaidos teisių kontrolė. Dokumentas sudarytas iš 53 veiklų, kurios remiasi prancūzų pedagogo ir istoriko, šiuolaikinių Olimpinių žaidynių įkūrėjo, Pjer'o De Kuberten'o veiksmų planu. Europos Komisijai patikėta šios knygos ir joje esančių veiklų įgyvendinimo funkcija. Remiantis Baltąja knyga dėl sporto, bus sukurta vientisa sporto politikos sistema visoje Europos Sąjungoje. Šalys formuodamos vidinę šalies sporto politiką turi atsižvelgti į rekomendacijas nurodytas dokumente ir sklandžiai veikti tarpinstituciniu lygmeniu, nepažeidžiant teisinių ir moralinių normų, nes tik bendradarbiaujant galima pasiekti geriausių veiklos rezultatų.

Sekantis svarbus dokumentas Europos Sąjungos kontekste - *ES fizinio aktyvumo gairės* (toliau - ES FAG), priimtos ES sporto ir sveikatos darbo grupės 2008 m. rugsėjo 25 d. posėdyje, patvirtintos 2008 m. lapkričio 27–28 d. ES valstybių narių sporto ministrų. Dokumentas yra rekomendacinio pobūdžio, jame akcentuojami politiniai veiksmai, remiantys sveikatą stiprinančią fizinį aktyvumą. Svarbus akcentas, kad valstybės narės paruoštų nacionalinius fizinio aktyvumo skatinimo planus, pabrėždamos fizinio aktyvumo daromą teigiamą poveikį sveikatai (ES FAG, 2008). Čingienė ir

Laskienė (2014) analizuodamos ES FAG pastebi, kad tai praktinio pobūdžio dokumentas, kuriame kalbama tik apie fizinį aktyvumą, remiantis Pasaulinės sveikatos organizacijos (toliau – PSO) rekomendacijomis dėl fizinio aktyvumo įgyvendinimo.

Gairėse nekalbama apie mitybą ar kitas panašias sritis. Dokumentas skirtas įvairioms suinteresuotoms šalims, kurios dirba fizinio aktyvumo srityje. Jame akcentuojama, kad kiekviena valstybė narė rengdama nacionalines fizinio aktyvo gaires, turėtų atsižvelgti į savo aplinką, visuomenės papročius ir kultūrą. ES FAG parengė 22 ekspertų grupė iš visos Europos pateikdama 41 veiklą. Remiantis Europos Sąjungos fizinio aktyvumo gairėmis, Europos taryba 2013 metais priėmė *rekomendaciją „Dėl sveikatinamojo fizinio aktyvumo“* (toliau - RDSFA) skatinimo įvairiuose sektoriuose. Rekomendacijos reikalingumas grindžiamas vis dar aukštu fiziniu neaktyvumu, nors sveikatinamojo fizinio aktyvumo (toliau SFA) skatinimui teikiama reikšmė didėja, tačiau ji nepakankama. Kaip teigiama RDSFA (2013), pagrindinė priežastis kodėl nepavyksta sustabdyti fizinio neaktyvumo didėjimo yra SFA skatinimo politikos formavimo ir įgyvendinimo trūkumai: nesivadovaujama tarp sektoriniu požiūriu siekiant sveikatinamojo fizinio aktyvumo, netikslūs SFA politikos tikslai ir uždaviniai, nepakankamai detalios nuostatos, reglamentuojančios SFA lygio ir politikos stebėseną bei vertinimą.

Remiantis Europos Barometro (2017) duomenimis, vis dar 41 procentas europiečių kasdien praleidžia sėdėdami 5,5 valandos, tiek pat valandų sėdėdami praleidžia 51 procentas jaunų asmenų (15-24 metų). Verta pastebėti, kad niekada nesimankštinančių ir nesportuojančių asmenų Europos Sąjungoje vidurkis 2013 metais siekė – 42%, o 2017 m. padidėjo iki 46%. Atsižvelgiant į statistiką, teigiama, kad fizinio aktyvumo plėtra Sąjungoje nėra pakankama. Remiantis Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos ataskaita (2018), SFA tikslas ir siekis yra padėti valstybėms narėms priimti nacionalines strategijas, vystyti tarp sektorinį požiūrį į SFA politiką ir įgyvendinti atitinkamus veiksmų planus. Taip pat būtina siekti, kad SFA sistemos kūrimas ir taikymas būtų paremtas dokumento priede išvardintais rodikliais. Europos Taryba prisiima atsakomybę kas trejus metus teikti ataskaitą EK apie šios rekomendacijos įgyvendinimą ir pasiektą pažangą. RDSFA (2013) teigiama, kad rekomendacijos sėkmė priklausys nuo suinteresuotųjų šalių dalyvavimo, ypač tų, kurie turi tiesioginį ryšį su fiziniu aktyvumu ir pakankamais ištekliais, kad būtų galima komunikuoti ir vystyti bendradarbiavimą su piliečiais. Todėl požiūris, kad sportas turi būti prieinamas visiems yra labai svarbus norint sėkmingai plėsti SFA.

2013 m. Gruodžio 11d. buvo priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1288/2013, kuriuo suformuojama Sąjungos švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto *programa „Erasmus+“* (toliau – Programa). Programa yra pagrindinis akcentas ES sporto politikoje, nes ja remiantis vykdomas sporto politikos įgyvendinimas Sąjungoje. Programos pagrindiniai tikslai: skatinti bendradarbiavimą tarp institucijų, siekti sporto darbuotojų didesnės kvalifikacijos ir taip prisidėti prie sporto politikos vystymo. Ši ES Programa skirta švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto veikloms remti ir apima kelias sritis: aukštąjį mokslą, profesinį rengimą ir mokymą, mokyklinį ugdymą, suaugusių švietimą ir sportą. Naujausioje 2021–2027 m. programoje akcentuojama socialinė įtrauktis žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai, siekiama skatinti jaunus žmones dalyvauti demokratiname gyvenime, pabrėžiamas sporto darbuotojų mobilumas mokymosi tikslais, bendradarbiavimas, kokybė. Programa orientuota į mėgėjišką sportą, jo viešinimą, virtualaus mokymosi galimybių plėtrą. Šios programos sąmata beveik dvigubai didesnė gretinant su ankstesne – 26,2 milijardai eurų. “Erasmus+“ programa padeda įgyvendinti Europos sporto įgyvendinimą. Parlamentas, pripažindamas sporto reikšmingumą turizmui, pasiūlė Programos pakeitimą – pertvarkyti kai kurias programos biudžeto dalis, kad jaunieji

atletai ir sporto treneriai būtų įtraukti į judumo programas. Pasiūlymas buvo oficialiai priimtas 2021 m. gegužės mėnesį (Europos Komisija, 2022).

Analizuojant sporto politikos įgyvendinimą taip pat tikslinga paminėti *ES darbo planą* (toliau – Planas) sporto srityje. Dokumento paskirtis – skatinti bendradarbiavimą tarp suinteresuotų šalių sporto srities klausimais. Pirmasis Planas buvo priimtas 2011–2014 metų laikotarpiui, vėliau jų buvo dar trys. Planuose akcentuojamos tokios sporto sritys kaip: sąžiningumas, ekonominis aspektas, sporto ir visuomenės vientisumas. Siekiant spręsti prioritetines sritis, valstybės narės ir EK subūrė ekspertų grupes, kurie sprendžia klausimus, susijusius su varžybų baigties susitarimais, gerojo valdymo sklaida, sporto ekonomine sritimi, sveikatinamuoju fiziniu aktyvumu ir žmogiškųjų išteklių sporto srityje plėtra (Europos Parlamentas, 2022).

2020 m. gruodžio 1 d. Europos sporto ministrų taryba priėmė ketvirtąjį – aktualiausią šiuo laikotarpiu Planą sporto srityje (2021–2024 m.). Prioritetu tampa fizinis aktyvumas, o svarbiausiu aspektu – investicijos į sportą ir sveikatinamąjį fizinį aktyvumą. Plane numatoma stiprinti sporto imunitetą krizinio laikotarpio metu, pavyzdžiui, pandemijos COVID-19 ir panašiais atvejais. Dėmesys kreipiamas į lyčių lygybę, aplinkosaugą, tokių vertybių, kaip sąžiningumas sporte apsaugą. ES siekia įtraukti kuo daugiau dirbančių moterų į sporto sektorių: didinti trenerių, vadovaujančias pareigas užimančių moterų skaičių. Plane akcentuojamas žaliasis sportas. Atsižvelgiant į Europos klimato paklą, planuojama sukurti bendrą žaliojo sporto sistemą ir apibrėžti bendrus išipareigojimus. Pabrėžiama inovacijų ir skaitmeninimo visose sporto sektoriaus srityse svarba (Europos Parlamentas, 2022). Pasaulį paveikus pandemijai, sportas buvo ta sritis, kuri ypač nukentėjo. Svarbu, kad 2020 m. birželio 22 d. Europos Taryba (toliau – ET) priėmė išvadą dėl COVID-19 pandemijos padarinių, kuriuos patyrė sporto sektorius ir pasiūlė būdus jam stiprinti. Išvadose pabrėžiama, kad reikalingi tiek nacionaliniai, tiek ES lygmens veiksmai sporto sričiai remti pandemijos laikotarpiu ir jai pasibaigus. Taip pat veiksmų planas skirtas ES piliečių gerai sveikatai išlaikyti. ET paskatino ES institucijas remti sporto sektorių finansiškai, naudojant esamas ES programas ir fondus, pavyzdžiui, programą „Erasmus+“, Europos solidarumo korpusą, sanglaudos politikos fondus (Europos Parlamentas, 2022). Tokiame kontekste tikslinga paminėti ir *Olimpinę chartiją*, kuri aktuali tiek Europai, tiek Lietuvai. Ji buvo priimta Tarptautinio olimpinio komiteto (toliau TOK) ir galioja nuo 2019 m. birželio 26 d. Chartijoje nurodomos olimpinio judėjimo dalyvių, tokių kaip federacijos, nacionaliniai olimpiniai komitetai, Olimpinų žaidynių organizaciniai komitetai, teisės ir pareigos.

Apibendrinant sporto politiką reglamentuojančius dokumentus Europos Sąjungoje, galima teigti, kad ES prioritetu laikoma fizinio aktyvumo plėtra, masinis sportas, socialinis sporto indėlis. Pripažįstamas sporto ekonominis aspektas, indėlis į turizmo skatinimą. Pastaruoju metu dėmesys kreipiamas į žaliąjį sportą: paslaugų suskaitmeninimą, aplinkosaugą. Europos Sąjungoje sporto sritis plėtojama per „Erasmus+“ programą, skatinamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Priimti dokumentai skatina valstybes nares plėtoti sporto sektorių atsižvelgiant į ES rekomendacijas ir nacionalinių valstybių situaciją.

2.2. Lietuvos sporto politikos teisinio reglamentavimo analizė

Tvirta teisinė bazė gali užtikrinti tinkamą bet kokios politikos formavimą, tame tarpe ir sporto. Lietuvos sporto politikos teisinė bazė yra neatsiejama nuo Europos Sąjungos sporto tematikai skirtų rekomendacijų, strategijų ar gairių. Tačiau nacionaliniai dokumentai yra skirti tik Lietuvos sporto sistemai. Jie yra konkretesni, ir skirti nacionalinės sporto politikos įgyvendinimui. Vienas svarbiausių

ir pagrindinių dokumentų, reglamentuojančių sporto sistemą yra Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. gruodžio 20 d. priimtas *Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas* Nr. I-1151 (toliau Sporto įstatymas). Tai pirmasis sporto įstatymas, kurį inicijavo Kūno kultūros ir sporto departamentas. Įstatymu nustatyti kūno kultūros ir sporto organizacijų veiklos teisiniai pagrindai, valstybės institucijų kompetencija bei valdymo funkcijos. Vėliau sekė keli įstatymo pakeitimai, bet pačiu svarbiausiu ir ilgų diskusijų pareikalavusiu laikomas 2018 m. spalio 18 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtas Sporto įstatymo pakeitimas.

Būtina pabrėžti, kad pakeitimų atsiradimui įtaką padarė žemi fizinio aktyvumo ir sveikatos rodikliai šalyje. Įstatymu siekiama skaidresnio sporto finansavimo reglamentavimo, aktyvesnio visuomenės fizinio aktyvumo ir sveikatos stiprinimo skatinimo. Atsiranda naujovė – sporto sistemos stebėseną, kurios atsakomybė tenka Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai bendradarbiaujant su Kūno kultūros ir sporto departamentu. Vėliau, 2019 m., šio departamento veikla likviduota. Dėl šio Vyriausybės sprendimo, nuomonių yra įvairių. Sportas netenka perspektyvos būti atskira ūkio šaka, nes sporto funkcija deleguojama Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai. Pakeitimu praplečiama Nacionalinės sporto tarybos kompetencija, kuri buvo įkurta 2008 m. Sporto įstatymo pakeitime apibrėžiamos sporto srityje aktualios sąvokos. Kūno kultūros apibrėžimą pakeičia fizinio aktyvumo sąvoka, taip pat atsiranda aiški dichotomija tarp aukšto meistriskumo sporto ir fizinio aktyvumo. Kaip teigia Mizeras ir Zuoza (2019), įstatyme atsisakyta perteklinio sporto reguliavimo, mažinami informaciniai išpareigojimai sporto srityje veikiantiems juridiniams asmenims, įtvirtinta nauja nuostata dėl sporto organizavimo švietimo įstaigose. Sporto įstatymo pakeitimu nustatomi aukštesni reikalavimai sporto specialistams, nes sporto specialisto darbas susijęs su poveikiu kito asmens sveikatai. Įstatyme pirmą kartą numatyta sporto šakos federacijos valdymo organų narių rotacijos įtvirtinimas, nustatant maksimalų leistiną iš eilės einamų kadencijų skaičių tam pačiam asmeniui. Galima teigti, kad įstatymo pakeitimas sporto valdymą pastūmėjo į aukštesnį politinį lygmenį.

Nuo 2021 m. ruošiamas Sporto įstatymo pakeitimo projektas. Įstatymo pakeitimą inicijavo Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Buvo sudaryta darbo grupė Sporto įstatymui peržiūrėti. Būtina pabrėžti, kad įstatymo pakeitimu numatyta įsteigti Nacionalinę sporto agentūrą. Ši biudžetinė įstaiga įgyvendins valstybės sporto politiką, vykdys viešojo administravimo funkcijas aukšto meistriskumo sporto ir fizinio aktyvumo srityse. Taip pat administruos sportui skirtas lėšas. Numatyta, kad Nacionalinėje sporto agentūroje veiks kompetencijų centras. Sporto įstatymo pakeitime numatyti kriterijai, skirti šalies sporto šakų federacijoms ir neįgaliųjų sporto organizacijoms pretenduojančioms į valstybės finansavimą. Naujuose reikalavimuose akcentuojama, kad siekiant valstybinio finansavimo turės būti atliktas finansinių ataskaitų auditas, numatytas valdymo organų narių kadencijų skaičius ir skelbiami nacionalinės rinktinės sudarymo kriterijai. Numatyta finansuoti ir aukšto meistriskumo sporto klubų veiklą. Klubai, kurie vykdo aukštą sportinį meistriskumą bus finansuojami per sporto šakų federacijas. Dėl aukšto meistriskumo sporto finansavimo tvarkos sprendimus priimti pavesta švietimo, mokslo ir sporto ministrui, iki šiol ši kompetencija priklausė Vyriausybei. Sporto įstatymo projekto gairės parodo, jog šalies sporto koncepcija sieks klubinės veiklos plėtojimo ir stiprinimo. Verta paminėti, kad Lietuvos Respublikos Prezidentas inicijavo Sporto įstatymo pakeitimą susijusį su sportininkų diskriminacija negalios pagrindu. Siūloma įteisinti lygiateisiškumo principą, kad sportininkai būtų vertinami pagal pasiektus rezultatus, o ne pagal turimą galią.

Sekantys svarbūs dokumentai, susiję su nacionaline sporto politika yra strategijos, gairės, programos ir nutarimai. Plačiau analizuojama 2011 m. kovo 24 d. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtinta 2011-

2020 m. valstybinė sporto plėtros strategija (toliau – Strategija) Nr. XI-1296. Joje numatytas strateginis tikslas - „sudaryti sąlygas visų Lietuvos socialinių grupių įtraukimui į sporto veiklą, taip sprendžiant itin svarbius visuomenės sanglaudos, gyvenimo kokybės gerinimo, gyventojų sveikatos ir sveikos gyvensenos, didesnio darbingumo, laisvalaikio užimtumo uždavinius ir kartu sukuriant socialinį pagrindą didelio meistriskumo sportininkų rengimo sistemai“ (2011 – 2020 m. Valstybinė sporto plėtros strategija, 2011, p. 2). 2014 m. vasario 5 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr.112 patvirtino 2011-2020 m. valstybinės sporto plėtros strategijos įgyvendinimo tarpinstitucinį veiklos planą. Plane nustatyti tikslai, uždaviniai, priemonės ir asignavimai, atsakingos institucijos, kurios įgyvendina Strategiją. Dokumente nurodomi plano vertinimo kriterijai. 2021 m. Valstybės kontrolė atliko išsamų Strategijos vertinimą. Pastebėti neatitikimai verčia sunerinti nacionaline sporto politika ir jos formavimo strategija. Iš Valstybės kontrolės išankstinio tyrimo ataskaitos (2021) galima daryti išvadą, kad sportas ir jo plėtra nėra pripažintas, kaip esminis valstybės prioritetas, kaip atskira ūkio šaka. Šiame darbe jau buvo kalbama apie sporto socialinę svarbą, tačiau ši funkcija Lietuvoje nėra pripažįstama kaip itin reikšminga visuomenės plėtotei.

Strategijos įgyvendinimas visais lygiais neužtikrina veiksmingos, atsakingos ir įtraukios, sporto ir sveikatos stiprinimo institucijų veiklos valstybėje. Strategijoje pateiktos esminės kryptys neapėmė nuoseklaus valstybės – prezidento, Seimo, vyriausybės (ministerijų), savivaldybių, kitų sričių institucijų, verslo subjektų, mokslo ir studijų įstaigų, NVO veiksmų koordinavimo. Ataskaitoje pastebima, kad Lietuvos valstybės biudžeto išlaidos sportui ir poilsiui skaičiuojant vienam gyventojui sudarė 31 Eur., tai penktas rodiklis iš galo tarp ES šalių, kai tuo tarpu Europos sąjungos rodiklis yra 100 Eur., Latvijoje – beveik 50 Eur., Estijoje atitinka ES vidurkį. Atsižvelgdama į rodiklius ir atliktą Strategijos įgyvendinimo analizę, Valstybės kontrolė rekomenduoja aiškiai nustatyti Strategijos sporto politikos įgyvendinimo ir stebėsenos rodiklius, kryptingai plėtoti sporto infrastruktūrą, nustatyti aiškią federacijų finansavimo tvarką, o federacijų atsiskaitymas privalo būti siejamas su konkrečiais veiklos tikslais ir rezultatais (Valstybės kontrolė, 2021).

Kitas aktualus dokumentas analizuojant sporto sistemą reglamentuojančius teisės aktus yra Lietuvos strategija - „Lietuva 2030“, kurioje akcentuojamas fizinio aktyvumo skatinimas jauname amžiuje ir gyventojų žalingų įpročių mažinimas. Strategiją Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015. Strategijoje pabrėžiama, kad visuomenės sveikata yra didžiausias turtas, nes tik sveikas žmogus gali aktyviai dalyvauti visuomenės veikloje. Įvertinama, kad jauno žmogaus sveikatos stiprinimas per kūno kultūrą ir sportą yra viena iš valstybės pamatinių vertybių. Strategijoje kalbama apie būtinybę formuoti tinkamas erdves visose šalies mokymo įstaigose, kad būtų propaguojamas sveikatingumas. Siekti, kad Lietuvoje paslaugas teiktų kompetentingi sporto ekspertai (Lietuvos strategija 2030, 2012). Remiantis strategija „Lietuva 2030“ parengtas 2021 – 2030 m. Lietuvos sporto plėtros programos projektas. Jame numatyti uždaviniai ir priemonės esminėms šių dienų sporto plėtros probleminėms sritims spręsti. Uždavinių realizavimas pavestas Švietimo, kultūros ir sporto ministerijai. Sporto plėtros programoje numatyta aukšto meistriskumo sportininkų rengimo sistemos kūrimas, kvalifikuotų sporto specialistų pritraukimas. Taip pat sukurti sporto registrą ir vykdyti sporto stebėseną. Tokia priemone siekiama tarptautinius reikalavimus atitinkančių sporto bazių ir treniruočių kompleksų užtikrinimo. Taip pat rengiamas Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ projektas. Tai ilgalaikis strateginio lygmens dokumentas, kuriame numatyta Lietuvos pažangos vizija ir jai įgyvendinti skirtos valstybės vystymosi kryptys, sveikos gyvensenos klausimai, siektini socialinės, ekonominės ir aplinkos būklės pokyčiai bei juos atspindintys poveikio rodikliai. Naujos strategijos projekto rengimo etapai

suplanuoti nuo 2021 iki 2023 metų. Strategijos projektą planuojama parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Seimui iki 2023 m. kovo 10 d. Įdomu tai, kad nevyriausybinės organizacijos, verslai, bendruomenės, valstybės ir savivaldybių įstaigos ir kitos organizacijos gali dalyvauti dokumento rengimo procese (Mano Vyriausybė, 2022).

Analizuojant teisinę sistemą būtina pažymėti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. patvirtino 2014–2020 metų *Nacionalinė pažangos programą* Nr. 1482 (toliau – NPP). NPP išskiriamas prioritetas – „sveikata visiems“, numatyti horizontalieji ir vertikalieji principai tikslams pasiekti. Horizontaliuosiuose prioritetuose kalbama apie infrastruktūros gerinimą mažesniuose miestuose, taip sudarant sąlygas fizinio aktyvumo plėtrai. Pagerinus sporto salių, baseinų būklę, atnaujinus mokyklų aikštynus, sukuriant naujas laisvalaikio erdves bus sudaroma galimybė gerinti visuomenės sveikatą. Vertikalieji principai siekia šviesti visuomenę apie sveiką gyvenimą ją labiau informuojant per įvairias iniciatyvas. Galima teigti, kad programa labiau nukreipta į jaunąją kartą. Svarbu paminėti 2020 m. rugsėjo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtiną 2021 – 2030 m. *Nacionalinį pažangos planą* (toliau – Pažangos planas). Jis yra neatsiejama NPP dalis. Pažangos plane taikant horizontaliuosius principus siekiama įgyvendinti visus Pažangos plano strateginius tikslus ir pažangos uždavinius. Antrasis Pažangos plano strateginis tikslas yra susijęs su gyventojų sveikatos stiprinimu. Siekiant šio tikslo numatoma įgyvendinti sekančius pažangos uždavinius: gerinti visuomenės sveikatą ieškant būdų kaip ją tausoti ir stiprinti, keisti žmonių gyvenimo būdą, ugdyti atsakingą požiūrį į sveikatą, skatinti vaikų ir suaugusiųjų fizinį aktyvumą, įsitraukimą į sporto veiklas. Pažangos plano uždaviniais siekiama mažinti žalingus įpročius visuomenėje ir gerinti gyventojų sveikatos būklę.

Akcentuojant vaikų ir jaunimo sveikatos gerinimą, Lietuvos Respublikos Seimas 2014 m. lapkričio 18 d. priėmė rezoliuciją „Dėl sporto politikos“ Nr. XIII-1342 (toliau – Rezoliucija). Rezoliucija siejasi su Valstybine sporto plėtros strategija. Dokumente orientuojamasi į 2020 metus, per kuriuos LR Seimas siūlo skatinti vaikų ir jaunimo sveiką gyvenimą per sportą. Jau įgyvendinta, tai kad visose šalies bendrojo lavinimo mokyklose yra trys fizinio ugdymo pamokos per savaitę. Pasiiekta, kad bent vieną kartą per metus būtų vertinami mokinių fiziniai gebėjimai ir pažanga. Šiam siūlymui įgyvendinti sukurta vaikų ir jaunimo fizinio aktyvumo stebėsenos sistema, kuri įgyvendinama bendrojo lavinimo mokyklose. Siekiama didinti sporto ugdymo pamokų patrauklumą taikant naujas dėstymo metodikas, atnaujinant sporto ugdymo programas. Galima teigti, kad Lietuvos miestų infrastruktūra taptų draugiškesnė sporto prasme, miestai atnaujinama parkus, rengia pėsčiųjų ir dviračių takus. Tai viena iš Rezoliucijos numatytų veiklų 2020 metams.

Dar vienas aktualus dokumentas sporto sistemoje, Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. liepos 9 d. nutarimu Nr. XIII-2304 patvirtintos „Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairės“ (toliau – Gairės). Prie Gairių, 2020 m. sausio 13 d. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministras įsakymu Nr. V-46 patvirtino „Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairių įgyvendinimo priemonių 2020–2022 metų planą (toliau – Gairių planas). Gairėmis siekiama sukurti Lietuvos sveikatos tausojimo ir stiprinimo politiką, nustatant šios srities politikos kryptis. Pripažįstama, kad visuomenės sveikata yra viena iš svarbiausių valstybės vertybių, išskiriant sveikatos politikos prioritetą visose politikos srityse. Dokumente akcentuojama sveika, subalansuota mityba, fizinio aktyvumo skatinimas, psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimas, sveikatos vertinimo plėtra. Gairėse numatomas saugios, ekologiškos aplinkos kūrimas, mokslinės ir švietėjiškos veiklos skatinimas, sveikatos stiprinimo sistemos finansavimo efektyvinimas (LR Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairės, 2019). Remiantis dokumente išskirtais prioritetais patvirtintas Gairių

planas, kuriame nustatyti uždaviniai ir priemonės, paskirti atsakingi vykdytojai, laikotarpiai ir laukiami rezultatai sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikai įgyvendinti.

2021 m. kovo 10 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr. 155 patvirtino aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planą (toliau - XVIII LR Vyriausybės planas). Jame numatomi darbai, projektai susiję su sporto sistema, kuri užtikrintų fizinių aktyvumą ir aukštą sportinį meistriškumą. Už projekto vykdymą atsakinga Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. XVIII LR Vyriausybės plane numatomos 9 veiklos, susiję su sporto plėtra. Pačiomis svarbiausiomis veiklomis galima įvardinti: sporto šakų federacijų vertinimo kriterijų nustatymą ir naujo sporto rėmimo modelio įtvirtinimą, pakeičiant Sporto įstatymą. Sporto federacijų finansavimo klausimas išlieka aktualus, nes vykdomas aukšto meistriškumo programas valstybė finansuoja vadovaudamasi bendraisiais kriterijais, kurie per pastaruosius ketverius metus iš esmės nesikeitė. Vertėtų pasvarstyti apie finansavimo skyrimą ne pagal kriterijus, o reaguojant į atsiradusį poreikį, tačiau Lietuvoje tokios galimybės nėra, nes tai teisiškai nereglamentuota. Kalbant apie sporto sistemą svarbi XVIII LR Vyriausybės plano dalis yra kompetencijų centro įsteigimas, kuris teiktų metodinę pagalbą sporto šakų federacijoms ir diegtų gerojo valdymo principus. Vyriausybė numato sporto infrastruktūros plėtrą, planuoja parengti ir įgyvendinti sporto gimnazijų, sporto klasių plėtros planą, kuris užtikrintų aukšto meistriškumo sportininkų pamainos rengimą. Ketina sukurti priemones, kurios į miestus ir regionus pritrauktų jaunus trenerius. XVIII LR Vyriausybės plano užmojai yra sveikintini, bet ne visi numatyti darbai yra realūs įgyvendinti, nes tam skirtas laikotarpis yra neadekvatus veiklos mastui.

Apibendrinant išanalizuotus Lietuvos sporto sistemą reglamentuojančius dokumentus galima teigti, kad šalies strateginiai dokumentai nefunkcionuoja tinkamai, tačiau imamasi veiksmų kliūtims pašalinti. Lietuvoje nėra vieno bendro dokumento sporto politikos įgyvendinimui reglamentuoti. Egzistuoja dokumentų paketas, kurio pagrindas - Sporto įstatymas. Šalia jo patvirtinti planai, gairės, programos. Nacionaliniai sporto politikos dokumentai kritikuojami už nesuderinamumą tarpusavyje, tačiau verta pastebėti, kad naujausi nacionalinių dokumentų projektai sporto srityje šį aspektą paneigia.

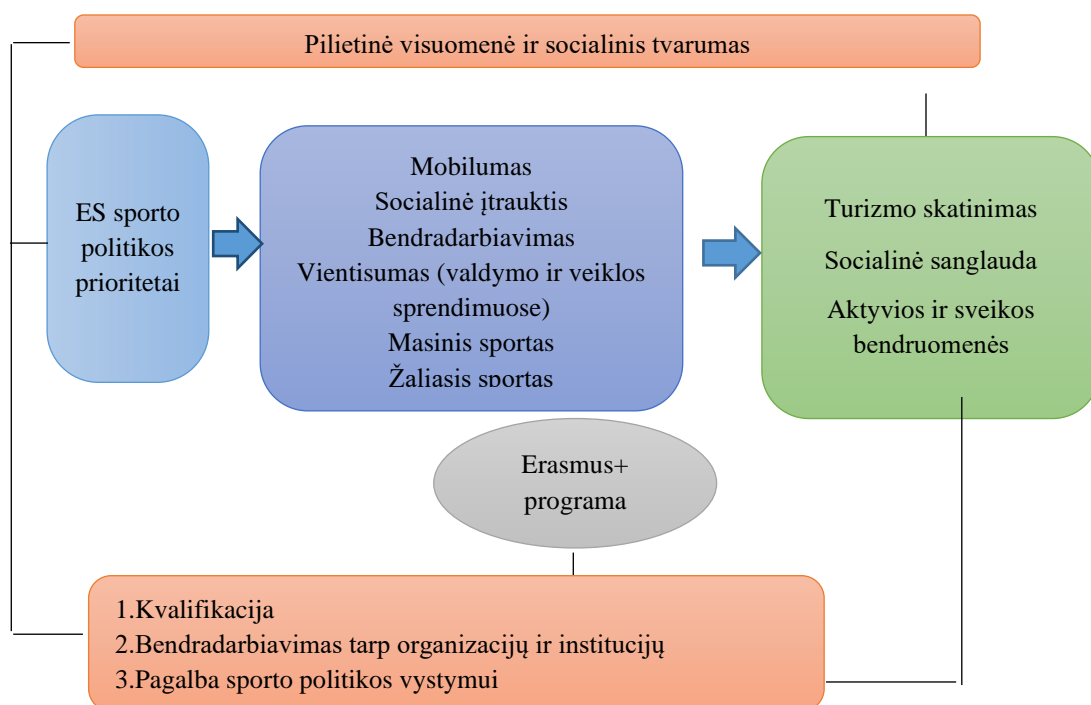
2.3. Kūno kultūros ir sporto politikos institucinės struktūros identifikavimas

Būtina pastebėti, kad konstituciniai apribojimai ilgą laiką varžė ES pozityvų požiūrį į sportą, kadangi ES ilgą laiką neturėjo tiesioginės kompetencijos sporto srityje (Mikalauskas ir kt., 2021). Po Lisabonos sutarties įsigaliojimo pačios svarbiausios ES institucijos, kurios įgavo konkrečias kompetencijas šioje srityje: Europos Komisija, Europos Parlamentas, Europos Taryba ir Europos Teisingumo Teismas. *Europos Komisija* yra vykdomoji Europos Sąjungos valdžia, įgyvendinanti teisės aktus, kuriuos priima Europos Taryba ir Europos Parlamentas. Taip pat leidžia poįstatyminius aktus, skiria baudas. Europos Komisijai priklauso įstatymų iniciatyvos teisė, kurios neturi jokia kita institucija Europos Sąjungoje. Sporto kontekste EK remia sportą, skatina psichinę ir fizinę sveikatą, stengiasi mažinti socialinę atskirtį ir kovoja su lyčių nelygybe ir rasizmu. Ekonominiu požiūriu, sportas suteikia didelę ekonominę naudą visai ES. Komisija savo ruožtu stebi duomenis apie sportą, kurie susiję su teisiniu reglamentavimu, finansavimo galimybėmis, kad sporto sektoriaus įnašas į ES ekonomiką būtų kiek galima didesnis. EK siekdama užtikrinti tinkamą sporto valdymą vadovaujasi sąžiningumo principu. Kovoja su dopingo vartojimu ir „sutartomis“ varžybomis, gina sportininkų teises ir skatinti skaidrumą sporte (Europos Komisija, 2022). Pati svarbiausia EK iniciatyva sporto

sirtyje buvo 2007 metais priimta Baltoji knyga dėl sporto. Europos Komisija ne tik nuolat leidžia baltąsias ir žaliąsias knygas, bet ir turi teisę:

- pasiūlyti rekomendacijas ir skatinamąsias priemones;
- pasiūlyti reglamentą ar direktyvą kitose politikos srityse, kurios gali turėti įtakos sportui;
- pradėti pažeidimų nagrinėjimo procedūras, jeigu šalis narė nesilaiko ES teisės aktų bei perduoti bylą Europos Teisingumo Teismui.

Švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros generalinis direktoratas (Europos Komisijos padalinys), atsakingas už ES sporto politiką. Sąjungos sporto politika šiuo metu daugiausia įgyvendinama pagal programą „Erasmus+“. Direktoratas atsakingas už šios programos vykdymą, taip pat už Europos sporto savaitės organizavimą, pagal ES darbo planą sporto srityje organizuoja ekspertų forumus. Juose ekspertai kartu stengiasi išspręsti Europos sporto problemas. Galima teigti, kad ES institucijos formuodamos ES sporto politiką remiasi prioritetais, kurie pavaizduoti paveiksle.

12 pav. Europos Sąjungos sporto prioritetai (sudaryta autoriaus, remiantis Europos Parlamentu, 2022)

Taikant mobilumą, socialinę įtrauktį, bendradarbiavimą, vientisumą, masinį ir žaliąjį sportą siekiama išlaikyti visuomenės pilietiškumą ir socialinį tvarumą. Vientisumas atsispindi ES institucijų priimtuose sprendimuose ir valdyme. Vadovaujantis prioritetais, per sportą skatinamas turizmas, socialinė sanglauda ir siekiama geresnės bendruomenių sveikatos. ES siekia užtikrinti, kad sporto varžybos taptų sąžiningesnės ir atviresnės, geriau būtų saugomas sportininkų moralinis ir fizinis vientisumas. ES skatina masinį sportą, kuris gali padėti pagerinti bendrą savijautą.

Kaip jau minėta, sporto politika Sąjungoje įgyvendinama per „Erasmus+“ programą. Tai svarbi Europos Parlamento (toliau – EP) iniciatyva, susijusi su sporto sritimi. Programa siekiama aukštesnės sporto specialistų kvalifikacijos, glaudesnio tarpinstitucinio bendradarbiavimo ir sporto vystymo. Įsigaliojusi Lisabonos sutartis *Europos Parlamentui* suteikė ir daugiau galių formuojant kūno kultūros ir sporto politiką, neapsiribojant tik „Erasmus+“ programa. EP kartu su ET daugumoje politikų, taip pat ir sporto, yra įtrauktas į įstatyminius sprendimus per įprastos teisėkūros procedūrą

(Europos Parlamentas, 2022). EP sprendžia biudžeto klausimus, tvirtina daugumą Europos Sąjungos teisės aktų, sporto srityje jis:

- priima su sporto susijusiais klausimais nuomones, pranešimus, rezoliucijas;
- išreiškia savo nuomonę dėl atliktų studijų dėl sporto;
- pateikia parlamentinius klausimus Komisijai;
- organizuoja posėdžius sporto srities klausimais (Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, ES oficialus leidinys, 2012).

Parlamente už Europos sporto politiką atsakingas Kultūros ir švietimo komitetas. Svarbu, kad ES sporto klausimai sprendžiami laikantis subsidiarumo principo (Europos Parlamentas, 2022). 2012 m. Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje, kuri paskatino organizuoti Europos sporto savaitės renginius. Kovoiant su varžybu baigtimi ir korupcija, 2013 metais, Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją šiuo klausimu, po to sekė rezoliucija dėl organizacijoje FIFA atskleistų korupcijos atvejų. Tai tik keletas svarbių dokumentų sporto tematika. Europos Parlamentas domisi sporto plėtra Europoje ir svarsto tokius klausimus, kaip vieningo ir paremto sąžiningumu, tvarumu, atvira konkurencija Europos sporto modelio nustatymu. Taip pat siekia, kad daugiau lėšų būtų skiriama mėgėjiškam sportui, užtikrinant lyčių lygybę, apsaugant vaikus nuo prievartos ir priekabiavimo sporte. Prioritetinė sritis – skatinti aktyvų ES piliečių gyvenimo būdą, didinti fizinio lavinimo disciplinos valandų skaičių mokyklose (Europos Parlamentas, 2022).

Kita Europos Sąjungos institucija - Europos Taryba (toliau – ET) sporto srityje dirba remdamasi Europos kultūros konvencija. Būtina pabrėžti, kad tai pati svarbiausia tarpvyriausybė organizacija Europoje, nes aktyviausiai veikia sporto srityje. ET vadovaujasi tolerancija, lygybe ir demokratija. Siekdama išsaugoti sporto tobulumą ir sporto prieinamumą visiems Europos Taryba kovoja su dopingu ir netinkamu sporto sirgalių elgesiu, padeda šalims narėms pertvarkyti ir tobulinti nacionalines sporto sistemas (Mano Vyriausybė, 2022). Tokia ET veikla padeda kurti demokratines visuomenes, kurios yra aktyvios, gerbia žmogaus teises ir teisinę valstybę. ET daugiausia priima skatinamąsias priemones ir rekomendacijas, taip pat gali priimti teisėkūros procedūra priimamus aktus (Europos Vadovų Taryba, 2022). Europos Taryboje aktyvi Švietimo, jaunimo, kultūros ir sporto taryba. Jos iniciatyva valstybės narės gali keistis patirtimi ir informacija sporto srities klausimais, vystyti bendradarbiavimą. Nuo Lisabonos sutarties ratifikavimo ES sporto ministrai renkasi į oficialius tarybos posėdžius, tačiau egzistuoja ir neoficialūs susitikimai. Formaliai Taryboje susitinkama du kartus per metus, papildomai sporto ministrai susitinka ir neformaliuose susitikimuose. Sporto ministrai gali priimti rekomendacijas ar skatinamąsias priemones, tokias kaip finansavimo programos, tačiau reikalingas Europos Parlamento patvirtinimas, kaip to reikalauja įprastinė teisėkūros procedūra. Posėdžiuose dalyvauja Europos Komisijos atstovas atsakingas už švietimo, kultūros, daugiakalbystės ir jaunimo veiklą. Švietimo, jaunimo, kultūros ir sporto taryba aktyviai dalyvauja vykdam strategijos „Europa 2020“ švietimo ir jaunimo krypties įgyvendinimo pažangos stebėseną, taip pat organizuojant kultūros sektoriaus įnašą kuriant pažangesnę Europą (Europos Taryba, 2022). Vadovaudamasi Europos Tarybos Generalinio Sekretoriaus strategine sistema ir Hamburgo ministrų sesijoje priimtais sprendimais, Europos Taryba nustatė savo prioritetus sporto srityje ateinantiems ketveriems metams (2022–2025 m.):

- įtraukti žmogaus teisių apsaugą ir pagarbą teisinei valstybei sporte ir vyriausybių ir sporto organizacijų darbotvarkę;
- siekti didelės pažangos skatinant vertybėmis grįstą sportą;

- dar kartą patvirtinti pagrindinį Europos Tarybos, kaip patikimos ir esminės partnerės, vaidmenį sprendžiant Europos ir pasaulinius iššūkius sporto srityje (Europos Taryba, 2022).

Remiantis šiomis prioritetinėmis sritimis ET vadovaujasi „Išplėstu daliniu susitarimu dėl sporto“ ir „Sporto konvencijomis“, kurios buvo sujungtos į vieną subjektą – sporto skyrių. Jis atsakingas už naujoviškų teisinių įrankių kūrimą, propagavimą ir įgyvendinimą, sporto integralumo ir vertybių puoselėjimą, taip pat žmogaus teisių inspiravimą. Sporto skyrius konsultuoja nacionalines valdžios institucijas, sporto organizacijas ir visas kitas suinteresuotas šalis sporto politikos tobulinimo klausimais ir padeda spręsti šių dienų pagrindinius iššūkius, kuriuos patiria sportas (Europos Taryba, 2022).

Dar viena ES institucija, kuri reikšminga formuojant sporto politiką Sąjungoje - *Europos Teisingumo Teismas* (toliau - ETT). ETT per savo teismų praktiką padarė įtaką ir sporto pasauliui, nors tiesiogiai veikti šioje srityje negali. Teismas tik nagrinėja bylas dėl kurių į jį kreipiamasi (Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, 2022). Galima paminėti kelias reikšmingas bylas, kurios iš esmės pakeitė sporto politiką. Tai plačiai žinoma Bosman byla. ETT nagrinėjo bylą, kuri susijusi su futbolo pasaulyje vyraujančiais sportininkų perkėlimo mokesčiais, kurie prieštarauja laisvam darbuotojų judėjimui Europos Sąjungoje (ES Teisingumo Teismo sprendimas, 1995). Svarbu paminėti, kad ES teisė yra aukščiau už nacionalinę teisę, o ši už atskirų sporto šakų patvirtintas taisykles. Būtina pabrėžti, kad formuojant sporto politiką ES dalyvauja nemažai veikėjų, todėl jų pageidavimus tampa sudėtinga suderinti. Dėl sudėtingos ES institucinės struktūros sunku priimti su sporto sritimi susijusius vieningus sprendimus ir analizuoti ES sporto politiką. Skirtingų požiūrių sankirta paaiškina vyraujančią įtampą priimant sprendimus sporto srityje.

Analizuojant Lietuvos kūno kultūros ir sporto politikos formavimą, procese dalyvauja Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nacionalinė kūno kultūros ir sporto taryba, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, kitos ministerijos ir savivaldybės. Trečioje lentelėje pateikiamos sporto politiką formuojančios institucijos ir jų pagrindinės kompetencijos. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – Vyriausybė) nustato sporto projektų komisijos institucinę sudėtį, sporto sektoriaus finansavimo tvarką. Taip pat rentų buvusiems sportininkams mokėjimo sąlygas, premijų aukšto meistriskumo sportininkams ir kitiems rinktinių nariams dydžius ir tvarką. Nacionaliniame pažangos plane Vyriausybė nustato sporto politikos strateginius tikslus ir uždavinius, numato priemones, kuriomis įgyvendinami uždaviniai. Vyriausybė kompetentinga pavesti kitoms valstybės institucijoms ir įstaigoms atlikti funkcijas, susijusias su sporto sritimi (Lietuvos Respublikos sporto įstatymo pakeitimo įstatymas, 2018).

3 lentelė Lietuvos kūno kultūrą ir sporto politiką formuojantys subjektai bei jų kompetencija (sudaryta autoriaus, remiantis Lietuvos Respublikos sporto įstatymo pakeitimo įstatymu, 2018, 2020)

Institucija	Pagrindinės kompetencijos
Lietuvos Respublikos Vyriausybė	<ul style="list-style-type: none"> • sudaro Nacionalinę kūno kultūros ir sporto tarybą ir tvirtina jos nuostatus; • nustato sporto sektoriaus finansavimo tvarką; • paveda kitoms valstybės institucijoms ir įstaigoms atlikti funkcijas, susijusias su sporto sritimi.
Lietuvos Respublikos Seimas	<ul style="list-style-type: none"> • nustato sporto politikos vystymosi kryptis, tvirtindamas Valstybės pažangos strategiją ir priimdamas įstatymus.
Nacionalinė kūno kultūros ir sporto taryba	<ul style="list-style-type: none"> • pataria kūno kultūros ir sporto politikos formavimo, įgyvendinimo klausimais; • svarsto sporto politikos strateginius tikslus ir (arba) pažangos uždavinius, sporto šakų pripažinimo strateginėmis sporto šakomis kriterijus, kitus sporto sričių plėtros klausimus.
Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	<ul style="list-style-type: none"> • rengia sporto politikos pažangos uždavinius įgyvendinančius nacionalines plėtros programas, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jų įgyvendinimą; • vykdo sporto stebėseną valstybės mastu.
Savivaldybės	<ul style="list-style-type: none"> • planuoja ir įgyvendina savivaldybės sporto plėtros priemones ir projektus; • nustato savivaldybėje sporto srityje veikiančių subjektų finansavimo iš savivaldybės biudžeto kriterijus ir tvarką; • vykdo sporto objektų plėtrą, užtikrina jų teikiamų paslaugų prieinamumą gyventojams.

Vyriausybė sudaro Nacionalinę kūno kultūros ir sporto tarybą ir tvirtina jos nuostatus. Šiai tarybai priklauso patariančios institucijos kompetencija sporto srityje, veiksmų koordinavimas ir tolimesnis uždavinių realizavimas. Pabrėžiama, kad šios tarybos nariams taikomi nepriekaištingos reputacijos reikalavimai. Sporto įstatymo pakeitimo įstatyme (2020) nustatyta, kad Nacionalinė kūno kultūros ir sporto taryba svarsto sporto politikos strateginius tikslus ir pažangos uždavinius, sporto šakų pripažinimo strateginėmis sporto šakomis kriterijus ir kitus klausimus. Taryba atsakinga už sveikatos stiprinimo ir tausojimo gairių įgyvendinimą. Sporto tarybai priklauso patarančiosios institucijos vaidmuo sporto politikoje, tai atsakinga užduotis, tačiau tarybos veikla vertinama skeptiškai. Valstybės kontrolės išankstinio tyrimo ataskaitoje (toliau – VKITA) (2021) teigiama, kad 2020 m. taryba nesirinko kartą per pusmetį kaip numatyta. Buvo įvertinti tarybos svarstyti klausimai, priimti sprendimai ir nustatyta, kad per pastaruosius dvejus metus ji posėdžiavo du kartus. Posėdžių metu išklause informaciją apie planuojamus pokyčius ir svarstė kitus klausimus, tačiau nepateikė siūlymų politiką formuojančioms ir įgyvendinančioms institucijoms dėl sporto plėtros. Sporto tarybai neteikiant savo siūlymų dėl valstybės politikos sporto srityje formavimo ir įgyvendinimo, Seimas, Vyriausybė ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerija praranda galimybę gauti ekspertinius vertinimus. Tai svarbu nustatant sporto politikos vystymo kryptis, kurios kompetencija priklauso Lietuvos

Respublikos Seimui. Seimas taip pat tvirtina valstybės pažangos strategiją, priima kitus aktualius įstatymus.

Mizeras ir Zuoza (2019), analizuodami naująjį sporto įstatymą pastebi, kad jame pirmą kartą numatyta vykdyti sporto srities stebėseną. Ši sritis pavedama *Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai* (toliau - ŠMSM) kartu su *Kūno kultūros ir sporto departamentu prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*. 2019 m. Kūno kultūros ir sporto departamento veikla buvo likviduota, o pagrindinė sporto politikos formavimo funkcija nuo šiol lieka Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos globoje. Pagal LR sporto pakeitimo įstatymą (2020) ministerijai deleguojama rengti sporto politikos pažangos uždavinius. Taip pat organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti nacionalinių plėtros programų įgyvendinimą. ŠMSM formuoja valstybės sporto politiką, dalyvauja rengiant Nacionalinį pažangos planą dėl sporto politikos strateginių tikslų ir (arba) pažangos uždavinių nustatymo. Kitos Lietuvos Respublikos ministerijos tokios, kaip Socialinės apsaugos ir darbo, Energetikos ir inovacijų, Teisingumo, Sveikatos apsaugos, Finansų, Vidaus reikalų, Aplinkos apsaugos atitinkamai pagal savo kompetencijas remia, skleidžia, užtikrina sporto ir kūno kultūros konsolidaciją į visuomenę, bei formuoja kūno kultūros ir sporto politiką Lietuvos Respublikoje.

Kitos institucijos, kurios minimos Lietuvos Respublikos sporto įstatymo pakeitimo įstatyme (2018) yra *Sporto rėmimo fondas ir Centrinė projektų valdymo agentūra*. Per Sporto rėmimo fondą yra skirstomos valstybės biudžeto lėšos, skirtos sporto projektams įgyvendinti ir Lietuvos gyventojų fiziniam aktyvumui skatinti, išskyrus aukšto meistriškumo sporto finansavimą. Lietuvoje vykdomi sporto rėmimo fondo projektai, kurių pagalba finansuojamos kelios sportinės sritys. Lėšos skiriamos sporto renginių organizavimui, inventoriaus įsigijimui, sporto specialistų kvalifikacijos tobulinimui, infrastruktūros plėtrai ir remontui, fizinio aktyvo veikloms. Nuo 2019 m. pasikeitė Sporto rėmimo fondo administravimo tvarka, pakoreguotas taisyklių aprašas, pastebima aukštesnė projektų vertintojų ir administratorių kompetencija. Vyriausybė planuoja, kad Sporto rėmimo fondo lėšomis bus finansuojamas ir aukšto meistriškumo sportas. Centrinė projektų valdymo agentūra, kaip numatyta Lietuvos Respublikos sporto įstatymo pakeitimo įstatyme (2018), vykdo projektų atranką ir teikia išvadas sporto projektų komisijai dėl jų tinkamumo finansuoti vertinimo. Svarbi įstaiga, plėtojant sportą Lietuvoje, yra *Lietuvos sporto centras*. Tai biudžetinė įstaiga, kuri pavaldi Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai. Organizacija užtikrina tinkamą jos valdomos infrastruktūros eksploatavimą rengiant sportininkus, aukšto meistriškumo sporto varžybas ir kitus sporto renginius. Lietuvos sporto centras teikia specializuotas asmens sveikatos priežiūros paslaugas. (Lietuvos sporto centro nuostatai, 2020). Nuo 2020 m. įstaigai pavesta kaupti, analizuoti, apibendrinti ir skelbti statistinius sporto duomenis iš savivaldybių, sporto federacijų ir kitų sporto organizacijų. Ši funkcija buvo perduota daugiau nei po pusmečio likvidavus Kūno kultūros ir sporto departamentą.

Savivaldybių kompetenciją sporto srityje tikslinga aptarti išsamiau, nes joms Vyriausybė priskiria sporto politikos įgyvendinimo funkciją. Savivaldybėms pavesta įgyvendinti sporto sistemą, vykdyti sporto objektų plėtrą, rengti ir įgyvendinti kitus fizinio aktyvumo plėtros būdus. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (1992) 119 straipsnyje teigiama, kad „savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams. Ji įgyvendinama per atitinkamas *savivaldybių tarybas*“. Taigi, savivaldybės geba savarankiškai tvarkytis savo teritorijoje, taip pat ir kūno kultūros ir sporto srityje, kuri pavesta aukštesnių instancijų. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (1994) 6 straipsnyje išdėstoma, kad savivaldybės turi užtikrinti sporto ir kūno kultūros plėtojimą bei gyventojų poilsio planavimą. Lietuvos Respublikos sporto įstatymu (2018) savivaldybės taryboms pavedamas savivaldybės sporto plėtros priemonių ir projektų planavimas,

savivaldybės biudžeto lėšomis finansuojamų sporto sričių nustatymas, viešos ir privačios partnerystės skatinimas sporto srityje.

Savivaldybės institucijos analizuoja sporto būklę savivaldybėje, vykdo sporto plėtros priemones ir projektus, įgyvendina sporto objektų plėtrą, užtikrina teikiamų paslaugų prieinamumą gyventojams. Institucijoms pavestas šviečiamosios veiklos vykdymas, pozityvaus požiūrio į sporto reikšmę sveikatai formavimas savivaldybės teritorijoje gyvenantiems žmonėms, kitų fizinio aktyvumo ir aukšto meistriškumo sporto priemonių plėtojimas savivaldos lygmenyje. Prie savivaldybių institucijų priskiriamos sporto šakų federacijos, kurių Lietuvoje yra 81, jos yra atsakingos už tam tikrą sporto šaką. Sporto klubai vienija žmones fiziniam aktyvumui ir siekia sporto rezultatų, o švietimo įstaigos užtikrina fizinę veiklą. Lietuvoje yra trys sporto gimnazijos, kurios kompleksiskai ugdo išskirtinių sportinių gabumų turinčius vaikus. Sporto ugdymo centrai organizuoja sportinį neformalųjį švietimą, o viešosios įstaigos atsakingos už fizinio aktyvumo projektus ir sporto krypties neformalųjį švietimą. Lietuvos visuomenės sveikatos biurai, kurių įsteigta 48 teikia informaciją, organizuoja renginius, susijusius su fiziniu aktyvumu (VKTIA, 2021). Galima teigti, kad minėtas funkcijas savivaldybėms įgyvendinti sudėtinga dėl nepakankamo finansavimo. Nors miestų infrastruktūra plečiama ir atnaujinama, tampa patogesnė vystant fizinį aktyvumą: įrengiamos lauko treniruoklių, vaikų žaidimų aikštelės, bet trūksta sporto kompleksų. Tai svarbu vystant elitinį sportą. Kaip teigiama VKTIA (2021) šalies sporto objektų, skirtų aukšto meistriškumo sportininkams ugdyti, prieinamumo rodiklis nestebimas. ŠMSM nustatyti investicijų kriterijai apima Vyriausybės programos prioritetus, teritorinį panašių objektų išsidėstymą, miesto dydį pagal gyventojų skaičių. Tačiau tai neatspindi aukšto meistriškumo sporto poreikių. Nenustatytos kryptys dėl aukšto meistriškumo sporto infrastruktūros vystymo, neatliktos analizės dėl sporto objektų poreikio. Todėl sporto infrastruktūra valstybės biudžeto lėšomis plėtojama nepakankamai kryptingai.

Formuojant ir realizuojant Lietuvos kūno kultūros ir sportą politiką aktyviai dalyvauja Lietuvoje įkurta visas šalies *savivaldybes jungianti asociacija, kurioje suformuotas Švietimo ir kultūros komitetas*. Pagrindinis komiteto veiklos tikslas susijęs su sporto sritimi yra stebėti, kad valstybinės valdžios ir valdymo institucijų rengiami teisės aktai sporto klausimais atitiktų savivaldybių interesus, kad jie būtų veiksmingai ir efektyviai įgyvendinami savivaldybėse. Galima išskirti kelias Lietuvos savivaldybių asociacijos Švietimo ir kultūros komiteto veiklos kryptis, kurios tiesiogiai siejasi su sporto politika. Komitetas vykdo bendrąjį ir neformalųjį švietimą, prie neformalaus švietimo priskiriamas ir sportas. Taip pat į komiteto veiklą įtraukiama atskira veiklos kryptis orientuota į kūno kultūrą ir sportą (Lietuvos savivaldybių asociacija, 2022).

Prie Lietuvos sporto sistemą įgyvendinančių organizacijų priskiriamos *Lietuvos savivaldybių sporto padalinių vadovų bei Lietuvos savivaldybių sporto mokymo įstaigų vadovų asociacijos*. Lietuvos savivaldybių sporto padalinių vadovų asociacija (toliau – LSSPVA) jungia visų Lietuvos savivaldybių sporto skyrių vadovus, asociacijai šiuo metu vadovauja Šiaulių miesto savivaldybės sporto skyriaus vedėjas Gintaras Jasiūnas (LSSPVA, 2022). 2010 m. birželio 21 d. buvo įkurta ir Lietuvos savivaldybių sporto mokymo įstaigų vadovų asociacija (toliau – LSSMIVA), kuriai vadovauja Arvydas Sapka. Jos tikslas – padėti spręsti svarbius klausimus, kurie susiję su sportininkų ugdymu ir sportinės veiklos organizavimu, tobulinti sporto mokymo įstaigų įvaizdį ir pan. (LSSMIVA, 2022). Abiejų organizacijų atstovai nuolat dalyvauja sudaromose darbo grupėse, Nacionalinės kūno kultūros ir sporto tarybos darbe. Tačiau sektoriaus ateitį lems mokymo institucijų ir darbdavių bei darbuotojų organizacijų bendradarbiavimas organizuojant pirminį sportinį rengimą

ir tęstinį mokymą. Taip pat reikalingos priemonės, leidžiančios pagerinti sporto sektoriui reikalingų darbuotojų pasiūlos ir paklausos atitikimą.

Analizuojant sporto politikos įgyvendinimą galima išskirti ir nevyriausybinės organizacijas (toliau – NVO). Kaip teigia Šilinskytė (2013) NVO yra vienas svarbiausių veiksnių šalyje, skatinančių bet kokios srities plėtrą ir vystymąsi. Nevyriausybinėms organizacijoms priskiriamos visos pilietinės organizacijos įkurtos laisva piliečių valia. Tokio tipo organizacijos apjungia panašių interesų asmenis ar jų grupes. Piliečiai dalyvaudami NVO veikloje turi galimybę tiesiogiai prisidėti prie visuomenėje aktualių problemų sprendimo. Lietuvos sporto centro pateiktoje sporto statistikoje (2020) šalyje veikė 113 nacionalinių sporto organizacijų, 1554 savivaldybių sporto organizacijos, iš jų 1188 sporto klubai, 207 sporto viešosios įstaigos, 1 sporto įmonė. Skaičiai parodo, kad Lietuvoje nevyriausybinių organizacijų, veikiančių sporto srityje, yra nemažai.

Svarbiausios NVO, kurios plėtoja sportą šalyje: Lietuvos tautinis olimpinis komitetas, Lietuvos sporto federacijų sąjunga, Lietuvos asociacija „Sportas visiems“. *Lietuvos tautinis olimpinis komitetas* - savarankiška pasaulio olimpiniam judėjimui priklausanti asociacija ir vienas seniausių komitetų Lietuvoje. Komitetas skatina sporto politikos įgyvendinimą šalyje pradėdamas nuo kiekvieno asmens, kuris turi turėti galimybę sportuoti nejausdamas ir nepatirdamas jokios diskriminacijos. Komitetas teikia paramą visų olimpinių sporto šakų federacijoms, remia olimpinio švietimo programas, finansuoja įvairius olimpinio sporto renginius bei programas (Lietuvos tautinio olimpinio komiteto įstatai, 2016). Lietuvos sporto federacijų sąjunga, nepriklausoma visuomeninė organizacija, jungianti 70 sporto šakų federacijų, įkurta dar 1992 m. Pagrindiniai federacijų sąjungos tikslai yra bendradarbiauti su sporto organizacijomis, populiarinti ir plėsti Lietuvos sporto šakas Taip pat narių savivaldos įgyvendinimas ir veiklos koordinavimas, interesų atstovavimas ir jų gynimas tiek nacionalinėse institucijose, tiek tarptautinėse (Lietuvos federacijų sąjunga, 2022). Lietuvos asociacija „Sportas visiems“ visuomeninė organizacija įkurta 1991 m., kurios tikslas stiprinti žmonių sveikatą per kūno kultūrą ir sportą, skatinti sveikos gyvensenos įpročius, rengti neprofesionalių sporto renginius įvairaus amžiaus žmonėms. Asociacijos veikloje dalyvauja beveik 500 klubų, kurie gali gauti pagalbą susijusią su varžybų, švenčių, renginių ar mokymų organizavimu. (Lietuvos asociacija „Sportas visiems“, 2022).

Apibendrinant sporto politikos teisinį reglamentavimą ir institucinę struktūrą, galima teigti, kad esminis pokytis visoje ES sporto srityje įvyko ratifikavus Lisabonos sutartį. Po sutarties įsigaliojimo ES institucijos įgavo aiškią kompetenciją sporto srityje. Tačiau dėl ES institucinės struktūros sudėtingumo sunku apibendrinti ES sporto politiką. Europos Sąjungos ir Lietuvos dokumentuose pripažįstama, kad visuomenės sveikata yra viena iš prioritetinių valstybės vertybių, išskiriant sveikatos politikos svarbą visose politikos srityse. Nors nacionalinė valstybė formuodama sporto politiką privalo atsižvelgti į ES institucijų priimamus dokumentus, tačiau didesnę reikšmę turi šalies ekonominė, socialinė padėtis ar pasirinktos įgyvendinimo priemonės. Lietuvos dokumentų analizė parodė, kad šalies sporto politikos įgyvendinimas reikalauja aiškesnio teisinio reglamentavimo ir stebėsenos. Nacionalinių institucijų kompetencija sporto srityje yra aiškiai reglamentuota, tačiau institucijos neskiria pakankamai dėmesio sporto sričiai. Šalyje prastai išplėtotas aukšto meistriškumo sportininkų ugdymo sistema, trūksta finansinių išteklių.

3. Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimo Marijampolės savivaldybėje tyrimas

Siekiant baigiamojo projekto tikslo ir uždavinių realizavimo, atliekamas kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimo tyrimas. Analizuojama kūno kultūros ir sporto politikos situacija Marijampolės savivaldybėje. Atliekamas pusiau struktūruotas interviu su ekspertais, dirbančiais kūno kultūros ir sporto srityje.

3.1. Tyrimo metodika

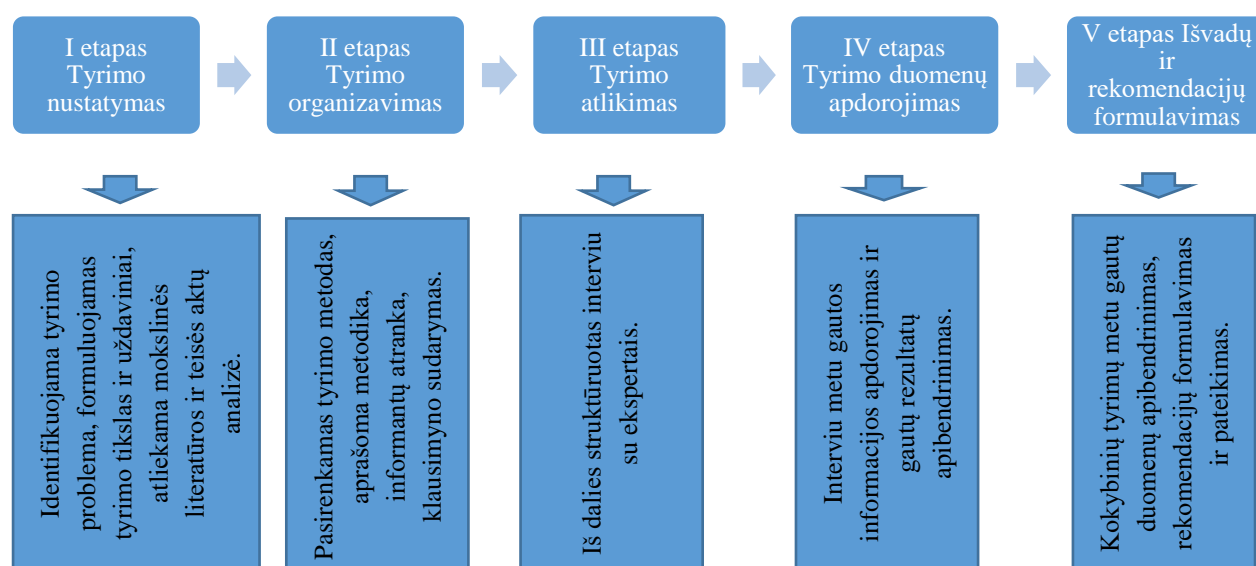
Baigiamojo projekto tikslas yra išanalizuoti kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje. Verta pabrėžti, kad siekiant numatyto magistro baigiamojo projekto tikslo, atliekamas *kokybinis tyrimas*, kurio pagalba identifikuojamos kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimo Marijampolės savivaldybėje probleminės sritys ir išvelgiamos tobulintinos vietos. Pasak Grossoehme'o (2014) kokybinio tyrimo metu organizuojamas pokalbis informacijai surinkti, kuri vėliau interpretuojama. Kokybiniai tyrimai dažnai naudojami tyrinėjant socialinius reiškinius. Kardelis (2007, p. 273) kokybinį tyrimą apibrėžia kaip „sistemingą tam tikros situacijos, atvejo ar individų grupės analizę, kurios pagrindu siekiama suvokti tiriamuosius reiškinius, kartu pateikiant interpretacinį jų paaiškinimą“. Tidikis (2003) teigia, kad naudojant kokybinį tyrimo metodą galima giliau suprasti respondentų požiūrį, nei taikant kiekybinį metodą. Išryškinti kokybinio tyrimo metodo privalumai lėmė jo pasirinkimą siekiant, kad surinkta informacija būtų detali ir padėtų identifikuoti realią situaciją apie kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje. Remiantis informantų praktine patirtimi ir kritiniu požiūriu siekiama kuo tiksliau atskleisti tiriamą reiškinį.

Tyrimo metodas. Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimo Marijampolės savivaldybėje analizei atlikti pasirinktas interviu kokybinio tyrimo metodas. Kokybinuose tyrimuose interviu yra plačiai naudojama forma duomenims surinkti. Kaip teigia Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016, p. 16) „kokybinis interviu yra paremtas sąveika – tai pokalbis, kurio metu sąveikauja (ir gana intensyviai) tyrėjas ir tyrimo dalyvis“. Šiame tyrime naudojamas *iš dalies (pusiau) struktūruotas interviu*, kuris įgalina laisvesnę atmosferą tarp tyrėjo ir respondento. Iš anksto numatomi galimi klausimai, bet interviu procesas standartizuojamas tik iš dalies (Tidikis, 2003). Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016) pusiau struktūruoto interviu privalumais įvardija klausimyno lankstumą, nes pagal tai galima keisti klausimų eiliškumą, formuluotes, užduoti papildomus klausimus. Autorės taip pat akcentuoja laisvesnę bendravimo atmosferą tyrimo metu. Šią nuostatą plėtoja ir Grossoehme'as teigdamas, kad pusiau struktūruoto interviu metu galimi papildomi klausimai gilinantis į pokalbio metu atsiradusias papildomas aktualias temas. Būtina pabrėžti, kad šis metodas atskleidžia informantų patirtį ir požiūrį, kuri gali būti skirtinga, o tai leidžia išsamiau atskleisti tyrinėjamą reiškinį (Haven ir Grootel, 2019).

Tyrimo etiniai principai. Šiame tyrime laikomasi svarbiausių tyrimo etikos principų. *Pagarbos žmogaus laisvei* principo esmė, kad tyrimo dalyvis tyrime dalyvauja savanoriškai. Nei tyrėjas, nei įstaiga ar organizacija negali priversti asmens dalyvauti tyrime. Taip pat informantas išsako savo nuomonę tiek, kiek jis nori (Gaižauskaitė ir Valavičienė 2016). Tyrime laikomasi *Privatumo ir konfidencialumo* principo neatskleidžiant informantų asmeninės informacijos. Užtikrinama, kad pagal pateiktus duomenis nebus galima identifikuoti asmens tapatybės. Tai svarbu, kai pašnekovai yra tam tikrų organizacijų darbuotojai. Atliekant tyrimą visiems respondentams suteikiami kodai. Taip pat garantuojama, kad išgirsta informacija bus naudojama tik tyrimo tikslui pasiekti ir nebus viešinama. Laikantis *sąžiningumo* principo pateikiama tiksli informacija kokia buvo gauta tyrimo

metu. Vadovaujantis *geranoriškumu* išlaikomi geranoriški santykiai su pašnekovu viso pokalbio metu, nenaudojama kritika, įsakmus tonas (Haven ir Grootel, 2019).

Tyrimo eiga. Kokybinis tyrimas atliktas 2022 m. kovo ir balandžio mėnesiais. Kiekvienas interviu atliktas individualiai, prieš tai suderinus su informantu patogų laiką telefonu. Informuojama apie atliekamo tyrimo tikslą ir gautų rezultatų panaudojimą. Interviu trukmė su kiekvienu respondentu truko nuo 30 iki 60 minučių. Informantams pageidaujant klausimai buvo aptariami iš anksto, siunčiant klausimyną elektroniniu paštu, išvengiant, kad pateikti klausimai pašnekovams nesuteiktų nepatogumo. Bendraujant su informantais buvo daromas pokalbio įrašas, prieš tai gavus pašnekovų žodinį sutikimą. Visi duomenys, esantys garso įrašuose perteikti rašytiniu formatu. Pokalbis pradedamas nuo pašnekovo informavimo apie konfidencialumą, taip pat pateikiami keli klausimai apie informantų demografines charakteristikas. Vėliau pereinama prie pusiau struktūruoto klausimyno, kuris parengtas iš anksto. Kokybinis tyrimas atliekamas etapais, kurie pavaizduoti tyrimo proceso schemoje (žr. 13 pav.).

13 pav. Kokybinio tyrimo proceso schema (sudaryta autoriaus, 2022)

Kokybinį tyrimą sudaro 5 etapai. Pirmojo etapo metu nustatoma tyrimo problema, formuluojamas tyrimo tikslas, iškeliami uždaviniai tikslui pasiekti. Pagrindžiant tyrimo problemą, atliekama mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė. Antrojo etapo metu parenkami tyrimo metodai, aprašoma tyrimo metodika, nustatoma tyrimo imtis ir atliekama informantų atranka, parengiamas iš dalies struktūruotų interviu su ekspertais klausimynas. Trečiajame etape vykdomi iš dalies struktūruoti interviu su ekspertais. Ketvirtojo etapo metu apdorojama interviu pagalba gauta informacija, ją transkribuojant pateikiama duomenų analizė. Penktajame etape pateikiamas gautų rezultatų apibendrinimas, formuluojamos išvados ir rekomendacijos.

Tyrimo instrumentas. Vykdam tyrimą sudarytas iš dalies struktūruotas klausimynas skirtas ekspertams sporto politikos įgyvendinimo ypatumams ir problematikai nustatyti (žr. 1 priedą). Klausimynas sudarytas remiantis mokslinės literatūros bei strateginių ir teisinių dokumentų atlikta analize. Pasak Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016), dažnai kokybiniam interviu taikomas iš dalies struktūruotas klausimynas, kitaip vadinamas interviu gairėmis. Prieš pradėdant pokalbius su pašnekovais apsverstomos pagrindinės klausimyno temos, tačiau pati klausimyno struktūra yra lanksti, reaguoja į realaus interviu eigą. Atsižvelgiant į tai, galima keisti klausimų tvarką, juos reformuluoti ir užduoti papildomų klausimų. Interviu metu siekta surinkti informaciją, reikalingą

analizuojant kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje. Tam, kad būtų galima tinkamai atlikti įgyvendinimo analizę ir nustatyti pagrindines problemines ar tobulintinas vietas savivaldos lygmenyje, pateikiama iš dalies struktūruoto interviu klausimyno su ekspertais sandara (žr. 4 lent.).

4 lentelė . Pusiaus struktūruoto interviu klausimyno su ekspertais sandara (sudaryta autoriaus, 2022)

Tiriamos srities pavadinimas	Tiriamos srities kategorija	Kategorijos pagrindimas	Tikslas
Sporto politikos įgyvendinimas	Sporto politikos kryptingumas, probleminės sritys	Klausimas sudarytas remiantis teorine analize pateikta 1.1. ir 1.2. poskyriuose.	Nustatyti kūno kultūros ir sporto politikos problemines sritis, sporto reikšmę socialiai jautrioms asmenų grupėms. Įvertinti aukštų sportinių rezultatų pasiekusių asmenų reikšmingumą sporto politikos įgyvendinime.
	Sportininkų daroma įtaka formuojant ir įgyvendinant sporto politiką.	Klausimas sudarytas remiantis teorine analize pateikta 1.2. poskyryje.	
	Turinčių negalią ir socialiai remtinių asmenų integracija į visuomenę per sportą	Klausimas sudarytas remiantis teorine analize pateikta 1.2. poskyryje.	
Sporto politikos įgyvendinimo teisinis reglamentavimas	Pagrindinių sporto politikos įgyvendinimą reglamentuojančių teisės aktų suderinamumas ir tikslingumas	Klausimai sudaryti remiantis strateginių ir teisinių dokumentų analize pateikta 2.1. ir 2.2. poskyriuose.	Išanalizuoti kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą reguliuojančių teisės aktų tikslingumą bei suderinamumą, identifikuojant galimas problemines sritis.
Kūno kultūros ir sporto politikos finansavimas	Kūno kultūros ir sporto politikos finansavimo problematika	Klausimai sudaryti remiantis teorinės literatūros analize pateikta 1.2. poskyryje ir teisės aktų analize pateikta 2.2 poskyryje.	Identifikuoti kūno kultūros ir sporto politikos finansavimo problemas ir jų priežastis.
	Sporto rėmimo fondo veikla		
Viešo ir privataus sektorių partnerystė plėtojant kūno kultūros ir sporto politiką	Viešo ir privataus sektorių partnerystės reikšmingumas plėtojant sporto politiką	Klausimai sudaryti remiantis teorine analize pateikta 1.3 poskyryje.	Identifikuoti viešo ir privataus sektorių bendradarbiavimo privalumus ir trūkumus.
Tarpinstitucinis bendradarbiavimas, įgyvendinant sporto politiką savivaldos lygmenyje	Tarpinstitucinio bendradarbiavimo galimybių išnaudojimas savivaldos lygmenyje	Klausimas sudarytas remiantis institucinės struktūros analize, pateikta 2.3. poskyryje.	Nustatyti tarpinstitucinio bendradarbiavimo sritis įgyvendinant sporto politiką savivaldos lygmenyje. Identifikuoti išteklius, reikšmingus formuojant ir plėtojant sporto sistemą savivaldybėje. Nustatyti Marijampolės sporto centro reorganizacijos apjungiant 4 sporto įstaigas veiksmingumą.
	Ištekliai įgyvendinant sporto politiką savivaldybėje	Klausimas sudarytas savarankiškai	
	Marijampolės sporto centro reorganizacijos veiksmingumas	Klausimas sudarytas savarankiškai	
Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimas Marijampolės savivaldybėje	Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimo kryptingumas Marijampolės savivaldybėje	Klausimas sudarytas savarankiškai	Identifikuoti pagrindines priemones plėtojant kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje, nustatyti problemines sritis.

Tyrimo imtis ir dalyvių atranka. Kaip teigia Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016, p. 37), „kokybinio tyrimo tikslas – gauti detalų supratimą apie tam tikrą reiškinį, identifikuoti socialiai konstruojamas prasmes apie šį reiškinį ir kontekstą, kuriame jis egzistuoja“. Todėl siekiant kiekvieną atvejį išnagrinėti giliai yra patogesnis mažesnis tyrimo dalyvių skaičius. Parenkami dalyviai, kurių specifinės žinios ir patirtis leistų jiems geriausiai perteikti informaciją apie tiriamąjį reiškinį. Atsižvelgiant į tai šio tyrimo informantams parinkti naudojama *tikslinė atranka*, pritaikius *patogiosios atrankos* imties sudarymo būdą. Šiuo atveju kokybinio tyrimo pagalba siekiama išsiaiškinti kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimo Marijampolės savivaldybėje kryptingumą bei atrasti tobulintinas sritis. Siekiant gauti kokybiškus tyrimo rezultatus ir pasiekti tyrime iškeltą tikslą, interviu atliekamas su ekspertais, kurie tiesiogiai susiję su kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimu Marijampolės savivaldybėje. Ekspertų atstovai pasirinkti taikant tikslinę atranką, tačiau nesusikoncentruojant tik į tuos respondentus, kuriuos tyrėjui lengviausia pasiekti, bet atrinkti pašnekovai, turintys aukščiausią kompetenciją kalbėti apie kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą.

Tyrimo imtis sudaryta iš 9 ekspertų, turinčių ne mažesnę kaip 4 metų darbo patirtį dirbant kūno kultūros ir sporto srityje Marijampolės savivaldybėje. Atliekant apklausą, pastebėta, kad po devintojo interviu naujų pastebėjimų negaunama, todėl buvo beprasmiška toliau organizuoti informantų apklausą. Tikrieji pašnekovų vardai tyrėjui yra žinomi, tačiau siekiant nepažeisti duomenų apsaugos bei konfidencialumo, kiekvienas ekspertas koduojamas: „PS“ reiškia politikas, susijęs su sporto sritimi, „VS“ – sporto įstaigos vadovas, „SS“ – sporto specialistas, dirbantis savivaldybėje arba įstaigoje. Pateikiant respondentų charakteristiką atsižvelgiama į darbo patirtį sporto srityje, išsilavinimą ir pareigybę (žr. 2 priedas). Atsižvelgiant į ekspertų demografines charakteristikas, galima teigti, kad visi pašnekovai yra įgiję aukštąjį išsilavinimą ir turi ne trumpesnę kaip 4 metų darbo patirtį sporto srityje. Taip pat yra tiesiogiai susiję su kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimu Marijampolės savivaldybėje. Todėl pažymima, kad kiekvienas respondentas yra kompetentingas išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę apie tiriamą sritį.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

3.2.1. Kūno kultūros ir sporto politikos situacijos Marijampolės savivaldybėje identifikavimas

Kalbant apie kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje, svarbu paminėti, kad savivaldos lygmenyje kūno kultūros ir sporto politikos formavimo funkcija yra deleguota Vyriausybei. Už sporto politikos įgyvendinimą atsakingas Marijampolės švietimo kultūros ir sporto skyrius ir Marijampolės savivaldybės teritorijoje veikiančios biudžetinės, viešosios, privačios įstaigos ir asociacijos. Marijampolės savivaldybės 2022 – 2024 m. strateginiame veiklos plane (toliau – Strateginis planas) išskiriami tikslai, susiję su sporto sritimi: pagerinti paslaugų kokybę ir prieinamumą bei modernizuoti sporto paslaugų infrastruktūrą. Strateginiame plane nurodomi Marijampolės savivaldybės 2019–2023 metų veiklos prioritetai savivaldybės tarybos kadencijos laikotarpiui sporto srityje: didėjanti sporto paslaugų kokybė ir pastatyta daugiafunkcė arena. Įgyvendinant tikslus bus taikomos tokios priemonės, kaip sporto renginių organizavimas pagrindinėse sporto bazėse, Marijampolėje esančios vienos sporto įstaigos, Marijampolės sporto centro, veiklos organizavimas, reikiamų darbų atlikimas daugiafunkcinės sporto arenos statybai Marijampolėje pradėti. Taip pat numatomas aukšto meistriškumo sportinio ugdymo įvairaus amžiaus grupėse skatinimas, Marijampolės savivaldybėje veikiančių fizinių ir juridinių asmenų finansavimas. Strateginiame plane įžvelgiama fizinio aktyvumo ugdymo problematika jauname amžiuje. Pagrindinė

problema infrastruktūros nusidėvėjimas ir nepatrauklumas tiek vaikams, tiek jų tėvams ir treneriams. Siekiant spręsti šią problemą 2020 m. vasario 24 d. Marijampolės savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1-34 Marijampolės sporto mokykla, Marijampolės žaidimų sporto mokykla, Marijampolės savivaldybės sporto centras „Sūduva“ ir Marijampolės sveikatingumo centras „Sveikatos banga“ reorganizuoti jungimo būdu į Marijampolės sporto centrą.

Kalbant apie gyventojų fizinį aktyvumą, svarbus Marijampolės visuomenės sveikatos centras. Jo vykdoma švietėjiška veikla, orientuota į gyventojų motyvacijos didinimą fiziniam aktyvumui, tačiau teigiamus rezultatus gali pasiekti tik ribotą laiką. Todėl, siekiant gerinti sporto ir sveikatingumo paslaugų kokybę ir prieinamumą Marijampolės savivaldybės gyventojams, planuojama sukurti daugiafunkcę infrastruktūrą. Dar vienas Marijampolės savivaldybės strateginis tikslas susijęs su sportu yra daugiafunkcės arenos statybos. Arena bus skirta ne tik krepšiniui, bet jaunimo motyvacijai didinti, mėgėjų ir profesionalių sportininkų ruošimui, kiekvienam darželinukui ir mokyklinukui, kuris bus įkvėptas siekti aukštų rezultatų sportuodamas modernioje sporto bazėje. Planuojama, kad daugiafunkcė arena leis organizuoti masinius renginius, patalpų pritaikymas neįgaliesiems sudarytų galimybę vystyti neįgaliųjų sportą ir didinti socialinę integraciją. Nors idėja sveikintina ir išspręstų nemažai su sporto įgyvendinimu susijusių problemų, tačiau kol kas finansavimas negautas, ieškoma įvairių sprendimų. Marijampolės savivaldybės 2022 m. biudžete numatyta tik 180 tūkst. Eur. arenos statybos darbams. Planuojama per 2022 m. parengti šios arenos projektą.

Kitas svarbus kūno kultūros ir sporto srityje dokumentas - Marijampolės savivaldybės tarybos 2020 m. vasario 24 d. sprendimu Nr. 1-33 patvirtinta 2020–2025 m. Marijampolės savivaldybės sporto ir fizinio aktyvumo plėtros strategija (toliau Sporto plėtros strategija). Strategijos atsiradimą paskatino aiškios bendros sporto politikos vizijos nebuvimas. Šiuo dokumentu siekiama, įvertinti esamą kūno kultūros ir sporto sistemos situaciją Marijampolėje. Taip pat nustatyti „pagrindinius tikslus, uždavinius ir priemones, užtikrinančius darnią ir nuoseklią sporto plėtrą savivaldybėje bei suformuluoti savivaldybės kūno kultūros ir sporto plėtros principus ir prioritetus“ (2020–2025 m. Marijampolės savivaldybės sporto ir fizinio aktyvumo plėtros strategija, 2020, p. 2).

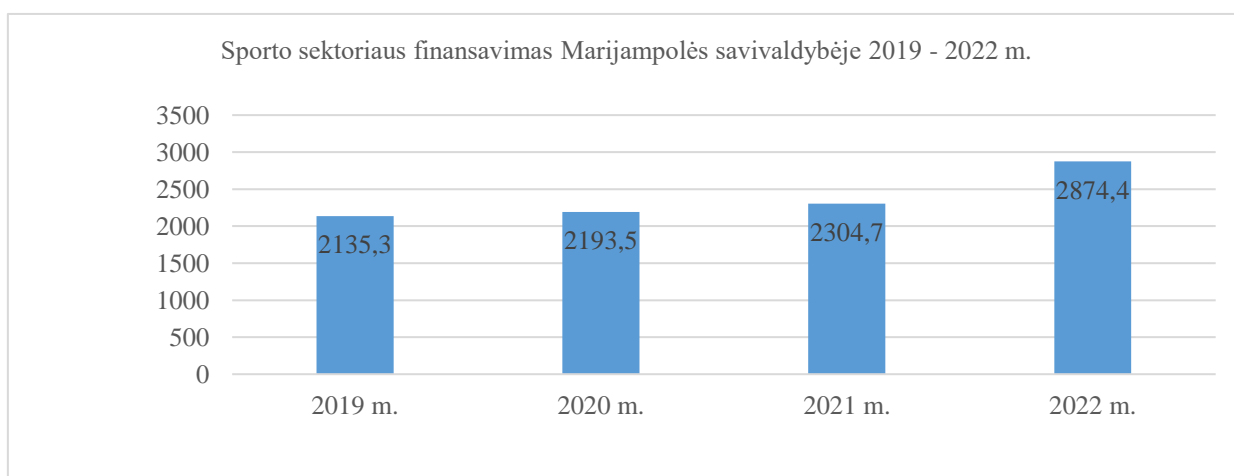
Analizuojant esamą sporto politikos situaciją savivaldybėje, Marijampolėje veikia 1 sporto kompleksas – tai geriausia futbolo arena šalyje su lauko aikštynais ir uždaru maniežu. Arenoje treniruojasi ne tik miesto futbolo komanda ir jaunieji sportininkai, bet vyksta Lietuvos ir Europos futbolo čempionatų rungtynės. Marijampolės rajone yra 11 stadionų, 2 baseinai, 31 sporto salė, 1 šaudykla, 2 irklavimo ir 1 būriavimo sporto bazė. Taip pat 19 atvirų krepšinio, 13 tinklinio, 12 futbolo aikštelių, 4 teniso aikštės, 1 hipodromas ir 1 universali dirbtinės dangos aikštė (Lietuvos sporto centro statistiniai duomenys, 2020). Marijampolės savivaldybėje vyksta platus individualių ir komandinių sporto šakų kultivavimas: 35 skirtingos sporto šakos ir neįgaliųjų sportas. Sporto paslaugas teikia 41 sporto klubas, 5 viešosios įstaigos, 12 sporto federacijų, sąjungų, asociacijų, komitetų, 1 biudžetinė įstaiga – Marijampolės sporto centras.

Reikia pažymėti, kad už sporto politikos formavimą atsakingas savivaldybės švietimo, kultūros ir sporto skyrius. Verta paminėti, kad 2021 m. aktyviai veikė sporto veteranus vienijanti „Marijampolės sporto veteranų asociacija“. Tik pradėjusi veikti asociacija surengė parodas, diskusijas, susitikimus ir apdovanojimų renginius. Artimiausiuose planuose – Marijampolės sporto muziejaus įkūrimas. Mieste dirba 69 sporto specialistai, iš kurių 29 neturi kvalifikacinės kategorijos, sporto sektoriuje visuomenei naudinga veikla užsiima 103 savanoriai. Marijampolėje sporto įstaigose sportuoja 3003 asmenys

(vaikai ir suaugusieji), iš kurių 944 sportuoja Marijampolės sporto centre, 118 asmenų turinčių negalią.

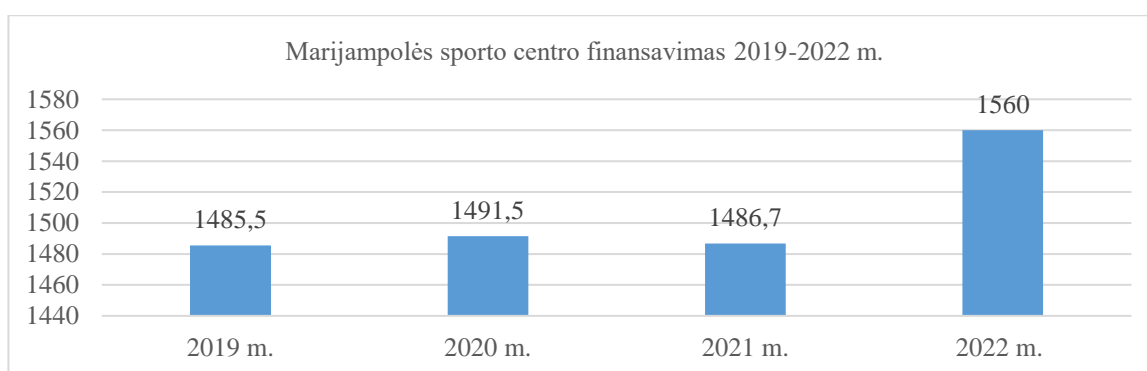
Neįgaliųjų sportą savivaldybėje plėtoja dvi organizacijos. Viena orientuojasi į asmenų užimtumą, kita į profesionalesnį užimtumą ir dalyvavimą varžybose. Nors miesto sporto infrastruktūros spektras ir siūlomų sporto šakų įvairovė plati, tačiau mokyklinio amžiaus vaikų, sportuojančių apie 60 minučių ir ilgiau kasdien, yra 10 procentų. Tai yra 0,4 procento daugiau nei Lietuvos vidurkis. Suaugusių gyventojų, kurie aktyvūs nuo 5 ir dažniau dienų per savaitę - 27 procentai. Tai yra 33,3 procento mažiau nei Lietuvos vidurkis (Sporto plėtros strategija, 2020). Galima daryti išvadą, kad žemiems fizinio aktyvumo rodikliams įtakos turi nepatraukli sporto bazių būklė, įskaitant mažą pritaikomumą neįgaliesiems. Taip pat kvalifikuotų specialistų trūkumas. Per 2020 m. surengta 414 aukšto meistriškumo sporto varžybų, 175 fizinio aktyvumo renginiai, 34 aukšto meistriškumo stovyklos (Lietuvos sporto centro statistiniai duomenys, 2020). Gretinant šiuos statistinius duomenis su 2019 m., aukšto meistriškumo sporto varžybų surengta ženkliai mažiau (2019 m. suorganizuotos 604 varžybos), tam padarė įtaką pandemija, kaip ir visai fizinio aktyvumo veiklai.

Analizuojant Marijampolės savivaldybės sporto finansavimą, 2022 m. jis sudaro 3,5 proc. nuo bendro savivaldybės biudžeto, tiek pat procentų sudarė ir 2019, 2020 m., o 2021 m. - 3,4 proc. Gretinant duomenis su kitomis savivaldybėmis, galima teigti, kad Marijampolės finansavimas skirtas sportui pakankamai nemažas. Panevėžyje, 2020 m., finansavimas sportui siekė 3,2 proc. Alytuje – 3,03. Pateiktoje diagramoje (žr. 14 pav.) pavaizduotas Marijampolės savivaldybės finansavimas, skirtas kultūros, jaunimo ir sporto programai tūkstančiais eurų nuo 2019 iki 2022 metų. Diagramoje išskirtas sporto sektoriaus finansavimas, kuris nuo 2019 m. didėjo, didelis pokytis matomas 2022 m. Sporto sektoriui skirta 569,7 tūkstančių eurų daugiau, nei 2021 m. Finansavimo pagrindą sudaro lėšos, skirtos Marijampolės sporto centrui (toliau – Sporto centras), likusi dalis pasiskirsto kūno kultūros ir sporto srityse veikiančių fizinių ir juridinių asmenų programų finansavimui, tradicinių ir kitų sporto priemonių vykdymui, aukšto meistriškumo sportui finansuoti. Taip pat sporto priemonių, sporto renginių organizavimui pagrindinėse sporto bazėse ir sporto infrastruktūros atnaujinimui. Tam paskirta 400 tūkst. Eur., kurie perduoti Marijampolės sporto centrui jo kompetencijoje priklausomoms sporto bazėms renovuoti. Daugiafunkcės sporto arenos statybai savivaldybė skiria 180,4 tūkst. Eur. (Marijampolės savivaldybės biudžeto vykdomo ataskaitų rinkiniai, 2022).

14 pav. Sporto sektoriaus finansavimas Marijampolės savivaldybėje 2019-2022 m. (sudaryta autoriaus, remiantis Marijampolės savivaldybės biudžeto vykdomų ataskaitų rinkiniais, 2022)

Būtina pažymėti, kad nuo 2022 m. pasikeitė Marijampolės sporto sektoriaus finansavimo koncepcija. Galima teigti, kad didžiosios finansų dalys paskirstomos Marijampolės sporto centrui ir aukšto meistriskumo sportui. Marijampolės savivaldybės taryba patvirtino tvarkos aprašą, pagal kurį, konkurso tvarka finansuojamas elito sportas Marijampolėje. Akcentuojami aukšto meistriskumo sporto prioritetai savivaldybėje: krepšinis, futbolas, suaugusiųjų salės tinklinis, aviacijos sportas. Šioms sporto šakoms 2022 m. savivaldybė skyrė 618 tūkst. Eur. Kai tuo tarpu masiniam sportui vystyti skirta 76,5 tūkst. Eur. Šios srities finansavimas nuo 2020 m. ženkliai sumažėjo, pokytis 43,5 tūkst. Eur. Nuo 2020 m. savivaldybė skiria finansavimą tradicinių ir kitų sporto priemonių vykdymui. Tai tradicinės miesto šventės, maratonai, renginiai ir kt. 2020 m. buvo skirta 25 tūkst. Eur., 2021 – 23,9 tūkst. Eur., 2022 m. numatyta daug didesnė suma – 39,5 tūkst. Eur. (Marijampolės savivaldybės biudžeto vykdomo ataskaitų rinkiniai, 2022). Kaip jau minėta, didžiąją dalį sporto srities finansavimo savivaldybė skiria Sporto centrui. Nuo 2020 m. šioje įstaigoje organizuojamas Marijampolės jaunųjų sportininkų ugdymas. Įstaigos finansavimo pokytis nuo 2019 m. iki 2022 m. pavaizduotas diagramoje

15 pav. Marijampolės sporto centro finansavimas 2019-2022 m. (sudaryta autoriaus, remiantis Marijampolės savivaldybės biudžeto vykdomų ataskaitų rinkiniais, 2022)

Reorganizacijos būdu, apjungiant keturias pagrindines sporto įstaigas Marijampolės mieste, buvo siekiama sumažinti administracinius kaštus juos skiriant trenerių atlyginimas didinti ir sporto bazių būklei gerinti. Pastebima, kad po reorganizacijos Sporto centrui buvo skiriama šiek tiek mažesnis finansavimas, tačiau 2022 m. jis ženkliai padidintas. Taip pat atskira programa Sporto centrui skirta papildomi 400 tūkst. Eur. sporto priemonėms, renginiams, sporto infrastruktūros atnaujinimui. Taigi 2022 m. Sporto centro finansavimas siekia 1960 tūkst. Eur., likusi suma – 914,4 tūkst. Eur. paskirstoma kitoms sporto programoms, iš jų 618 tūkst. Eur. – aukštam meistriskumo sportui (Marijampolės savivaldybės biudžeto vykdomo ataskaitų rinkiniai, 2022). Galima teigti, kad Marijampolės savivaldybė laikosi Sporto plėtros strategijoje numatytų tikslų. Dokumente numatyta sporto bazių renovacija, finansavimas, prioritetinių sporto šakų išskyrimas. Strategijoje buvo numatyta piramidės principo pritaikymas savivaldybės sporto sistemai. Tai susiję su sporto politikos įgyvendinimu, kai visas funkcijas, susijusias su sporto bazių ir sporto šakų plėtra Marijampolės savivaldybėje atlieka viena įstaiga.

Analizuojant kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje, galima pastebėti, kad atlikta nemažai darbų šioje srityje. 2021 m., nepaisant sudėtingų pandeminių sąlygų, savivaldybės sportininkai dalyvavo įvairiose varžybose ir pasiekė puikių pergalių. Marijampolės vardo garsinimas – tai didžiulis sportininkų ir trenerių indėlis, todėl svarbus jų premijavimo procesas. 2021 m. rugpjūčio 30 d. Marijampolės savivaldybės taryba priėmė sprendimą Nr. 1-221 „Dėl premijų Marijampolės savivaldybės sportininkams ir jų treneriams skyrimo ir mokėjimo tvarkos aprašo

patvirtinimo“. Jame apibrėžiama premijavimo tvarka tiek sportininkams, tiek jų treneriams už sportininkų aukštus sportinius laimėjimus. Kalbant apie miesto infrastruktūrą ir sporto bazių gerinimą, nuolat tvarkomi stadionai, žaidimų aikštelės, aktyvaus poilsio erdvės. Infrastruktūra tvarkoma ne tik miesto teritorijoje, bet ir kaimo vietovėse. 2021 m. atnaujinti takeliai seniausiame miesto parke, Rygiškių Jono gimnazijos stadione įrengtas papildomas apšvietimas, kad gyventojai galėtų pasirinkti tinkamą laiką sportuoti nepriklausomai nuo paros meto. Patobulinta teniso kortų danga, įrengti suoleliai. Mieste itin populiarios krepšinio aikštelės, per pastaruosius metus renovuotos net 9, o mažiesiems miesto gyventojams įrengtos 2 žaidimų aikštelės. Infrastruktūra tvarkoma ir kaimo vietovėse – 2021 m. Igliaukoje įrengta nauja erdvė aktyviam poilsiui ir vaikų žaidimams, nutiesti nauji pėsčiųjų takai. Modernizuojamos sporto ugdymo įstaigų patalpos: baseine įdiegta nauja lankytojų kontrolės sistema ir moderni vėdinimo sistema sporto salėje. Baseinas pritaikytas negalią turintiems asmenims. Iš pagrindų atnaujinti 2 progimnazijų sporto stadionai. Marijampolėje sukurti aktyvaus poilsio maršrutai, kurie domina ne tik miestelėnus, bet ir turistus. Maršrutai skirti keliauti pėsčiomis ir dviračiais, populiariausias – „7 stebuklingi Marijampolės katinai“. Šis maršrutas skatina žmones vaikščioti po miestą ir ieškoti norus pildančių katinų. Suvalkijos sostinė garsėja futbolo komanda „Sūduva“, kuri garsina Marijampolės vardą puikiais rezultatais – 3 kartus tapo Lietuvos futbolo aukščiausios lygos čempionais, o 2021 m. pasiekta 2 vieta. Vyrų tinklinio klubas pastaraisiais metais iškovojo 2 vietą nacionaliniame tinklinio čempionate, Marijampolės sporto centro sportininkai garsina miestą aukštais šaškių, galiūnų, plaukimo čempionatų rezultatais. Skatinant fizinį aktyvumą organizuojamas, jau tradiciniu tapęs, bėgimas už Marijampolę. 2022 m. gegužės mėnesį planuojama sporto savaitė prie kurios organizavimo aktyviai prisideda savivaldybėje veikiančios sporto įstaigos.

Akivaizdu, kad Marijampolėje sportui skiriamas dėmesys, bet susiduriama ir su iššūkiais. Siekiant iširti kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą, svarbu išsiaiškinti problemines sritis. Reikšminga įvertinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą savivaldos lygmenyje, privataus ir viešo sektoriaus partnerystės reikšmingumą. Taip pat svarbu sužinoti sporto sistemos finansavimo problemas tiek nacionaliniu, tiek vietos savivaldos lygmeniu. Atlikta analizė padėjo išsiaiškinti, kad kūno kultūra ir sportas yra svarbus reiškinys, padedantis asmenims integruotis visuomenėje.

3.2.2. Iš dalies struktūruoto interviu su ekspertais apie kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimą Marijampolės savivaldybėje analizė

Šiame poskyryje sisteminami bei analizuojami su kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimu susijusių respondentų išsakytos nuomonės rezultatai. Atsižvelgiant į tyrimo instrumente pateiktas tiriamąsias sritis atliekamas tyrimų rezultatų apibendrinimas, išskiriamos subkategorijos.

Pirmoji tiriamą sritis. Sporto politikos įgyvendinimas.

Pirmoji tiriamoji sritis apie sporto politikos įgyvendinimą nacionaliniu lygmeniu. Klausimu siekiama nustatyti sporto politikos įgyvendinimo kryptingumą ir problemines sritis Lietuvoje (žr. 5 lent.). Atsižvelgiant į informantų pateiktą nuomonę identifikuojamos probleminės sporto politikos sritys. Ekspertų nuomonė sutapo - visi pašnekovai pasisakė, kad sporto politikos įgyvendinimas šalyje vykdomas nekryptingai. Ekspertų nuomonės vertinimas rodo, kad informantai pasisako už netinkamą sporto politikos įgyvendinimą nacionaliniame lygmenyje. Pasak, respondentų šalyje nėra bendros sporto politikos, savivaldybės turi tvarkytis su sporto srities problemomis savarankiškai. Taip pat nėra priimtų aiškių dokumentų, kurie vieningai reglamentuotų sporto funkciją. Kaip teigia informantas II_PS „<...> nacionalinė sporto plėtros strategija buvo tik parašyta, bet nevykdyta <...>“. Tam

pritaria informantas I7_PS teigdamas, kad „<...> sporto politika įgyvendinama kuriant dokumentus, bet nevykdant veiksmų <...>“. Pašnekovas I6_VS nekryptingą sporto politikos įgyvendinimą šalyje tapatina su netinkamais politikų sprendimais ir pateikia pavyzdį: <...> Lietuvoje yra trys sporto gimnazijos, tačiau tokia sistema neveikia. Tokiose gimnazijose turėtų dirbti geriausi šalies treneriai, tačiau dirba to miesto treneriai, kuriame yra gimnazija“.

5 lentelė. Ekspertų požiūris į sporto politikos įgyvendinimo kryptingumą Lietuvoje (sudaryta autoriaus, 2022)

Tiriamos srities kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai
Sporto politikos kryptingumas, probleminės sritys	Netinkamas įgyvendinimas	<p>„<...> nėra bendros nacionalinės sporto politikos, tik atskiri veiksmai, nėra aiškių nacionalinių gairių, sporto sistemos plėtra paliekama savivaldybių kompetencijai <...> politikai rūpindamiesi šalies sportu tik „užsideda plusą“ <...>“ (I1_PS).</p> <p>„<...> trūksta kontrolės ir stebėsenos, realių veiksmų. Sporto politika įgyvendinama kuriant dokumentus, bet nevykdant veiksmų <...>“ (I7_PS).</p> <p>„<...> savivaldybės turi tvarkytis pačios <...>“ (I4_SS).</p> <p>„<...> sporto įgyvendinimas Lietuvoje priklauso nuo politikų sprendimų ir tai nėra skaidru, nėra bendros sistemos <...>“ (I6_VS).</p> <p>„Akivaizdu, kad netikslingai, tą parodo paskutinėje Olimpiadoje dalyvavusių sportininkų skaičius“ (I3_VS).</p>
	Probleminės sritys	<p>„<...> darbo vietų sporto srityje stygius, taip pat atlygis specialistams, treneriams, nevienodas finansavimas trukdo sportui plėstis ir pasiekti aukštų rezultatų, taip pat sporto bazių trūkumas“. (I1_VS).</p> <p>„<...> finansavimo trūkumas <...>“ (I2_VS).</p> <p>„<...> trūksta ministerijos lyderystės, nėra sporto rėmimo programos <...> turėtų būti valstybinė programa, kaip mums „užauginti“ trenerius <...>“ (I1_PS).</p> <p>„<...> netinkamas finansavimo paskirstymas <...> sportininkai, baigę karjerą mūsų šalyje nevertinami <...> neišugdome poreikio savimi rūpintis, poreikio sportuoti, saugoti sveikatą“ (I7_PS).</p> <p>„<...> finansų visada trūksta kiek jų bebūtų, bet jie netinkamai skirstomi <...> Lietuva nesirūpina savo sportininkais <...> reikalingas sportininkų dvigubos karjeros modelis“ (I6_VS).</p>

Kalbant apie problemines sritys, informantai pateikia panašų požiūrį teigdami, kad svarbi kliūtis sporto plėtotei yra finansavimas, kuris daro įtaką tiek specialistų atlygiui, tiek sporto bazių būklei. Kaip teigia informantas I3_VS, „<...> asmuo, baigęs mokslus sporto srityje taip ir nesusiranda darbo pagal specialybę dėl nepatrauklaus atlyginimo dydžio“. Ekspertas I6_VS teigia, kad „<...> finansų visada trūksta kiek jų bebūtų, bet jie netinkamai skirstomi <...>“. Pašnekovas išvelgia dar vieną problemą šalies sporto sistemoje, tai sportininkų rėmimo programos nebuvimas, ir teigia, kad „<...> kol sieki aukštų rezultatų tu rūpi, bet po sportinės karjeros pabaigos esi užmirštas“. Jeigu tapai prizinininku – rentą gausi, jei ne – esi pamirštas. Tam pritaria pašnekovas I7_PS – „<...> sportininkai, baigę karjerą mūsų šalyje nevertinami <...>“. Ekspertas I6_VS siūlo Vyriausybei pagalvoti apie sportininkų dvigubos karjeros modelį, taip pritraukiant sportininkus po profesionalios karjeros pasirinkti trenerio profesiją. Šiai nuomonei pritaria informantas I1_PS: „<...> turi būti valstybinė programa, kaip mums „užauginti“ trenerius <...>“. Respondentas dar vieną problemą išvelgia institucinėje struktūroje, teigdamas, kad „<...> trūksta ministerijos lyderystės, nėra sporto rėmimo programos <...>“ (I1-PS). Pašnekovas I7_PS problematiką įgyvendinant sporto politiką išvelgia dėl prastos gyventojų materialinės padėties teigdamas, kad „<...> kol žmogus gyvena materialiai prastai jam nerūpės sportas, nes prioritetu tampa kiti dalykai <...>“. Apibendrinus pašnekovų išsakytas

mintis, galima teigti, kad jie vieningai kalba apie finansavimo trūkumo problemą šalyje plėtojant ne tik sporto sistemą, bet ir kitas sritis. Taip pat pritaria, kad nepakankamas Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos indėlis formuojant ir įgyvendinant sporto politiką. Sporto sistemos plėtros funkcija paliekama savivaldybės kompetencijai.

Sekantis klausimas, kuris buvo pateiktas informantams, yra susijęs su sportininkų daroma įtaka kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimui (žr. 6 lent.). Klausimu siekiama išsiaiškinti aukštų sportinių rezultatų pasiekusių sportininkų įtaką formuojant ir įgyvendinant sporto politiką šalyje. Autorė siekė atskleisti kiek svarbus sportininkų vaidmuo skatinant fizinį aktyvumą ir formuojant valstybės įvaizdį ir kiek šie procesai priklauso nuo politikos dalyvių. Daugumos pašnekovų nuomone, sportininkai turi galimybę prisijungti rengiant nacionalinius sporto srities dokumentus, tačiau tuo nesinaudoja. Garsūs sportininkai savo populiarumu gauna asmeninę naudą, nei kad daro įtaką valstybės sporto politikos įgyvendinimui. Kaip teigia pašnekovas I2_VS „<...> R. Meilutytės pavyzdys skatino fizinį aktyvumą, tačiau Lietuvoje daugiau baseinų neatsirado“.

6 lentelė. Ekspertų požiūris į sportininkų daromą įtaką formuojant ir įgyvendinant sporto politiką (sudaryta autoriaus, 2022)

Tiriamos srities kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai
	Sportininkų reikšmingumas formuojant ir įgyvendinant sporto politiką	<p>„<...> R. Meilutytės pavyzdys skatino fizinį aktyvumą, tačiau Lietuvoje daugiau baseinų neatsirado“ (I2_VS).</p> <p>„<...> teko girdėti, kad ministerija sudarė darbo grupę, susidedančią iš įvairių specialistų, tame tarpe ir sportininkų, kuri ruoš sportininkų rengimo strategiją. Lietuvoje po truputį įtraukiami visuomenės veikėjai į sporto formavimą, bet kartais ir garsūs sportininkai tame dalyvauti nenori“. (I5_SS).</p> <p>„<...> Prezidentas pateikė viešai konsultacijai sporto įstatymo pakeitimo projektą, visi gali išreikšti nuomonę, taip prisidedami prie sporto politikos įgyvendinimo“ (I8_VS).</p>
Sportininkų daroma įtaka formuojant ir įgyvendinant sporto politiką.	Sportininkų įtaka fiziniam aktyvumui ir valstybės įvaizdžio formavimui	<p>„Jei visuomenės veikėjai rodo teigiamą pavyzdį,<...> manau tai turi teigiamą įtaką valstybės įvaizdžio formavimui ir padeda populiarinti fizinį aktyvumą piliečių tarpe“ (I3_VS).</p> <p>„<...> aukšti sportininkų rezultatai teigiamai įtakoja fizinį aktyvumą, skatina jaunos asmenis, vaikus sportuoti. Geras pavyzdys R. Meilutytė“ (I2_VS). „<...> jeigu visuomenės veikėjai yra aktyvūs ir savo veiklą deklaruoja viešai, tai turi teigiamą reikšmę“ (I4_SS).</p> <p>„<...>priklauso nuo sporto šakos, manau tai veikia labiau komandinėse sporto šakose, mano asmeninė patirtis parodo, kad visuomenės veikėjai nedaro įtakos fizinio aktyvumo plėtrai <...> garsūs sportininkai savo pasiekimais reklamuoja save“ (I7_PS).</p> <p>„<...> dauguma garsių sportininkų yra įkūrę sporto mokyklas, pavyzdžiui krepšinio, šokių ir pan. Sutinku, kad tai skatina fizinį aktyvumą, ypač vaikų tarpe, tačiau tuo pačiu sportininkai gauna asmeninę naudą“ (I5_VS).</p> <p>„<...></p>

Kalbant apie fizinio aktyvumo plėtrą ir valstybės įvaizdžio formavimą, dauguma informantų mano, kad aukšti sportiniai rezultatai, teigiamas garsių sportininkų pavyzdys įkvepia žmones sportuoti. Iš dalies tą patvirtina I5_VS informanto nuomonė, kad „<...> dauguma garsių sportininkų yra įkūrę sporto mokyklas <...>sutinku, kad tai skatina fizinį aktyvumą, ypač vaikų tarpe, tačiau tuo pačiu sportininkai gauna asmeninę naudą“ (I5_VS). Pašnekovas I7_PS mano, kad „<...> tai veikia labiau komandinėse sporto šakose ir priklauso nuo sporto šakos populiarumo. Kultivuojant individualias sporto šakas kiekvieną sportininką reikia kalbinti individualiai <...>“. Vertinant ekspertų nuomonę

apie visuomenės veikėjų įtaką sporto politikos įgyvendinimui, fiziniam aktyvumui ir valstybės įvaizdžiui, galima teigti, kad garsūs sportininkai mažai prisideda prie valstybės sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo. Teigiama įtaka labiau atsispindi skatinant fizinį aktyvumą ir formuojant valstybės įvaizdį. Galima teigti, kad tai neteikia ilgalaikės naudos.

Kitas klausimas, kuris buvo pateiktas ekspertams susijęs su asmenų, turinčių negalią, integraciją į visuomenę per sportą. Šiuo klausimu siekiama išsiaiškinti ar sportas padeda socialiai jautrioms asmenų grupėms bendrauti ir greitai integruotis į visuomenę, gerinti jų gyvenimo kokybę ir nustatyti problemines sritis (žr. 7 lent.). Remiantis informantų teiginiais, daroma išvada, kad sportas yra viena iš efektyviausių priemonių, leidžiančių socialiai jautriems asmenims integruotis į visuomenę. Sportas sudaro sąlygas ne tik profesionaliai sportuoti, bet ir aktyviai leisti laisvalaikį, plėsti akiratį ir užmegzti naujas pažintis. Asmenims turintiems negalią socializacijos procesas labai svarbus. Pastebima, kad keičiantis visuomenės požiūriui, neįgaliųjų ir socialiai remtinų asmenų gyvenimas tampa patogesnis. Kaip teigia informantas I3_VS, „šioms asmenims sudaromos sąlygos integruotis į darbo rinką, visuomeninį bei kultūrinį gyvenimą, taip pat sudaromos sąlygos sportuoti bei stiprinti fizinę sveikatą“. Ekspertai mano, kad šalyje keičiasi situacija ir vis daugiau organizacijų vykdo užimtumą socialiai jautrioms asmenų grupėms. Tačiau pastebima probleminių sričių. Kalbant apie teisinį aspektą, nacionaliniame sporto įstatyme reikalingos pataisos, nes akivaizdi neįgaliųjų diskriminacija skiriant profesionaliems sportininkams premijas. Kaip teigia informantas I7_PS, galima integruoti profesionaliai sportuojančius neįgaliuosius į sveikųjų sportą, atsižvelgiant į negalios sudėtingumą. Verta paminėti, kad inicijuotos Sporto įstatymo pataisos susiję su neįgaliųjų diskriminacijos panaikinimu. Siekiama, kad skiriant rentas už aukštus sporto rezultatus visi sportininkai būtų premijuojami vienodai neišskiriant atskirų kategorijų neįgaliesiems. Taip pat yra kur tobulėti kalbant apie sporto infrastruktūros pritaikomumą, inventorius trūkumą, ypač fizinę negalią turintiems asmenims.

7 lentelė. Informantų nuomonė apie turinčių negalią ir socialiai remtinų asmenų integraciją į visuomenę per sportą (sudaryta autoriaus, 2022)

Tiriamos srities kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai
Turinčių negalią ir socialiai remtinų asmenų integracija į visuomenę per sportą	Sporto reikšmė neįgaliųjų ir socialiai remtinų asmenų integracijai į visuomenę	<p>„Pastaraisiais metais požiūris į socialiai remtinus žmones bei asmenis turinčius negalią ženkliai pasikeitė. <...> sudaromos sąlygos sportuoti bei stiprinti fizinę sveikatą“ (I3_VS).</p> <p>„<...> sutinku, kad sportas viena iš efektyviausių priemonių neįgaliesiems integruotis į visuomenę, nesvarbu ar siekiama rezultato ar tik leidžiamas laisvalaikis“. (I7_PS).</p> <p>„<...> turiu patirties, kad tam tikra sporto šaka domisi daugiau nepasiturinčios šeimos“ (I4_SS).</p> <p>„Žmonių su negalia organizacijos ir asociacijos organizuoja įvairias sporto varžybas. Rengiami įvairūs projektai, kurių dėka galima susitikti, aktyviai leisti laiką“ (I9_SS).</p>
	Probleminės sritys	<p><...> nediferencijuoti sveikųjų ir neįgaliųjų sporto atsižvelgiant į negalios sudėtingumą ir lygį“ (I7_PS).</p> <p>„Sporto įstatyme akivaizdi neįgaliųjų diskriminacija premijuojant sportininkus <...>“ (I1_PS).</p> <p><...> infrastruktūros pritaikymas fizinę negalią turintiems asmenims“ (I8_VS).</p> <p><...> tekę pačiam pasirūpinti inventoriumi, gaminti specialų suoliuką<...>“ (I5_SS).</p>

Antroji tiriamoji sritis. Sporto politikos įgyvendinimo teisinis reguliavimas.

Kadangi informantai sukaupę pakankamą darbo patirtį sporto srityje ir yra įgiję aukštąjį išsilavinimą todėl turi reikiamą kompetenciją pasidalinti savo išvalgomis apie sporto politikos įgyvendinimą reglamentuojančių dokumentų tinkamumą ir suderinamumą (žr. 8 lent.). Ekspertams buvo užduotas klausimas apie LR Sporto įstatyme pateiktų pagrindinių su sporto politikos įgyvendinimu susijusių principų tikslingumą įgyvendinant šią politiką, siekiant išsiaiškinti ar pakankamas teisinis reguliavimas šioje srityje. Taip pat siekiama išsiaiškinti ar įstatymu tinkamai parinktos institucinės struktūros, įgyvendinant sporto sistemą šalyje.

8 lentelė. Ekspertų požiūris į sporto politikos įgyvendinimo teisinį reglamentavimą (sudaryta autoriaus, 2022)

Tiriamos srities kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai
Pagrindinių sporto politikos įgyvendinimą reglamentuojančių teisės aktų suderinamumas ir tikslingumas	LR Sporto įstatymo tinkamumas įgyvendinant sporto politiką	<p>„<...> pateikiami pagrindiniai su sporto politikos įgyvendinimu susiję principai „<...> ir yra tinkamai įgyvendinami <...>“ (I3_VS).</p> <p>„<...> svarstoma atkurti Kūno kultūros ir sporto departamento veiklą agentūros pagrindu, tai būtų geras postūmis šalies sporto sistemai <...>“ (I1_PS).</p> <p>„<...> nežvelgiu, kad institucinės struktūros Lietuvoje būtų parinktos netinkamai <...> sporto įstatymas reikalauja daug pataisų“ (I6_VS).</p> <p>„<...> netinkamai reglamentuojamas sportininkų rėmimas <...>“ (I2_VS).</p> <p>„<...> sportas turėtų pereiti į klubinę sistemą, tas ir turi būti reglamentuojama sporto įstatyme“ (I9_SS).</p> <p>„<...> įstatymu nustatyti per aukšti kvalifikaciniai reikalavimai treneriams <...>“ (I7_PS).</p>
	Nacionaliniame lygmenyje patvirtintų dokumentų suderinamumas su ES dokumentais sporto srityje	<p>„<...> yra suderinti su ES sporto politikos dokumentais <...>“ (I3_VS).</p> <p>„<...> dokumentai nėra suderinti <...>“ (I1_PS).</p> <p>„Nacionaliniame lygmenyje dokumentai nedera, tai ką kalbėti apie suderinamumą su ES dokumentais <...>“ (I6_VS).</p>
	Probleminės sritys	<p>„<...> Kūno kultūros ir sporto departamento likvidavimas buvo žalingas visai sporto sistemai <...>“ (I1_PS).</p> <p>„<...> Sporto įstatyme netikslingai numatytas sporto finansavimas <...>“ (I5_SS).</p> <p>„<...> Nacionalinės sporto tarybos veiklos reikalingumas <...>“ (I8_VS).</p> <p>„<...> Lietuvoje už sportą turi būti atsakinga atskira institucija“ (I4_VS).</p> <p>„<...> departamento veikla buvo užgesinta, be to jis niekaip nesusitarė su Olimpiniu komitetu <...> „ (I7_PS).</p>

Ekspertų nuomonė šiuo klausimu išsiskyrė. Informantas I3_VS teigia, kad įstatyme „<...> pateikiami pagrindiniai su sporto politikos įgyvendinimu susiję principai: lygiateisiškumo, sporto renginių saugumo, antidopingo, skatinimo dalyvauti fizinio aktyvumo veiklose <...>“. Dar vienas informantas nežvelgia, kad „<...> institucinės struktūros Lietuvoje būtų parinktos netinkamai <...>“ (I6_VS). Tačiau daugiau ekspertų pastebi LR Sporto įstatymo spragas, teigdami, kad įstatymu netinkamai reglamentuojamas Lietuvos sporto politikos įgyvendinimas. Ekspertas I9_SS pastebi, kad šalies „<...> sportas turėtų pereiti į klubinę sistemą, kas ir turi būti reglamentuojama sporto įstatyme“. Taip pat išryškėja netinkamas sportininkų rėmimo, sporto finansavimo reglamentavimas bei pagrindinė probleminė sritis, kad sporto politiką šalyje turi įgyvendinti atskira institucija. Ekspertai mano, jog

vienoje ministerijoje yra per daug sričių. Kaip teigia informantas I1_PS, „<...> svarstoma atkurti Kūno kultūros ir sporto departamento veiklą agentūros pagrindu, tai būtų geras postūmis šalies sporto sistemai <...>“. Pašnekovas I8_VS pastebi, kad iki šiol egzistuojanti „<...> Nacionalinė sporto taryba neatlieka jai įstatymu priskirtų funkcijų“. Kalbant apie nacionalinių ir ES sporto sričių reglamentuojančių dokumentų suderinamumą, didesnė informantų dalis teigia, kad dokumentai nesuderinti. Ekspertas I6_VS teigia, kad „nacionaliniame lygmenyje dokumentai nedera, tai ką kalbėti apie suderinamumą su ES dokumentais <...>“. LR sporto įstatymo spragos pastebėtos klausantis pašnekovų atsakymų apie sporto politikos įgyvendinimą ir integraciją per sportą. Antroji tiriamoji sritis tą tik patvirtino ir papildomai padėjo išsiaiškinti, kad Sporto įstatymui reikalingos pataisos apie finansavimo skirstymą, tinkamą institucijų parinkimą. Dauguma respondentų pastebėjo, kad reikalinga atskira agentūra, kuri formuotų šalies sporto politiką ir ją įgyvendintų.

Trečioji tiriamoji sritis. Kūno kultūros ir sporto politikos finansavimas.

Šios srities klausimais siekta nustatyti kūno kultūros ir sporto politikos finansavimo problemines sritis bei sporto rėmimo fondo veiklos tikslumą (žr. 9 lent.). Pirmasis klausimas, kuris buvo užduotas respondentams susijęs su Lietuvos sporto politikos finansavimo problemomis.

9 lentelė. Ekspertų požiūris į kūno kultūros ir sporto politikos finansavimą ir Sporto rėmimo fondą (sudaryta autoriaus, 2022)

Tiriamos srities kategorija	Informantų teiginiai					
Kūno kultūros ir sporto politikos finansavimo problematika	<p>„Turi būti skiriamas didesnis finansavimas sporto bazių atnaujinimui <...>“ (I3_VS). „<...> netikslingai naudojami finansai <...> atsakingų institucijų kompetencijos trūkumas tam tikra prasme <...> sporto infrastruktūros plėtros projektai turi būti patikėti vienai institucijai <...> tam tikrų reklamų uždraudimas rungtynių transliacijų metu <...> sportas su tokia reklama gyventų lengviau“ (I2_VS). „<...> sportui finansavimas neskirtas <...> tik sporto bazių išlaikymui, atlyginimams <...> trūksta pinigų aukštam meistriskumo sportui, todėl nėra aukšto lygio sportininkų <...> (I7_PS). „<...> sportas deleguotas federacijų kompetencijai, o finansavimas mažas <...>“ (I9_SS). „<...> valstybinis sporto finansavimas skirstomas federacijoms <...> jeigu federacija aktyvesnė, gauna didesnį finansavimą <...>“ (I1_PS). „<...> neprotingai paskirstyti pinigai <...> sistemos nebuvimas <...> finansų skirstymo modelis per sporto šakų federacijas netinkamas <...> reikia griežtesnės federacijų kontrolės finansine prasme“ (I6_VS).</p>					
Sporto rėmimo fondo veikla	Subkategorija	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="643 1529 798 1653">Teigiamas požiūris</td> <td data-bbox="798 1529 1522 1653"> „<...> fondas reikalingas <...>“ (I3_VS). „Fondas reikalingas, bet jo biudžetas per mažas“ (I1_PS). „<...> sugriežtinus projektų įgyvendinimo taisykles padidėjo fondo veiklos skaidrumas <...>“ (I5_SS). </td> </tr> <tr> <td data-bbox="643 1653 798 1845">Neigiamas požiūris</td> <td data-bbox="798 1653 1522 1845"> „<...> ganėtinai sudėtinga projektų vertinimo tvarka ir reikalavimai <...>“ (I3_VS). „<...> per mažas piniginis fondas, nes Lietuvoje yra 60 savivaldybių <...>“ (I1_PS). „<...> finansuojami tik fizinio aktyvumo projektai <...>“ (I4_SS). </td> </tr> </table>	Teigiamas požiūris	„<...> fondas reikalingas <...>“ (I3_VS). „Fondas reikalingas, bet jo biudžetas per mažas“ (I1_PS). „<...> sugriežtinus projektų įgyvendinimo taisykles padidėjo fondo veiklos skaidrumas <...>“ (I5_SS).	Neigiamas požiūris	„<...> ganėtinai sudėtinga projektų vertinimo tvarka ir reikalavimai <...>“ (I3_VS). „<...> per mažas piniginis fondas, nes Lietuvoje yra 60 savivaldybių <...>“ (I1_PS). „<...> finansuojami tik fizinio aktyvumo projektai <...>“ (I4_SS).
Teigiamas požiūris	„<...> fondas reikalingas <...>“ (I3_VS). „Fondas reikalingas, bet jo biudžetas per mažas“ (I1_PS). „<...> sugriežtinus projektų įgyvendinimo taisykles padidėjo fondo veiklos skaidrumas <...>“ (I5_SS).					
Neigiamas požiūris	„<...> ganėtinai sudėtinga projektų vertinimo tvarka ir reikalavimai <...>“ (I3_VS). „<...> per mažas piniginis fondas, nes Lietuvoje yra 60 savivaldybių <...>“ (I1_PS). „<...> finansuojami tik fizinio aktyvumo projektai <...>“ (I4_SS).					

Ekspertai sporto finansavimo medelyje išvelgė kelias problemines sritis. Jaučiamas finansavimo trūkumas plečiant ir atnaujinant sporto bazines. Kaip teigia informantas I2_VS, „<...> švaistomos lėšos architektūriniam projektams <...> projektavimas turėtų būti atskiras procesas, to nebuvimas vilkina sporto arenų statybą <...> patarčiau atsakingai institucijai parengti standartinį projektą, kurį naudotų sporto bazių rangovai“. Pašnekovas išvelgia ir atsakingų institucijų nekompetenciją,

kadangi nemažai sporto bazių pastatyta neatsižvelgiant į elementarius standartus, todėl nėra galimybės organizuoti aukšto lygio sportinių varžybų ir taip patirti pelną. Ekspertas pasisako už tam tikros rūšies reklamų uždraudimą sporto varžybų transliacijų metu teigdamas, kad „<...> sportas su tokia reklama gyventų lengviau“. Informantai labiau akcentuoja netikslingą finansavimo paskirstymą, o ne trūkumą. Ekspertas I9_SS teigia, kad sporto politikos finansavimo problematika atsispindi tame, kad <...> sportas deleguotas federacijų kompetencijai <...>“. Tam pritaria pašnekovas I1_PS, kad „<...> valstybinis sporto finansavimas skirstomas federacijoms <...> jeigu federacija aktyvesnė, gauna didesnę finansavimą <...>“. Informantas I6_VS pritaria nuomonei apie netinkamą finansų skirstymą sporto šakų federacijoms. Jis mano, kad <...> finansų skirstymo modelis per sporto šakų federacijas netinkamas <...> reikia griežtesnės federacijų kontrolės finansine prasme“. Informantas I7_PS mano, kad „<...> trūksta pinigų aukštam meistriškumo sportui, todėl nėra aukšto lygio sportininkų <...>“.

Sekantis klausimas, kuris buvo užduotas informantams susijęs su Sporto rėmimo fondo veikla. Ekspertai mano, kad fondo veikla reikalinga, tačiau sudėtingas projektų vertinimo procesas, taip pat per mažas biudžetas. Kaip teigia informantas I1_PS „<...> per mažas piniginis fondas, nes Lietuvoje yra 60 savivaldybių <...> sporto plėtros nepasieksim niekada su tokiu fondo dydžiu <...>“. Projektų pateikiama daug, o finansuojami tik keli dėl nepakankamų lėšų. Taip pat, Sporto rėmimo fondas nefinansuoja aukšto meistriškumo sporto. Šį trūkumą įžvelgia ekspertas I4_SS - „<...> finansuojami tik fizinio aktyvumo projektai <...>“. Atsižvelgiant į informantų išsakytą nuomonę, galima teigti, kad reikalingas sporto politikos finansavimo modelis, kuris atskirtų aukšto meistriškumo finansavimą nuo fizinio aktyvumo. Taip pat verta pasvarstyti apie lėšų skirstymą per sporto šakų federacijas. Reikalinga griežtesnė federacijų kontrolė.

Ketvirtoji tiriamoji sritis. *Viešo ir privataus sektorių partnerystė plėtojant kūno kultūros ir sporto politiką.*

Šios srities klausimas sudarytas remiantis teorinėje analizėje mokslininkų pateiktomis išvalgomis. Kaip teigia Pauliukevičiūtė (2014), viešo ir privataus sektorių partnerystė naudinga ne tik dėl viešojo sektoriaus ribotų finansinių galimybių, bet ir dėl privataus sektoriaus racionalių ir efektyvių sprendimų. Taip pat dėl lankstumo reaguojant į technologinius ir aplinkos pokyčius. Kalbant apie sporto plėtrą, tokia partnerystė dažniausiai naudojama sporto infrastruktūrai bei paslaugų kokybei gerinti. Klausimu siekiama sužinoti informantų nuomonę apie viešo ir privataus sektorių partnerystės paplitimą bei identifikuoti tokio bendradarbiavimo privalumus ir trūkumus plėtojant sporto sistemą (žr. 10 lent.). Galima pastebėti, kad informantai viešojo ir privataus sektorių partnerystę įžvelgia organizuojant renginius ir remiant aukšto meistriškumo sportą. Kaip pastebi informantas I2_VS – „partnerystės dėka galima organizuoti didesnius sporto renginius“. Partnerystę, remiant aukšto meistriškumo sportą, pastebi keli informantai: „<...> labiau įžvelgiu aukšto meistriškumo sportininkų ir profesionalių klubų rėmimą, nei investicijas į infrastruktūrą“ (I8_VS); „<...> privatus sektorius labiau remia pavienius sportininkus <...>“ (I2_VS). Galima teigti, kad pašnekovai šias išvalgas pateikia kaip viešo ir privataus sektoriaus partnerystės trūkumus. Prie trūkumų galima priskirti nenorėjimą prisiimti atsakomybės ir rizikos. Tai patvirtina informanto I6_VS teiginys – „<...> privatus sektorius nenori rizikuoti <...>“. Tam pritaria respondentas I1_PS – „<...> didesnė atsakomybė ir rizika vis tik tenka viešam sektoriui <...>“. Ekspertai identifikuoja ir partnerystės privalumus. Informantas I4_SS įvardija paslaugų kokybės gerėjimą, pašnekovas I5_VS teigia, kad bendradarbiavimo plusas yra sporto šakos populiarinimas. Atsižvelgiant į ekspertų nuomonę galima teigti, kad viešojo ir privataus sektorių partnerystė Lietuvoje nėra prioritetas ir ją reikia skatinti. Kaip

teigia pašnekovas I9_SS „<...> Lietuvoje tokia partnerystė vystoma vangiai <...>“. Be to informantai nepateikė pavyzdžių, kur partnerystės dėka būtų vystoma sporto infrastruktūros plėtra. Todėl galima daryti prielaidą, kad dideli sporto arenų projektai šalyje stringa dėl tokios partnerystės trūkumo.

10 lentelė. Ekspertų nuomonė apie viešo ir privataus sektorių partnerystę (sudaryta autoriaus, 2022)

Tiriamos srities kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai
Viešo ir privataus sektorių partnerystės reikšmingumas plėtojant sporto politiką	Privalumai	<p>„<...> gerinant sporto infrastruktūrą kartu galima nuveikti tikrai daug daugiau <...>“ (I3_VS).</p> <p>„<...> privatus sektorius gelbsti ne tik finansiškai, bet ir gerinant paslaugų kokybę“ (I4_SS).</p> <p>„<...> populiarina sporto šaką <...>“ (I5_VS).</p> <p>„Partnerystės dėka galima organizuoti didesnius sporto renginius“ (I2_VS).</p>
	Trūkumai	<p>„<...> už sportininkų rengimą atsakomybė tenka tik viešam sektoriui <...>“ (I3_VS).</p> <p>„Lietuvoje tokia partnerystė vystoma vangiai <...>“ (I9_SS).</p> <p>„<...> kuo toliau, tuo norinčių prisidėti prie sporto mažėja <...> privatus sektorius nenori rizikuoti, nenori remti ne kokią reputaciją turinčių sporto šakų ar sportininkų“ (I6_VS).</p> <p>„<...> privatus sektorius labiau remia pavienius sportininkus, nenori investuoti į stambius projektus ir turėti sąsajų su viešuoju sektoriumi“ (I2_VS).</p> <p>„<...> labiau išvelgiu aukšto meistriškumo sportininkų ir profesionalių klubų rėmimą, nei investicijas į infrastruktūrą“ (I8_VS).</p> <p>„<...> gerai, kai prisideda privatus sektorius, bet didesnė atsakomybė ir rizika vis tik tenka viešam sektoriui“ (I1_PS).</p>

Penktoji tiriamoji sritis. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas įgyvendinant sporto politiką savivaldos lygmenyje.

Siekiant išsiaiškinti tarpinstitucinio bendradarbiavimo galimybių išnaudojimą savivaldos lygmenyje ekspertams buvo pateiktas klausimas apie tarpinstitucinį bendradarbiavimą įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką Marijampolės savivaldybėje.

Atliekant kokybinį tyrimą išryškėjo tarpinstitucinio bendradarbiavimo problematika (žr. 11 lent.). Gilinantis į bendradarbiavimo išnaudojimą tarp Marijampolės savivaldybės institucijų pašnekovai teigė, kad bendradarbiavimo trūksta. Informanto I1_PS nuomone „<...> norisi glaudesnio bendradarbiavimo, susitelkimo bendriems renginiams“. Tam pritaria pašnekovas I6_VS teigdamas, kad „<...> reikalingas didesnis bendradarbiavimas <...>“. Tik vienas iš ekspertų tarpinstitucinį bendradarbiavimą plėtojant kūno kultūros ir sporto politiką Marijampolės savivaldybėje vertina teigiamai: „Kaip ir visur yra nedidelių trūkumų, tačiau bendradarbiavimą vertinu teigiamai“. Remiantis I4_SS eksperto nuomone: „<...> įstaigos susikoncentravę ties savo tikslais <...>“, galima teigti, kad organizacijoms rūpi tik tos įstaigos tikslai ir veikla, kurioje dirba. Sekantis klausimas, kuris buvo pateiktas ekspertams susijęs su kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimui skirtais ištekliais. Šiuo klausimu informantų nuomonė taip pat sutapo. Susisteminti kokybinio tyrimo rezultatai leidžia įžvelgti, kad vykdant sporto politiką Marijampolės savivaldybėje trūksta tiek žmogiškųjų, tiek finansinių išteklių. Taip pat pastebimas specialistų kompetencijos trūkumas, tą įrodo informanto I2_VS teiginys: „specialistai, dirbantys sporto srityje savivaldybėje, nėra pakankamai kompetentingi“. Pašnekovui pritaria respondentas I8_VS: „<...> trūksta profesionaliesnio požiūrio“.

Ekspertas I1_PS mano, kad „<...> trūksta trenerių, finansų ir infrastruktūros <...>“. Pritariamai mano ir informantas I2_VS: „<...> dabar darbo krūviai administracijai yra per dideli. Sunku tinkamai koordinuoti ir trenerių darbą bei prižiūrėti sporto bazes <...>“.

11 lentelė. Ekspertų požiūris į tarpinstitucinį bendradarbiavimą savivaldybėje (sudarytas autoriaus, 2021)

Tiriamos srities kategorija	Informantų teiginiai
Tarpinstitucinio bendradarbiavimo galimybių išnaudojimas savivaldos lygmenyje	<p>„Kaip ir visur yra nedidelių trūkumų, tačiau bendradarbiavimą vertinu teigiamai“ (I3_VS).</p> <p>„<...> aukšto meistriškumo sportui savivaldybės institucijos nelabai gali kuo padėti<...> išskyrus, kad rungtynių metu budi policijos pareigūnai ir medikai“ (I2_VS).</p> <p>„<...> norisi glaudesnio bendradarbiavimo, susitelkimo bendriems renginiams“ (I1_PS).</p> <p>„<...> reikalingas didesnis bendradarbiavimas <...>“ (I6_VS).</p> <p>„<...> įstaigos susikoncentravę ties savais tikslais <...>“ (I4_SS).</p>
Ištekliai įgyvendinant sporto politiką savivaldybėje	<p>„<...> trūksta žmogiškųjų išteklių savivaldybės lygmenyje. Specialistai, dirbantys sporto srityje savivaldybėje, nėra pakankamai kompetentingi“ (I2_VS).</p> <p>„<...> manau ir finansiniai ir žmogiškieji ištekliai turi būti didesni <...>“ (I3_VS).</p> <p>„<...> trūksta trenerių, finansų ir infrastruktūros <...> tačiau nesame nykstantis kraštas, turime verslus, tik reikia tai tinkamai išnaudoti“ (I1_PS).</p> <p>„<...> trūksta profesionalio požiūrio<...>“ (I8_VS).</p>
Marijampolės sporto centro reorganizacijos veiksmingumas	<p>„<...> buvo galima apjungti tik abu mieste veikiančius baseinus <...> dabar darbo krūviai administracijai yra per dideli. Sunku tinkamai koordinuoti ir trenerių darbą bei prižiūrėti sporto bazes <...> verta pagalvoti apie papildomus etatus <...>“ (I3_VS).</p> <p>„<...> galėjo apjungti bendram darbui 2 baseinus ir 2 sporto mokyklas <...> sutaupytos administracinės lėšos, bet treneriai liko tie patys <...>“ (I2_VS).</p> <p>„<...> reorganizacija atlikta dėl vadybos kokybės gerinimo, norisi piramidinės sporto struktūros mieste <...> sportas turi būti sutelktas vienose rankose <...> galėčiau sporto centro veiklą palyginti su viena didele gimnazija“ (I1_PS).</p> <p>„<...> po sujungimo administracijai dirbti sunkiau, bet trenerių darbui tas įtakos nepadarė“ (I7_PS).</p> <p>„<...> sujungimas galėjo vykti palaiptams, bet aš už tokią įstaigą, kurioje vystomos visos sporto šakos <...>“ (I6_VS).</p>

Atlikta mokslinės literatūros analizė leidžia teigti, kad sporto politikos įgyvendinimas prasideda nuo fizinio aktyvumo. Žmogus pradėjęs sportuoti jauname amžiuje formuoja sveikos ir aktyvios gyvenamosios įpročius. Marijampolėje didžioji dalis sportinio ugdymo vyksta Marijampolės sporto centre. Informantams pateiktas klausimas apie šio centro reorganizaciją, kuri sujungė 4 įstaigas. Klausimu siekiama išsiaiškinti ar tai turi įtakos plėtojant kūno kultūrą ir sportą savivaldybėje. Galima teigti, kad ekspertai pasisakė už reorganizaciją sujungiant 2 baseinus ir 2 sporto centrus. Kaip teigia informantas I3_VS, „<...> buvo galima apjungti tik abu mieste veikiančius baseinus <...>“. Tam pritaria ir pašnekovas I2_VS: „<...> galėjo apjungti bendram darbui 2 baseinus ir 2 sporto mokyklas <...>“. Didžioji dalis respondentų pastebi didesnius darbo krūvius, tenkančius administracijai. Ekspertas I7_PS mano, kad „<...> po sujungimo administracijai dirbti sunkiau <...>“. Susisteminius informantų įžvalgas apie Marijampolės sporto centro reorganizaciją, galima pastebėti, kad įstaigų sujungimas iš dalies daro teigiamą įtaką sporto plėtrai mieste. Dabar sportas organizuojamas vienoje vietoje, todėl tai leidžia siekti geresnės veiklos kokybės, vystyti sportą piramidiniu principu. Tačiau darbo krūvis, tenkantis administracijai iš ties didelis. Kaip teigia ekspertas I3_VS - „<...> verta

pagalvoti apie papildomus etatus <...>“. Reorganizacijos tikslas buvo sutaupyti administracines išlaidas perkeliant jas į sporto bazių atnaujinimą. Akivaizdu, kad ateityje ši reorganizacija pareikalaus papildomų išlaidų steigiant daugiau etatų administracijoje.

Šeštoji tiriamoji sritis. Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimas Marijampolės savivaldybėje.

Šios srities klausimais siekiama identifikuoti kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimo priemonės, kuriomis įgyvendinama sporto politika Marijampolėje. Taip pat nustatyti problemines sritis vietos savivaldos lygmenyje (žr. 12 lent.). Atsižvelgiant į klausimų sudėtingumą tiriamos srities kategorijos turinys išreikštas subkategorijomis.

12 lentelė. Ekspertų požiūris į kūno kultūros ir sporto politikos priemonių įgyvendinimą savivaldybėje (sudaryta autoriaus, 2022)

Tiriamos srities kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai
Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimas Marijampolės savivaldybėje	Priemonės įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką savivaldybėje	<p>„<...> pagrindinės priemonės plėtojant sportą savivaldybėje yra finansai ir infrastruktūra, bet mums jų trūksta.“ (I2_VS).</p> <p>„<...> mieste modernizuojamos sporto bazės, taip pat miesto infrastruktūra: pėsčiųjų, dviračių takai, o tai skatina fizinį aktyvumą <...>“ (I5_SS).</p> <p>„<...> šiemet organizuojama sporto savaitė, kuri bendram tikslui sutelks tiek valstybines, tiek privačias sporto įstaigas <...> įdiegta trenerių ir sportininkų skatinimo tvarka <...> atnaujinamos sporto bazės, šią tendenciją privalu išlaikyti ir ateityje“ (I1_PS).</p> <p>„Įkurta sporto veteranų asociacija, kuri neleidžia pamiršti Marijampolės sporto istorijos <...> dvi asociacijos plėtoja neįgaliųjų sportą mieste. Kaip priemonę įvardinčiau vieną garsiausių sporto renginių šalyje, tai Galiūnai“ (I7_PS).</p> <p>„<...> esame regiono centras, todėl galime išnaudoti šią aplinkybę pritraukti trenerius ir sportininkus sportuoti Marijampolėje“ (I8_VS).</p>
	Probleminės sritys	<p>„Aukšto lygio specialistų trūkumas <...> daugiafunkcės arenos trūkumas <...>“ (I3_VS).</p> <p>„<...> jeigu būtų daugiafunkcė arena, tai sportas Marijampolėje būtų aukštesniame lygyje <...> trūksta finansinių išteklių“ (I2_VS).</p> <p>„Savivaldybei vertėtų pagalvoti apie sportinio ugdymo krepšelio sistemą, tai būtų perėjimas link klubinės sporto sistemos <...> didžiausias trūkumas, tai trenerių pritraukimas“ (I6_VS).</p> <p>„Sportuojančių mažai, o kuriame infrastruktūrą lyg būtų daug vartotojų. Niekas nevykdo dokumentų stebėsenos, nefiksuoja statistikos <...> esame mažas miestas, didmiesčiuose kita kultūra, mentalitetas <...> trenerių senėjimas“ (I7_PS).</p> <p>„<...> demografinė situacija mieste – mažėja gimstamumas <...> arenos trūkumas <...> mažai reklamuojamas sportas <...> savivaldybės iššūkis – išlaikyti tai ką turime <...> turime išsikelti aukštesnius tikslus, reikia stebėsenos, kontrolės <...> jaučiasi, kad sportuojančių žmonių mažėja, sveikatos ataskaitos rodo, kad fizinė sveikata prastėja <...> trenerių trūkumas <...>“ (I1_PS).</p> <p>„<...> nuo darželinukų reikia skatinti sveiką gyvenimą“ (I9_SS).</p>

Ekspertų nuomone, pagrindinės priemonės, kurias taikant vyksta sporto įgyvendinimas Marijampolėje yra infrastruktūra ir finansiniai ištekliai. Kaip teigia informantas I5_VS: „<...> mieste modernizuojamos sporto bazės, taip pat miesto infrastruktūra: pėsčiųjų, dviračių takai, o tai skatina fizinį aktyvumą <...>“. Informantas I2_VS pritaria, kad „<...> pagrindinės priemonės plėtojant sportą savivaldybėje yra finansai ir infrastruktūra <...>“. Siekiant plėtoti fizinį aktyvumą

Marijampolėje, šiemet rengiama sporto savaitė. Informanto I1_PS nuomone, „<...> ne visi žino, kad yra tokios sporto šakos, todėl sporto švente norisi parodyti miestui, kad pas mus sportas vyksta <...>“. Kad renginiai yra viena iš sporto plėtros priemonių pritaria pašnekovas I7_PS: „kaip priemonę įvardinčiau vieną garsiausių sporto renginių šalyje, kuris vyksta Marijampolėje - tai Galiūnai“. Informantas įvardija dar keletą priemonių: „<...> sporto veteranų asociacija, kuri neleidžia pamiršti Marijampolės sporto istorijos <...> dvi asociacijos plėtoja neįgaliųjų sportą mieste“. Pašnekovas I8_VS, kaip priemonę sporto įgyvendinimui, įvardija patogią miesto strateginę vietą. Jis teigia, kad „<...> esame regiono centras, todėl galime išnaudoti šią aplinkybę pritraukti trenerius ir sportininkus sportuoti Marijampolėje“.

Bandant spręsti problemines sporto politikos įgyvendinimo sritis verta paminėti, kad Marijampolės savivaldybės taryba yra nustačiusi sportininkų ir jų trenerių skatinimo taisykles. Tai, kaip priemonę sporto politikos įgyvendinimui įvardija ekspertas I1_PS: „<...> įdiegta trenerių ir sportininkų skatinimo tvarka <...>“. Įgyvendinat sporto politiką Marijampolėje iššūkių netrūksta. Ekspertai vieningai teigia, kad pagrindinės probleminės sritys mieste yra daugiafunkcės arenos stringančios statybos ir trenerių trūkumas. Informantas I1_PS teigia, kad „<...> arena turi būti šiame mieste <...>“. Kaip pavyzdį pateikia sporto įgyvendinimo ribotumą Marijampolėje dėl arenos nebuvimo: „<...> negalime investuoti į krepšinį, nes neturime salės, negausime atitinkamos licencijos, mes esame apriboti“. Pašnekovas I2_VS pritaria: „<...> jeigu būtų daugiafunkcė arena, tai sportas Marijampolėje būtų aukštesniame lygyje <...>“. Ekspertas I3_VS taip pat probleminę sritį išvelgia daugiafunkcės arenos nebuvime. Pašnekovas I7_PS mieste kuriamą sporto infrastruktūrą vertina skeptiškai: „sportuojančių mažai, o kuriame infrastruktūrą lyg būtų daug vartotojų. Sportuoja tie patys asmenys, naujų žmonių nedaugėja“. Galima teigti, kad atsiranda dar viena probleminė sritis, jog niekas nevykdo, sportuojančių atvirose miesto erdvėse, statistikos. Tokia pati problematika išvelgiama atitinkamų dokumentų stebėsenoje savivaldybės lygmenyje: „niekas nevykdo dokumentų stebėsenos“ (I7_PS). Tam pritaria ekspertas I1_PS: „<...> turime išsikelti aukštesnius tikslus, reikia stebėsenos kontrolės<...>“. Dar viena probleminė sritis – trenerių trūkumas. Informanto I1_PS nuomone: „<...> trenerių senėjimas yra didelė problema. Reikia siekti, kad sporto šakoje būtų minimaliai 2 treneriai. Marijampolėje dviračių sportas išnyko, nes treneris išėjo iš darbo“. Tam pritaria ekspertas I6_VS: „<...> didžiausias trūkumas, tai trenerių pritraukimas“. Pritariamai teigia ir respondentai I3_VS ir I7_PS. Ekspertas I7_PS pastebi, kad „<...> treneriai senėja, nėra pamainos, niekas nenori dirbti dėl aukštų kvalifikacinių reikalavimų“. Kalbant apie Marijampolės demografinę padėtį, informantas I1_PS teigia, kad „<...> mažėja gimstamumas <...>“. Todėl akivaizdu, kad dėl šios priežasties sportuojančių skaičius mieste taip pat mažėja. Marijampolė nėra didmiestis, todėl pašnekovas I7_PS pastebi, kad sunku plėtoti sportą dėl mažam miestui būdingos kultūros ir mentaliteto: „<...> esame mažas miestas, didmiesčiuose kita kultūra, mentalitetas“. Ekspertas I6_VS ragina savivaldybę „<...> pagalvoti apie sportinio ugdymo krepšelio sistemą, tai būtų perėjimas link klubinės sporto sistemos <...> pažiūrėti ar kituose miestuose sekasi, ar pasiteisino <...>“. Tačiau tam nepritaria respondentas I1_PS: „<...> su krepšeliu didesnės kokybės nebus <...> turime susitelkti ten, kur esame stiprūs <...>“. Sisteminant tyrimo duomenis pastebėta dar viena informantų išsakyta probleminė sritis – fizinio aktyvumo skatinimas jauname amžiuje. Ekspertas I9_SS mano, kad „<...> nuo darželinukų reikia skatinti sveiką gyvenseną“. Verta paminėti, kad kaip ir nacionaliniu lygiu, taip ir savivaldos lygmenyje išlieka problematika sporto finansavime.

Galima teigti, kad Marijampolėje sporto politikos įgyvendinimas vykdoma modernizuojant turimas sporto bazes, kuriant naujas lauko erdves aktyviam poilsiui ir sportui. Vykdomi sporto renginiai,

aktyviai dirba tokios asociacijos kaip veteranai ir neįgaliųjų sportą vystančios įstaigos. Kuriamos naujos iniciatyvos, kurios padeda reklamuoti sportą gyventojų tarpe. Viena iš pagrindinių priemonių plėtojant sporto politiką mieste yra finansai, tačiau jų trūksta. Išvelgiama nemažai probleminių sričių įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką. Informantai vieningai teigia, kad miestui reikalinga daugiafunkcė arena, kurios statybos vilkinamos dėl finansų trūkumo. Taip pat ekspertų nuomonė sutampa dėl trenerių nepakankamumo. Pastebima, kad dokumentai, reglamentuojantys sporto sistemą savivaldos mastu nėra peržiūrimi, nevykdoma sporto stebėseną ir kontrolė. Marijampolėje pastebimas gyventojų senėjimas, todėl pritraukti žmones sportuoti tampa sudėtinga. Pašnekovai pastebi problemas formuojant sporto sistemą jaunų sportininkų tarpe, tačiau informantų nuomonės šioje srityje išsiskiria. Vieni mano, kad sportas turi būti vykdomas naudojant krepšelio sistemą, kiti tam prieštarauja.

3.2.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Sporto politikos įgyvendinimo tiriamoji sritis

Atlikto iš dalies struktūruoto interviu su ekspertais duomenys atskleidė, kad sporto politikos įgyvendinimas Lietuvoje yra nepakankamas. Šalyje nėra vieningos sporto politikos, nacionaliniai dokumentai reglamentuojantys sporto sistemą nesuderinti tarpusavyje ir yra neveiksmingi. Akivaizdų sporto politikos įgyvendinimo problemišumą parodo skurdus paskutinės Olimpiados dalyvių skaičius. Galima teigti, kad netinkami politiniai sprendimai rodo netikslingą sporto politikos įgyvendinimą. Taip pat svarbi Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos lyderystė, kurios Lietuvoje trūksta. Ministerijos indėlis formuojant ir įgyvendinant sporto politiką turėtų būti didesnis.

Gautų duomenų rezultatai parodė sporto politikos įgyvendinimo problemines sritis. Pagrindiniu iššūkiu tampa finansavimas, kuris lemia sporto specialistų atlygį ir prastą sporto objektų būklę bei sporto infrastruktūros trūkumą. Sporto bazių trūkumas daro neigiamą įtaką fizinio aktyvumo plėtrai. Paaikškėjo, kad nepakankamas dėmesys skiriamas sportininkų rėmimui, taip pat trūksta sporto specialistų šalyje. Verta pastebėti, kad atliktas kokybinis tyrimas atskleidė sporto politikos įgyvendinimo priklausomybę nuo materialinės gyventojų padėties. Kuo ši padėtis prastesnė, tuo mažiau asmenų propaguoja sveiką gyvenseną ir fizinį aktyvumą. Surinkti ir susisteminti analizės duomenų rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad garsių sportininkų įtaka formuojant ir įgyvendinant sporto politiką šalyje nėra reikšminga. Įvaizdis ir populiarumas labiau naudingas patiems sportininkams.

Sportininkų įvaizdžio reikšmingumas pasireiškia plėtojant fizinį aktyvumą, ypač populiariose sporto šakose, tokiose kaip futbolas ar krepšinis ir formuojant valstybės įvaizdį. Tačiau tai neteikia ilgalaikės naudos. Fizinis aktyvumas skatinamas tik tada, kada sportininkas yra populiarumo viršūnėje. Kokybinio tyrimo duomenų rezultatai parodė, kad sportas yra viena iš efektyviausių priemonių leidžiančių socialiai jautriems asmenims integruotis į visuomenę. Šalyje keičiasi požiūris į socialiai jautrias asmenų grupes. Vis daugiau organizacijų vykdo užimtumą šioms grupėms. Turintiems negalią ir socialiai remtiniems asmenims sportas tampa įrankiu, kuris padeda aktyviai leisti laisvalaikį, plečia akiratį. Kalbant apie problemines sritis, kokybinis tyrimas padėjo nustatyti, kad šalyje vyrauja diskriminacija profesionalių neįgaliųjų sportininkų atžvilgiu skiriant premijas. Verta pažymėti, kad Lietuvos Respublikos Prezidentas inicijavo Sporto įstatymo pataisą, susijusią su šia sritimi. Taip pat tobulintinos sritys išvelgiamos pritaikant sporto bazes asmenims turintiems fizinę negalią bei sportinio inventoriaus trūkumą.

Sporto politikos įgyvendinimo teisinio reguliavimo tiriamoji sritis

Sporto įstatymas yra pagrindinis dokumentas, reglamentuojantis sporto sistemą Lietuvoje. Juo remiamasi parenkant sporto politiką įgyvendinančias institucijas, nustatant pagrindinius sporto principus, deleguojant sporto formavimo ir įgyvendinimo funkcijas atitinkamoms institucijoms. Taip pat nustatomi sporto sistemos finansavimo principai. Tyrimo duomenų analizės rezultatai parodė, kad yra nemažai taisytinų vietų Sporto įstatyme. Probleminės sritys siejamos su Lietuvos sporto finansavimo modelio netinkamumu. Pastebėta, kad reikalinga atskira agentūra, kuri formuotų šalies sporto politiką ir ją įgyvendintų. Verta pastebėti, kad Vyriausybė tokios institucijos įsteigimą numato nuo 2022 m. liepos 1 d. Šiuo metu sporto politiką formuoja Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Kūno kultūros ir sporto departamento likvidavimas vertinamas kaip žalingas sprendimas visai šalies sporto sistemai. Taip pat abejojama Nacionalinės sporto tarybos reikalingumu. Kalbant apie nacionalinių dokumentų suderinamumą su ES dokumentais sporto srityje, paaiškėjo, kad dokumentai nesuderinti. Sportas Lietuvoje nepripažįstamas kaip vertybė. Nacionaliniai sporto plėtros planai, gairės, strateginiai planai neturi ryšio tarpusavyje ir nesiejami su Sporto įstatymu. Būtina pabrėžti, kad 2022 m. Vyriausybė numachiusi daug pakeitimų sporto politikoje. Tai siejasi su sportininkų rengimo sistema, naujų institucijų steigimu.

Kūno kultūros ir sporto politikos finansavimo tiriamoji sritis

Iš gautų duomenų nustatytos esminės sporto finansavimo probleminės sritys. Lietuvoje sporto sektoriui skiriama per mažai lėšų, tačiau svarbesnė problema yra netikslingas finansų skirstymas. Šalyje trūksta sporto arenų, o nemaža dalis pinigų išleidžiama architektūriniais projektams. Šioje srityje išryškėja atsakingų institucijų kompetencijos trūkumas, kuris pasireiškia ir statant sporto objektus. Lietuvoje sporto infrastruktūra plečiama neišnaudojant visų galimybių ir neatsižvelgiant į reikalavimus, kurie keliami sporto objektams organizuojant aukšto sportinio meistriškumo varžybas. Tai pavyzdys, kurį pateikė informantai kaip netikslingai investuojama į sporto infrastruktūros plėtrą Lietuvoje. Dar viena finansavimo probleminė sritis – tam tikrų reklamų uždraudimas sporto varžybų transliacijų metu. Verta pastebėti, kad žalingą poveikį visuomenei darančios alkoholio ir tabako reklamos yra uždraustos. Tačiau tyrimo duomenys parodė, kad pajamos, gautos iš tokio pobūdžio reklamos prisidėtų prie sporto finansavimo.

Kalbant apie aukšto meistriškumo sporto finansavimą pastebėta, kad Lietuvoje ši sritis reikalauja didesnių investicijų. Elito sportui skiriama suma yra 3,5 karto mažesnė nei suma skirta fizinio aktyvumo programoms ir nekinta paskutinius trejus metus (Valstybės kontrolė, 2021). Dabartinė Lietuvos situacija skiriasi nuo Europos finansavimo modelio, kuris yra nukreiptas į aukšto meistriškumo sportą (Salmikangas, 2022). Tyrimo rezultatai parodė, kad ekspertai nesutinka su valstybiniu sporto finansavimo modeliu – lėšų skirstymu aukšto meistriškumo sporto programoms per sporto šakų federacijas. Šiuo metu Lietuvoje išskirtos strategiškai svarbios sporto šakos, kurių sąrašą Vyriausybė dar ketina sumažinti. Kokybinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad reikalinga griežtesnė sporto šakų federacijų kontrolė ir stebėseną finansine prasme. Taip pat reikalingas sporto finansavimo modelis, kuris atskirtų aukšto meistriškumo finansavimą nuo fizinio aktyvumo. Ekspertai teigiamai įvertino Sporto rėmimo fondo reikalingumą, tačiau jo biudžetas per mažas, kad būtų vykdoma sporto plėtra šalyje. Pastebėta, kad fondo lėšomis finansuojami tik fizinio aktyvumo projektai.

Viešo ir privataus sektorių partnerystės tiriamoji sritis

Apibendrinus tyrimo duomenis galima teigti, kad viešo ir privataus sektorių partnerystė Lietuvoje naudojama organizuojant sporto renginius ir remiant aukšto meistriškumo sportą. Partnerystės dėka didėja sporto šakų populiarumas ir veiklos kokybė. Šalyje remiami profesionalūs klubai ir pavieniai sportininkai, taip pat populiarios sporto šakos. Pastebimi tokie trūkumai kaip privataus sektoriaus nenoras rizikuoti ir prisiimti atsakomybės. Kaip teigia Kalinovienė (2012) viešo ir privataus sektorių partnerystės teigiama pusė yra ta, kad privatus sektorius turi galimybę finansiškai prisidėti prie viešų paslaugų teikimo. Daugiausia partnerystė naudojama sporto infrastruktūrai plėsti. Tačiau kokybinis tyrimas parodė, kad Lietuvoje VPSP vystoma vangiai. Pašnekovai nepateikė partnerystės pavyzdžių įgyvendinant sporto infrastruktūros plėtrą. Todėl daroma išvada, kad dideli sporto arenų projektai šalyje stringa dėl tokios partnerystės trūkumo. Lietuvoje partnerystė vystant sportą nėra prioritetas.

Tarpinstitucinio bendradarbiavimo savivaldybės lygmenyje tiriamoji sritis

Susisteminius kokybinio tyrimo rezultatus paaiškėjo tarpinstitucinio bendradarbiavimo problematika vietos savivaldos lygmenyje. Gedvilaitė (2012) akcentuoja komunikacijos vystymą tarp bendradarbiaujančių šalių siekiant sporto plėtros. Tvaresnis bendradarbiavimas tarp savivaldybės institucijų, įgyvendinančių sporto politiką, sutelktų bendriems renginiams, o tai skatintų mėgėjišką sportą gyventojų tarpe. Šiuo metu Marijampolės sporto įstaigos susikoncentravę ties savais tikslais ir veikla. Viena iš prielaidų, trukdančių bendradarbiavimo vystymui yra žmogiškųjų išteklių trūkumas Marijampolės savivaldybėje. Ekspertai pastebi, kad trūksta ne tik specialistų, kurie dirba sporto srityje, tačiau išryškėja darbuotojų kompetencijos stoka. Prie išteklių trūkumo priskiriamas mažas sporto finansavimas ir infrastruktūros trūkumas.

Siekiant gerinti sporto bazių būklę savivaldybėje buvo nuspręsta reorganizuoti 4 įstaigas, kurios vykdo sportinį ugdymą vaikams, jungimo būdu į Marijampolės sporto centrą. Ekspertų nuomone sujungti buvo galima po 2 organizacijas: du baseinus ir du sporto centrus. Dėl reorganizacijos padidėjo administracinis darbo krūvis. Ateityje tai pareikalaus papildomų etatų steigimo. Mikalauskas ir kt. (2021) teigia, kad sportas turi būti vystomas piramidiniu principu. Tyrimo rezultatai tą patvirtina, kad viena iš Marijampolės sporto centro steigimo priežasčių buvo noras sutelkti miesto sportą vienoje vietoje naudojant hierarchinę struktūrą ir siekti geresnės veiklos kokybės.

Kūno kultūros ir sporto politikos įgyvendinimo savivaldybėje tiriamoji sritis

Kokybinio tyrimo metu identifikuotos sporto politikos įgyvendinimo priemonės ir nustatytos probleminės sritys savivaldos lygmenyje. Gedvilaitė (2012) teigia, kad plėtojant sporto sistemą svarbiomis sritimis tampa finansavimo, žmogiškųjų išteklių klausimai, infrastruktūros gerinimas, taip pat mėgėjiško ir profesionalaus sporto skatinimas. Tyrimo duomenys parodė, kad pagrindinės priemonės įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką Marijampolės savivaldybėje yra infrastruktūra ir finansiniai ištekliai. Mieste modernizuojamos ne tik sporto bazės, lauko stadionai, bet tvarkomi pėsčiųjų, dviračių takai. Prie turimos miesto infrastruktūros priderinti maršrutai, skirti tiek vietos gyventojams, tiek turistams, kurie skatina aktyviai susipažinti su miesto istorija. Tokiais būdais propaguojamas fizinis aktyvumas, diegiami aktyvaus poilsio įpročiai gyventojams.

Svarbu pabrėžti, kad Marijampolėje kuriamos naujos iniciatyvos, kurios padeda reklamuoti sportą gyventojų tarpe. 2022 m. organizuojama sporto savaitė, kuri padės vystyti tarpinstitucinį sporto įstaigų bendradarbiavimą ir skatinti visuomenės fizinį aktyvumą. Ekspertai, kaip priemonę sporto įgyvendinimui, įvardija sportininkų ir trenerių skatinimo tvarką, kurią patvirtino Marijampolės savivaldybės taryba. Šios tvarkos pagrindu premijuojami ne tik pasižymėję miesto sportininkai, bet ir treneriai. Verta paminėti, kad savivaldybė yra regiono centras, todėl turi galimybę pritraukti sportininkus ir trenerius sportuoti ir dirbti Marijampolėje. Mieste aktyviai veikia veteranų ir neįgaliųjų sportą vystančios asociacijos.

Kokybinio tyrimo susisteminti rezultatai išryškino problemines savivaldybės sritis įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką. Pašnekovai vieningai tvirtino, kad daugiafunkcės arenos nebuvimas trukdo vystyti sportą Marijampolėje tiek aukštesniame lygmenyje, tiek plėtojant mėgėjų sportą. Arena išspręstų sporto bazių trūkumą, tačiau nepakanka finansinių išteklių. Dar vienas iššūkis – sporto specialistų trūkumas. Marijampolėje, kaip ir visoje šalyje, susiduriama su senėjančia trenerių karta, kuriai pamainos nėra. Informanto I1_PS pateiktas pavyzdys puikiai iliustruoja kvalifikuotų sporto specialistų trūkumą ir neigiamą įtaką sporto plėtrai. „Marijampolėje dviračių sportas išnyko, nes treneris išėjo iš darbo“ (I1_PS). Aukšti kvalifikaciniai reikalavimai Lietuvoje ir mažas atlygis neskatina jaunų žmonių rinktis sporto trenerio specialybės. Tyrimo duomenys parodė, kad savivaldybėje nefiksuojaama fizinio aktyvumo statistika gyventojų tarpe. Tai padėtų tikslingiau plėsti miesto atvirą aktyvaus poilsio infrastruktūrą. Pastebėta, kad dokumentai reglamentuojantys sporto sistemą savivaldos mastu nėra peržiūrimi, nevykdoma sporto stebėseną ir kontrolė.

Lazauskas ir Ūsas (2016) teigia, kad norint pasiekti aukštų rezultatų, sportą reikia vystyti naudojant klubinę sporto sistemą. Tyrimo duomenys parodė, kad informantų nuomonė šioje srityje išsiskyrė. Dalis ekspertų pritaria dėl klubinės sporto sistemos diegimo mieste įvedant neformalaus ugdymo krepšėlį, kiti informantai prieštarauja tam teigdami, kad didesnės sporto kokybės nebus įdiegus krepšelio sistemą. Šis sprendimas priklauso nuo miesto politikų požiūrio į sporto sistemą. Prie probleminių sričių galima priskirti gyventojų pasyvumą sporto atžvilgiu. Marijampolėje mažėja gimstamumas, todėl sportuojančių asmenų skaičius nedidėja. Ekspertai pastebi, kad sunku plėtoti sportą provincijoje dėl mažo miesto gyventojų kultūros ir mentaliteto. Todėl supratimas apie sveiką gyvenseną turi būti diegiamas nuo jauno amžiaus.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad ekspertų nuomonės tiriamos srities atžvilgiu daugiausia sutapo. Šalyje nėra vieningos sporto politikos. Nacionaliniai dokumentai nedera su pagrindiniais ES darbo planais sporto srityje bei Europos sporto politikos dokumentais. Nacionaliniame lygmenyje atskleistas sporto politiką reglamentuojančių dokumentų nesuderinamumas. Pagrindiniam šalies dokumentui sporto srityje – Sporto įstatymui reikalingos korekcijos. Pagrindinėmis silpnybėmis, kurios trukdo įgyvendinti sporto politiką šalyje laikomas sporto specialistų trūkumas, netinkamas finansavimo modelis ir institucinė struktūra. Kad sporto politikos įgyvendinimas šalyje vyktų tikslingai reikalingas atskiras juridinis vienetas atsakingas už sporto politikos formavimą ir įgyvendinimą. Pastebima viešo ir privataus sektorių partnerystės vangus vystymas. Savivaldos lygmenyje išryškėja žmogiškųjų išteklių stoka ir kompetencijos trūkumas bei nepakankami finansiniai ištekliai, tarpinstitucinio bendradarbiavimo stoka. Būtina pažymėti, kad Marijampolės savivaldybė kreipia dėmesį į sporto politikos įgyvendinimą mieste. Nuolat tvarkomos ir plečiamos atvirosios miesto erdvės (žaidimų aikštelės, parkai, lauko treniruoklių erdvės, pėsčiųjų bei dviračių takai) ir sporto objektai. Sportinis ugdymas mieste vykdomas piramidiniu principu ir vykdomas vienoje organizacijoje. Taip pat renovuojami sporto objektai. Savivaldybės iššūkiu tampa

daugiafunkcės arenos statybos, sporto specialistų trūkumas, fizinio aktyvumo skatinimas nuo jauno amžiaus, prastėjanti demografinė situacija.

Išvados

1. Identifikavus viešosios politikos ciklo etapus išryškėjo įgyvendinimo proceso reikšmingumas. Sporto politika kuriama viešojoje erdvėje ir yra viešosios politikos dalis. Viešosios ir sporto politikos formavimas priklauso nuo valdžios priimamų sprendimų. Sporto politika suprantama ir kaip sporto plėtra, kurios metu sporto populiarinimas yra platesnė vyriausybės darbotvarkės dalis. Sporto politikos įgyvendinimo procesas vyksta taikant tokius pačius teorinius modelius kaip ir viešojoje politikoje. Toks procesas grindžiamas tuo, kad šiuolaikinė sporto politika turi apimti įvairius valstybės lygmenis, nes tai yra kompleksinis procesas.
2. Vieningos sporto politikos pasaulyje nėra, nes tai priklauso nuo nacionalinės valstybės požiūrio į sportą, vietinės kultūros, tradicijų, ekonominės padėties. Platus sporto politikos turinio suvokimas leidžia suprasti šios politikos struktūrą, kurią sudaro ne tik fizinis aktyvumas ir elito sportas. Kryptinga sporto politika turėtų aprėpti ir sporto vadybą, teisę, žmonių su negalia sportą, sportininkų sveikatą bei olimpinį judėjimą. Sėkmingas sporto politikos įgyvendinimas gali būti panaudojamas kaip priemonė nusikalstamumui mažinti, asocialaus elgesio stabdymui, darbo vietų kūrimui. Sportininkų rengimas, sporto sistema ir varžybų organizavimas Europos Sąjungoje remiasi hierarchiniu principu. Piramidinis sporto modelis paremtas sporto vystymu nuo fizinio aktyvumo skatinimo. Sportas finansuojamas valstybės biudžeto dotacijomis ir yra nukreiptas į aukšto meistriškumo sportą.
3. Sporto infrastruktūra ir finansiniai ištekliai aktualūs plėtojant tiek fizinį aktyvumą, tiek aukštą sportinį meistriškumą. Pagrindinis įrankis sporto bazių plėtrai yra viešo ir privataus sektorių partnerystė. Nacionalinės valstybės nėra pakankamai pajėgios, kad galėtų tinkamai vykdyti sporto funkciją. Todėl sporto paslaugų teikimas pritraukiant partnerius gali būti vertinamas kaip esminė sąlyga sporto politikos įgyvendinimui ir kaip sporto tvarumui apskritai. Viešo ir privataus sektorių sėkminga partnerystė sporto politikoje grindžiama sporto bazių modernizavimu, didesniu veiklos efektyvumu, vadybinės patirties taikymu ir didesnėmis finansinėmis galimybėmis. Partnerystės plėtrai trukdo skirtingi dalyvių tikslai ir poreikiai, sudėtingas dokumentacijos procesas ir finansavimo taisyklės.
4. ES institucinė struktūra sudėtinga, todėl tai apsunkina sprendimų priėmimą siekiant vieningos sporto politikos Sąjungoje. ES institucijų dokumentuose pateikiamos rekomendacijos, strategijos ir gairės, kuriose pripažįstama, kad visuomenės sveikata yra viena iš prioritetinių valstybės vertybių, išskiriant sveikatos politikos svarbą visose politikos srityse. Nors nacionalinė valstybė formuodama sporto politiką privalo atsižvelgti į ES institucijų priimtus dokumentus, tačiau nacionaliniai dokumentai yra konkretesni ir skirti tik Lietuvos sporto sistemai. Lietuvoje vyrauja biurokratinė sporto politika, kurioje akcentuojamas valstybės dalyvavimas sporto politikoje ir remiamasi teisiniais dokumentais.
5. Lietuvos sporto įstatyme yra nemažai spragų, kurias reikia taisyti norint kryptingai įgyvendinti šalies sporto politiką. Nacionalinių dokumentų analizė parodė, kad strateginiai dokumentai nedera su pagrindiniais ES darbo planais sporto srityje bei Europos sporto politikos dokumentais. Tai reikalauja aiškesnio teisinio reglamentavimo ir griežtesnės sporto politikos stebėsenos. Lietuvoje

parengtas sporto įstatymo pakeitimo projektas, kurio pagrindu sporto politika turėtų iš esmės pasikeisti teigiama linkme.

6. Iš dalies struktūruoto interviu rezultatai parodė, kad įgyvendinant sporto politiką susiduriama su iššūkiais. Kokybinis tyrimas atskleidė, kad sportas ir jo įgyvendinimas nėra pripažintas, kaip esminis valstybės prioritetas, tai yra kaip atskira ūkio šaka šalyje. Pagrindinėmis silpnybėmis, kurios trukdo įgyvendinti sporto politiką Lietuvoje laikomas sporto specialistų trūkumas, netinkamas sporto sistemos finansavimo modelis ir institucinė struktūra.
7. Tyrimo rezultatai taip pat parodė, kad sportas yra priemonė, kuri padeda gerinti asmenų sveikatą. Tačiau pasinaudoti tokiomis paslaugomis gali ne visi dėl prastos materialinės padėties ar turimos negalios. Savivaldos lygmenyje išryškėja žmogiškųjų išteklių stoka ir kompetencijos trūkumas bei nepakankami finansiniai ištekliai, tarpinstitucinio bendradarbiavimo stoka, sporto objektų trūkumas. Mažesnio miesto gyventojų mentalitetas neleidžia kryptingai vystyti sporto politikos. Savivaldybės iššūkiu tampa daugiafunkcės arenos statybos, senėjanti sporto trenerių karta, fizinio aktyvumo skatinimas nuo jauno amžiaus, prastėjanti demografinė situacija.

Rekomendacijos

1. Susisteminti tyrimo rezultatai parodė, kad plėtojant sporto politiką trūksta Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos lyderystės. Atlikta nacionalinių dokumentų analizė atskleidė, kad Nacionalinės sporto tarybos vykdoma veikla buvo netikslinga. Vyriausybė ketina įsteigti Nacionalinę sporto agentūrą, kuri bus atsakinga už šalies sporto politikos formavimą, įgyvendinimą ir finansų skirstymą. Tokiu atveju iškyla klausimas apie Nacionalinės sporto tarybos reikalingumą, kuri atlieka patariančiosios institucijos vaidmenį sporto politikos klausimais. Tokiu sprendimu būtų sutaupomos lėšos, skirtos šios tarybos išlaikymui. Taip pat autorius rekomenduojama vykdyti sporto šakų federacijų veiklos stebėseną ir kontrolę, atkreipiant dėmesį į finansinę atskaitomybę.
2. Mokslinės literatūros analizė ir tyrimo rezultatai atskleidė kvalifikuotų sporto specialistų trūkumą ŠMSM ir LR Seimui rekomenduojama įtvirtinti sportininkų dvigubos karjeros modelį. Taip būtų sudaromos palankesnės sąlygos sportininkams suderinti profesionalią sportininko karjerą su studijomis ir integruotis į sporto darbo rinką.
3. Siekiant skatinti jaunus sportininkus už pasiektus aukštus rezultatus rekomenduojama LR Seimui priimti sporto įstatymo 2 straipsnio pakeitimą papildant aukšto meistriskumo sporto sąvoką jaunučių jaunių ir jaunimo terminais.
4. Atsižvelgiant į mokslinės literatūros analizę ir atliktą kokybinį tyrimą LR Seimui ir ŠMSM rekomenduojama performuoti sporto sistemos finansavimą atskiriant aukšto meistriskumo sportą nuo fizinio aktyvumo. Taip pat didinti elito sporto finansavimą įtraukiant jį į sporto rėmimo fondo lėšomis finansuojamus projektus.
5. Marijampolės savivaldybės administracijai rekomenduojama sudaryti darbo grupę, į kurios sudėtį būtų įtraukti sporto organizacijų ir savivaldybės atstovai. Darbo grupės prioritetinėmis sritimis turėtų tapti sporto organizacijų stebėseną ir bendradarbiavimo vystymas, sporto srities dokumentų peržiūra vietos savivaldos lygmenyje, miestų gerosios patirties analizė ir sklaidimas
6. Atliktas tyrimas parodė, kad Marijampolėje trūksta sporto objektų. Marijampolės savivaldybės administracijai rekomenduojama vystyti viešo ir privataus sektorių partnerystę ieškant finansinės paramos. Tai paskatintų daugiafunkcės arenos statybų proceso greitesnę eigą. Taip pat įsteigti fizinio ugdymo mokytojo etatą ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Parengti fizinio aktyvumo skatinimo programas, kuriomis remiantis būtų vystomas sportas šiose įstaigose ir Marijampolės mieste.

Literatūros sąrašas

1. Bergsgard, N. A., Houlihan, B., Mangset, P., Nødland, S. I., & Rommetvedt, H. (2009). *Sport policy*. London: Routledge.
2. Birkland, T. A. (2015). *An introduction to the policy process: Theories, concepts, and models of public policy making* (4th.ed.). New York: Routledge.
3. Bobrova, L. (2012). Universitetinių studijų kūno kultūros ir sporto programų studentų gyvenimo stiliaus projektavimas vertybinių orientacijų kontekste: daktaro disertacija. Šiaulių universitetas. Šiauliai.
4. Būdvytytė, A., ir Toleikienė, R. (2015). Ant sparnų – po sparnu: vertinamasis konceptualiųjų metaforų aspektas politikos ir sporto diskurse. *Filologija*, (20), 16-25.
5. Čingienė, V., ir Gobikas, M. (2019). Formation of Sports Public Policy within the Context of Hierarchy Governance. *Public policy and administration*, 2019, Nr. 3/2019, 35-45.
6. Čingienė, V., ir Laskienė, S. (2014). Lietuvos visuomenės sveikatinimo per sportą politikos įgyvendinimo aktualijos „Europos Sąjungos fizinio aktyvumo gairių“ kontekste. *Sveikatos politika ir valdymas*, 1(6), 116-124. doi:10.13165/SPV-14-1-6-08
7. Dadelo, S. (2013). Kūno kultūros ir sporto mokslo plėtros aktualumas tarpdalykinių komunikacijų kontekste. *Santalka: filosofija, komunikacija*, 21(1), 55-64. doi: 10.3846/cpc.2013.06
8. Denhardt N. B. (2001). *Viešųjų organizacijų teorijos*. Algarvė.
9. Dye, T. R. (2017). *Understanding Public Policy* (T. 15). London: Pearson.
10. Ferretti, V., Pluchinotta, I., & Tsoukiàs, A. (2019). Studying the generation of alternatives in public policy making processes. *European Journal of Operational Research*, 273(1), 353-363. doi:10.1016/j.ejor.2018.07.054
11. Furman, E., ir Šerikova, A. (2007). Viešosios politikos darbotvarkė: samprata, elementai ir formavimo modeliai. *Viešoji politika ir administravimas*, 21, 102-111.
12. Gedvilaitė, A. (2012). Kūno kultūros ir sporto strategijos formavimas Lietuvoje: daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas. Kaunas.
13. Genys, D. (2012). Teorizuojant Lietuvos sporto lauko struktūrą. *Sporto mokslas. Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras*, 2012, Nr. 3 (69), 8-14.
14. Gobikas, M. (2021). *Viešojo ir privataus sektorių partnerystė jaunimo sporto sistemoje: koks savivaldos požiūris?* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
15. Gobikas, M., ir Čingienė, V. (2021). Public-private partnership in youth sport delivery: local government perspective. *Journal of Physical Education and Sport*, 150, 1185 – 1190. doi: 10.7752/jpes.2021.s2150
16. Grosseohme, D. H. (2014). Overview of qualitative research. *Journal of health care chaplaincy*, 20(3), 109-122. Doi:10.1080/08854726.2014.925660
17. Haven, T., & Van Grootel, D. L. (2019). Preregistering qualitative research. *Accountability in research*, 26(3), 229-244. doi:10.1080/08989621.2019.1580147
18. Henry, I., & Ko, L. M. (2013). European models of sport: Governance, organisational change and sports policy in the EU. In *Routledge Handbook of Sport Policy*, 143-163. London and New York: Routledge.
19. Houlihan, B., & Zheng, J. (2013). The Olympics and elite sport policy: Where will it all end?. *The international journal of the history of sport*, 30(4), 338-355. Doi:10.1080/09523367.2013.765726
20. Juozaitis, A. (2013). Sportas: tarp fizinės kultūros ir kūno kultūros. *Sporto mokslas*, 4, 60-63.

21. Kalinovienė, V. (2012). Viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės plėtros galimybės Lietuvoje. *Vadybos mokslas ir studijos-kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 34, 74-84.
22. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Lucilijus.
23. Kirk, D. (2014). *Physical education and curriculum study (Routledge Revivals): A critical introduction*. New York: Routledge.
24. Kirk, D., & Gorely, T. (2000). Challenging thinking about the relationship between school physical education and sport performance. *European Physical Education Review*, 6(2), 119-134.
25. Kristiansen, E., & Houlihan, B. (2017). Developing young athletes: The role of private sport schools in the Norwegian sport system. *International review for the sociology of sport*, 52(4), 447-469. doi:10.1177/1012690215607082
26. Kvieskienė, G. (2016). Viešojo, privataus ir NVO sektoriaus partnerystė: tyrimo pristatymas. *Socialinis ugdymas: mokslo darbai. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2016, t. 43, 2., 78-89*. Doi:10.15823/su.2016.16
27. Lazauskas, A., ir Ūsas, A. (2016). Daugiametis sportininkų rengimas: sisteminis požiūris. *Šiaurės Lietuvos kolegija*, 7(1), 9-17.
28. Legg, E., Jones, G. J., & White, M. (2018). Whose job is it anyway? Public – private partnerships in youth sport. *Managing Sport and Leisure*, 23(4-6), 261-276. doi:10.1080/23750472.2018.1530070
29. MacIntosh, E., Arellano, A., & Forneris, T. (2016). Exploring the community and external-agency partnership in sport-for-development programming. *European Sport Management Quarterly*, 16(1), 38-57. doi:10.1080/16184742.2015.1092564
30. McConnell, A., & Hart, P. (2019). Inaction and public policy: understanding why policymakers „do nothing“. *Policy sciences*, 52(4), 645-661. doi:10.1007/s11077-019-09362-2
31. Mikalauskas R., Šimkus A., ir Brusokas A. (2021). *Sporto vadyba: nuo sportinės veiklos teorinės paradigmos iki savanoriškos veiklos*. Vilnius: Kriventa.
32. Mizeras, R., ir Zuoza, R. (2019). Naujojo Sporto įstatymo analizė kūno kultūros ir sporto įstatymų raidos kontekste. *Sporto mokslas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas; Vilnius: Lietuvos olimpinė akademija, 2019, Nr. 2, 65-74*.
33. Newland, B., & Kellett, P. (2012). Exploring new models of elite sport delivery: The case of triathlon in the USA and Australia. *Managing leisure*, 17(2-3), 170-181. Doi:10.1080/13606719.2012.674393
34. Parent, M. M., & Harvey, J. (2017). A partnership-based evaluation of a community-based youth sport and physical activity programme. *Sport in Society*, 20(1), 7-29. doi:10.1080/17430437.2015.1124561
35. Parrish, R. (2003). *Sports law and policy in the European Union*. Manchester University Press.
36. Parsons, D. W. (2001). *Viešoji politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas.
37. Pauliukevičiūtė, A. (2014). Viešojo ir privataus sektorių partnerystė bei kultūros valdymas. *Viešoji politika ir administravimas*, 32, 61-73.
38. Prazauskas A. ir Unikaitė I. (2007). *Politologijos pagrindai*. Vytauto Didžiojo universitetas: Kaunas.
39. Raipa A. (2007). *Viešasis administravimas*. Kaunas: Technologija.

40. Raipa, A. (2015). Viešojo politika: racionalumas ir interpretacijų įvairovė. *Viešojo politika ir administravimas*, 11, 118-119.
41. Rakučevičius R. (2003). *Politologija*. Vilnius: Romaldas Rakučevičius.
42. Rybnicek, R., Plakolm, J., & Baumgartner, L. (2020). Risks in public–private partnerships: A systematic literature review of risk factors, their impact and risk mitigation strategies. *Public Performance & Management Review*, 43(5), 1174-1208. doi:10.1080/15309576.2020.1741406
43. Salmikangas A. K., The European model of sport, Koppa. Žiūrėta [žiūrėta: 2022-04-07]. Prieiga per internetą: <https://koppa.jyu.fi/kurssit/62992/materiaalikansio/EuropeanSportModel.pdf>
44. Scheerder, J., Vandermeerschen, H., Van Tuyckom, C., Hoekman, R., Breedveld, K., & Vos, S. (2011). *Understanding the game: Sport participation in Europe: Facts, reflections and recommendations*. Belgium: Leuven.
45. Sharma, M., & Bindal, A. (2014). Public-private partnership. *International Journal of Research*, 1(7), 1270-1274.
46. Sherry, E., Schlenker, N., & Chalip, L. (2015). Managing sport for social change: The state of play. *Sport management review*, 18(1), 1-5. doi: 10.1016/j.smr.2014.12.001
47. Stone, D. (2004). *Viešosios politikos paradoksai: sprendimų priėmimo menas politikoje*. Vilnius: Eugrimas.
48. Strukčinskienė B., Strazdienė N., Norkienė S. ir Strukčinskaitė V. (2015) Mokinių sporto traumų kūno kultūros pamokose ir jų prevencija, *Sveikatos mokslai 2015, t. 25, 5*, 56-59. doi:10.5200/sm-hs.2015.117
49. Šilinskytė, A. (2013). Nevyriausybių organizacijų veikla ir vaidmuo Lietuvoje. *Viešojo politika ir administravimas*, 12(2), 326-338.
50. Tidikis, R. (2003). Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
51. Van den Hurk, M., & Verhoest, K. (2015). The governance of public–private partnerships in sports infrastructure: Interfering complexities in Belgium. *International Journal of Project Management*, 33(1), 201-211.
52. Verhoest, K., Petersen, O. H., Scherrer, W., & Soeipto, R. M. (2015). How do governments support the development of public private partnerships? Measuring and comparing PPP governmental support in 20 European countries. *Transport Reviews*, 35(2), 118-139. doi:10.1080/01441647.2014.993746
53. Vilkas, A. (2016). Sporto organizatorius, mokslininkas, treneris, pedagogas, docentas, daktaras Artūras Poviliūnas. *Sporto mokslas*, 2016, 3(85), 82-83.
54. Wang, H., Xiong, W., Wu, G., & Zhu, D. (2018). Public–private partnership in Public Administration discipline: a literature review. *Public management review*, 20(2), 293-316. doi:10.1080/14719037.2017.1313445
55. Werner, T. (2015). Gaining access by doing good: The effect of sociopolitical reputation on firm participation in public policy making. *Management Science*, 61(8), 1989-2011. doi:10.1287/mnsc.2014.2092
56. Woodford, M. R., & Preston, S. (2013). Strengthening citizen participation in public policy-making: A Canadian perspective. *Parliamentary Affairs*, 66(2), 345-363. doi:10.1093/pa/gsr065
57. Wu, X., Ramesh, M., Howlett, M., & Fritzen, S. A. (2017). *The public policy primer: managing the policy process* (2nd.ed.). New York: Routledge.

Informacijos šaltinių sąrašas

1. 1997 m. lapkričio 10 d. Amsterdamo sutartis. OJ 1997 C 340.
2. 1999 m. gruodžio 10 d. Komisijos ataskaita Europos Vadovų Tarybai: Helsinkio sporto ataskaita. [žiūrėta: 2022-03-11]. Prieiga per internetą: [Microsoft Word - DGEAC-PH-COM_1999_644-11271_EN_ACTE.doc \(europa.eu\)](#)
3. 2000 m. gruodžio 7-10 d. Europos vadovų tarybos priimta Nicos deklaracija. [žiūrėta 2022-03-17]. Prieiga per internetą: [Europos Vadovų Taryba Nica 2000 m. gruodžio 7–10 d.: Pirmininkaujančios valstybės narės išvados \(priedai\) \(europa.eu\)](#)
4. 2008 m. spalio 10 d. Europos Sąjungos sporto ministrų patvirtintos Fizinio aktyvumo gairės, Briuselis.
5. 2010 m. lapkričio 27 d. Europos Tarybos rezoliucija dėl 2011–2014 m. Europos Sąjungos darbo plano sporto srityje. 2011/C 162/01
6. 2012 m. spalio 26 d. sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. OJ 2012 C 326
7. 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1288/2013. Sąjungos švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programa Erasmus+. [žiūrėta: 2022-03-20]. Prieiga per internetą: [2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas \(ES\) Nr. 1288/2013, kuriuo sukuriama Sąjungos švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programa Erasmus+ ir kuriuo panaikinami sprendimai Nr. 1719/2006/EB, Nr. 1720/2006/EB ir Nr. 1298/2008/EB Tekstas svarbus EEE \(europa.eu\)](#)
8. 2013 m. lapkričio 26 d. Europos Tarybos rekomendacija dėl sveikatinamojo fizinio aktyvumo skatinimo įvairiuose sektoriuose. OL 2013C 354 p.1. [žiūrėta: 2022-04-02]. Prieiga per internetą: [EUR-Lex - 52013PC0603 - LT \(europa.eu\)](#)
9. 2019 m. birželio 26 d. Olimpinių chartija priimta Tarptautinio olimpinio komiteto
10. 2020 m. birželio 26 d. Europos tarybos išvados dėl Covid-19 pandemijos poveikio ir sporto sektoriaus gaivinimo. 2020/C 214 I/01
11. 2020 m. gruodžio 24 d. Europos Tarybos rezoliucija dėl 2021-2024 m. Europos Sąjungos darbo plano sporto srityje. 2020/C 419/01
12. 2020–2022 metų sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairių įgyvendinimo priemonių planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro 2020 m. sausio 13 d. įsakymu Nr. V-46 „Dėl sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairių įgyvendinimo priemonių 2020–2022 metų plano patvirtinimo. [žiūrėta 2022-04-10]. Prieiga per internetą: <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/611088c136dc11eabd71c05e81f09716?jfwid=f3xm4gumj>
13. 2020-2025 m. Marijampolės savivaldybės sporto ir fizinio aktyvumo plėtros strategija, patvirtinta Marijampolės savivaldybės tarybos 2020 m. vasario 24 d. sprendimu Nr. 1-33 „Dėl patvirtinta 2020–2025 m. Marijampolės savivaldybės sporto ir fizinio aktyvumo plėtros strategijos patvirtinimo“
14. 30. Europos Vadovų Taryba (2022). Švietimo, jaunimo, kultūros ir sporto taryba. [žiūrėta 2022-03-20]. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/council-eu/configurations/eyscs/>
15. Aštuonioliktasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155 „Dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo. [žiūrėta 2022-04-02]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d698ded086fe11eb9fecb5ecd3bd711c>

16. European Commission (1999). The European model of sport: consultation document of dg X,“ BSO.
17. Europos barometras (2017). [žiūrėta: 2022-04-02]. Prieiga per internetą: [GESIS-Suche: Eurobarometer 88.4 \(2017\)](#)
18. Europos Komisija (2022). [žiūrėta 2022-04-13]. Prieiga per internetą: https://www.eacea.ec.europa.eu/grants/2021-2027_en
19. Europos Komisija (2022). Erasmus+ programa. [žiūrėta: 2022-03-11]. Prieiga per internetą: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/lt/apie-erasmus/kas-yra-erasmus>
20. Europos Komisija (2022). Sportas. [žiūrėta 2022-03-08]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/strategy/sport_lt
21. Europos Komisijos 2007 m. Liepos 11 d. Baltoji knyga dėl sporto. (2007)
22. Europos Parlamentas (2022). Faktų apie Europos Sąjungą suvestinė. Sportas. [žiūrėta: 2022-03-11]. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/143/sport>
23. Europos Parlamentas (2022). Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės. Sportas. [žiūrėta 2022-03-08]. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/143/sport2022-03-18>
24. Europos Parlamentas (2022). Komitetai. Kultūros ir švietimo komitetas. [žiūrėta 2022-03-08]. Prieiga per internetą: [Svarbūs įvykiai | Pagrindinis puslapis | CULT | Komitetai | Europos Parlamentas \(europa.eu\)](#)
25. Europos Parlamentas (2022). Lisabonos sutartis. [žiūrėta: 2022-03-11]. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/lt/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon>
26. Europos Sąjungos Teisingumo Teismai (2022). [žiūrėta 2022-03-20]. Prieiga per internetą: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/lt/
27. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1995 m. gruodžio 15 d. sprendimas Nr. C-415/93 „Darbuotojų judėjimo laisvė – Įmonėms taikytinos konkurencijos taisyklės – Profesionalūs futbolininkai – Su žaidėjų transferu susiję sporto nuostatai, įpareigojantys naują klubą sumokėti kompensacijas senajam klubui – Galinčių būti užregistruotų varžyboms kitų valstybių narių pilietybę turinčių žaidėjų skaičiaus apribojimas“. [žiūrėta 2022-03-20]. Prieiga per internetą: https://curia.europa.eu/arrets/TRA-DOC-LT-ARRET-C-0415-1993-200406769-05_02.html
28. Europos Taryba (2022). [žiūrėta 2022-03-20]. Prieiga per internetą: ["Žmogaus teisių, demokratijos ir teisinės valstybės skatinimas sporte ir per jį": atraskite Europos Tarybos 2022–2025 m. sporto prioritetus - Dėmesio centre \(coe.int\)](#)
29. Lietuvos asociacija „Sportas visiems“ (2022). [žiūrėta: 2022-04-26]. Prieiga per internetą: https://www.sportasvisiems.lt/lt/asociacija/apie_mus.html
30. Lietuvos asociacija sportas visiems (2022). [žiūrėta 2022-04-10]. Prieiga per internetą: <https://www.sportasvisiems.lt/lt/pradzia.html>
31. Lietuvos olimpinio sporto centro nuostatai, 2020
32. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 „Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“. [žiūrėta 2022-05-15]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>
33. Lietuvos Respublikos Konstitucija priimta Lietuvos Respublikos piliečių 1992 m. spalio 25 d. referendume. [žiūrėta: 2022-05-02]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr>

34. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas, 1995 m. gruodžio 20 d. Nr. I-1151. (1995).
35. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo Nr. I-1151 pakeitimo įstatymas, 2018 m. spalio 18 d. Nr. I-1151. (2018).
36. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo Nr. I-1151 pakeitimo įstatymas, 2020 m. birželio 25 d. Nr. XIII-3099. (2020).
37. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas, 2008 m. balandžio 17 d. Nr. X-1501. [žiūrėta: 2022-05-18]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.318298>
38. Lietuvos Respublikos seimas. Amsterdamo sutartis (1997). [žiūrėta: 2022-03-10]. Prieiga per internetą: <https://www.lrs.lt/sip/getFile?guid=bb456507-9478-4b10-b827-207f80565824>
39. Lietuvos Respublikos Seimo 2011-2020 m. valstybinė sporto plėtros strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. kovo 24 d. nutarimu Nr. XI-1296 „Dėl 2011-2020 m. valstybinė sporto plėtros strategijos patvirtinimo. [žiūrėta: 2002-04-12]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395701>
40. Lietuvos Respublikos sporto įstatymo Nr. I-1151 pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIVP-533(2) (2022). [žiūrėta: 2022-04-02]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/12f2fbf06fc411ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=-g2wmxsdqg>
41. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija (2022). Veiklos ataskaitos. [žiūrėta: 2022-04-02]. Prieiga per internetą: <https://sam.lrv.lt/lt/administracine-informacija/veiklos-ataskaitos>
42. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533. [žiūrėta: 2022-05-01] Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884/asr>
43. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-2020 m. valstybinės sporto plėtros strategijos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. vasario 5 d. nutarimu Nr. 112 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-2020 m. valstybinės sporto plėtros strategijos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos planas patvirtinimo“. [žiūrėta 2002-04-12]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0281a57093ed11e38b43fecb1f42c99a/YiYtFUcKrX>
44. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014–2020 metų Nacionalinė pažangos programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 148217 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės Nacionalinė pažangos programos patvirtinimo“. [žiūrėta 2022-03-14]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439028>
45. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 – 2030 m. Nacionalinis pažangos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021 – 2030 m. Nacionalinis pažangos plano patvirtinimo“. [žiūrėta 2002-04-12]. Prieiga per internetą: <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5?jfwid=32wf90sn>
46. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos sporto plėtros programos projektas.

- [žiūrėta 2022-05-17]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/493db6215c2111ecb2fe9975f8a9e52e>
47. Lietuvos savivaldybių asociacija (2022). Švietimo ir kultūros komitetas. [žiūrėta 2022-04-13]. Prieiga per internetą: <https://www.lsa.lt/struktura-ir-kontaktai/komitetai-ir-darbo-grupes/svietimo-ir-kulturos-komitetas-skk/>
 48. Lietuvos sporto centras. 2020 metų Lietuvos sporto statistikos duomenys. [žiūrėta: 2022-04-30]. Prieiga per internetą: <https://lscentras.lt/lt/sporto-statistika>
 49. Lietuvos sporto centras. 2020 metų Lietuvos sporto statistikos duomenys. [žiūrėta: 2022-04-16]. Prieiga per internetą: <https://lscentras.lt/lt/sporto-statistika>
 50. Lietuvos sporto centro nuostatai patvirtinti 2020 m. spalio 8 d. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-1527
 51. Lietuvos sporto federacijų sąjunga (2022). [žiūrėta 2022-04-10]. Prieiga per internetą: <https://lsfs.lt/>
 52. Lietuvos tautinio olimpinio komiteto įstatai įregistruoti 2016 m. kovo 21 d. Juridinių asmenų registre Nr. 191368237
 53. Lietuvos Tautinis olimpinis komitetas (2022). Lietuvos savivaldybių sporto padalinių vadovų asociacija. [žiūrėta 2022-04-10]. Prieiga per internetą: <https://www.ltok.lt/lietuvos-savivaldybiu-sporto-padaliniu-vadovu-asociacija/>
 54. Lietuvos Tautinis Olimpinis Komitetas (2022). Lietuvos savivaldybių sporto mokymo įstaigų vadovų asociacija. [žiūrėta 2022-04-10]. Prieiga per internetą: <https://www.ltok.lt/lietuvos-savivaldybiu-mokymo-istaigu-vadovu-asociacija/>
 55. Mano Vyriausybė (2022). Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Europos Taryba. [žiūrėta 2022-03-20]. Prieiga per internetą: <https://kksd.lrv.lt/lt/tarptautinis-bendradarbiavimas/europos-taryba-et-2022-03-20>
 56. Mano Vyriausybė (2022). Lietuva 2050. [žiūrėta 2022-05-20]. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/lt/aktuali-informacija/lietuva-2050>
 57. Marijampolės savivaldybė (2022). Biudžeto vykdymo ataskaitų rinkiniai. [žiūrėta 2022-04-20]. Prieiga per internetą: <https://www.marijampole.lt/administracine-informacija/biudzeto-vykdyto-ataskaitu-rinkiniai/marijampoles-savivaldybes-biudzetas/1713>
 58. Marijampolės savivaldybės 2022 – 2024 m. strateginis veiklos planas, patvirtintas Marijampolės savivaldybės tarybos 2021 m. gruodžio 21 d. sprendimu Nr. 1-305
 59. Marijampolės savivaldybės tarybos 2021 m. rugpjūčio 30 d. sprendimas Nr. 1-221 „Dėl premijų Marijampolės savivaldybės sportininkams ir jų treneriams skyrimo ir mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“
 60. Marijampolės sporto mokyklos, Marijampolės žaidimų sporto mokyklos, Marijampolės savivaldybės sporto centro „Sūduva“ ir Marijampolės sveikatingumo centro „Sveikatos banga“ reorganizavimo jungimo būdu į Marijampolės sporto centrą reorganizavimo sąlygų aprašas, patvirtintas Marijampolės savivaldybės tarybos 2020 m. vasario 24 d. sprendimu Nr. 1-34 „Dėl Marijampolės sporto mokyklos, Marijampolės žaidimų sporto mokyklos, Marijampolės savivaldybės sporto centro „Sūduva“ ir Marijampolės sveikatingumo centro „Sveikatos banga“ reorganizavimo jungimo būdu į Marijampolės sporto centrą reorganizavimo sąlygų aprašo derinimo“
 61. Oficialios statistikos portalas (2022). Lietuvos sporto bazės. [žiūrėta 2022-04-02]. Prieiga per internetą: [Sporto bazės \(arcgis.com\)](https://sporto-bazes(arcgis.com))

62. Rezoliucija dėl sporto, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2014 m. lapkričio 18 d. Nr. XIII-1342 „Dėl sporto politikos“. [žiūrėta 2022-03-11]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/23f7f020753711e4b615a833d6e7da3d>
63. Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. liepos 9 d. nutarimu Nr. XIII-2304 „Dėl sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairių patvirtinimo“. [žiūrėta 2022-04-12]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f0d5f572a6eb11e9aab6d8dd69c6da66>
64. Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybių atstovų 2014 m. gegužės 21 d. rezoliucija Nr. 2014/C 183/03 „Dėl Europos Sąjungos darbo plano sporto srityje 2014–2017 m.“. [žiūrėta 2022-04-02]. Prieiga per internetą: [2014 m. gegužės 21 d. Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybių atstovų rezoliucija dėl Europos Sąjungos darbo plano sporto srityje \(2014–2017 m.\) \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014C0183%2F03)
65. Valstybės kontrolės 2021 m. kovo 10 d. išankstinio tyrimo ataskaita „Aukšto meistriško sporto valdymas“ Nr. ITE-1.
66. Visuotinė lietuvių enciklopedija (2022). [žiūrėta 2022-05-19]. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/viesosios-gerybes/>
67. World Health Organization (2011). Promoting sport and enhancing health in European Union countries: a policy content analysis to support actions

Priedai

1 priedas. Iš dalies struktūruoto interviu klausimyno sandara ekspertams

1. Koks Jūsų požiūris į sporto politikos įgyvendinimą Lietuvoje? Ar Lietuvoje jis vyksta kryptingai, atsižvelgiant į mūsų šalyje egzistuojančių sporto sistemos problemų pobūdį? Ar sudaromos palankios sąlygos sporto politikos įgyvendinimui? Jeigu ne, tuomet kokias problemines sritis išvelgiate?
2. Ar Jūsų nuomone aukštų sportinių rezultatų pasiekę sportininkai turi įtaką įgyvendinant sporto politiką Lietuvoje? Ar tai turi įtakos fizinio aktyvumo plėtrai ir valstybės įvaizdžio formavimui?
3. Kaip manote ar sportas yra viena iš efektyviausių priemonių, leidžiančių turintiems negalią ir socialiai remtiniems žmonėms integruotis į visuomenę?
4. Kaip manote ar LR Sporto įstatyme pateikti pagrindiniai su sporto politikos įgyvendinimu susiję principai yra tinkamai įgyvendinami? (ar pakankamas teisinis reguliavimas, tinkamai parinktos institucinės struktūros)?
5. Kaip manote ar nacionaliniame lygmenyje patvirtintos sporto politikos strategijos, gairės, programos ir nutarimai yra suderinti su pagrindiniais ES darbo planais sporto srityje bei Europos sporto politikos dokumentais?
6. Kokios yra esminės kūno kultūros ir sporto politikos finansavimo problemos ir jų priežastys Lietuvoje?
7. Kaip vertinate Sporto rėmimo fondo veiklą?
8. Pateikite savo nuomonę apie viešo ir privataus sektoriaus partnerystę plėtojant sporto sistemą. Kokią naudą/trūkumus išskirtumėte?
9. Kaip manote ar pakankamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką Marijampolės savivaldybėje?
10. Kaip manote ar Marijampolės savivaldybėje įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką pakankami ištekliai (finansiniai, žmogiškieji)?
11. Didžiąją dalį vaikų ir jaunimo sportinio ugdymo Marijampolėje įgyvendinama Marijampolės sporto centras, kuris po reorganizacijos apjungia 4 įstaigų veiklą. Kaip manote ar reorganizacija buvo naudinga/nenaudinga ir kodėl?
12. Kaip manote, kokios pagrindinės priemonės plėtojant kūno kultūros ir sporto politiką Marijampolės savivaldybėje?
13. Kokias problemas dar išvelgiate su kuriomis susiduriama Marijampolės savivaldybėje įgyvendinant kūno kultūros ir sporto politiką?

2. priedas. Kokybinio tyrimo ekspertų demografinės charakteristikos

Kriterijai Eksperto kodas	Lytis	Išsilavinimas	Darbo patirtis sporto sektoriuje	Ryšys su sporto sektoriumi
I1_PS	Vyras	Aukštasis universitetinis	4 metai	Politikas, atsakingas už sporto sektorių savivaldybėje.
I2_VS	Vyras	Aukštasis universitetinis	4 metai	Aukšto sportinio meistriškumo sporto klubo vadovas
I3_VS	Vyras	Aukštasis universitetinis	10 metų	Sporto asociacijos prezidentas
I4_SS	Vyras	Aukštasis universitetinis	7 metai	Sporto įstaigos direktoriaus pavaduotojas
I5_SS	Vyras	Aukštasis universitetinis	8 metai	Sporto įstaigos viešųjų ryšių specialistas. Buvęs Marijampolės savivaldybės Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistas, atsakingas už sporto sritį.
I6_VS	Vyras	Aukštasis universitetinis	5 metai	Sporto įstaigos vadovas
I7_PS	Vyras	Aukštasis universitetinis	39 metai	Politikas, aktyviai dalyvaujantis sporto sektoriaus veikloje. Treneris, vienas iš sporto veteranų asociacijos įkūrėjų.
I8_VS	Vyras	Aukštasis universitetinis	9 metai	Sporto asociacijos vadovas
I9_SS	Vyras	Aukštasis universitetinis	5 metai	Marijampolės savivaldybės Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistas, atsakingas už sporto sritį.